శ్రీ ర స్తు

రామాయణము

ఆతుకూరి మొల్లచే విరచితము

చె న్న పు రి :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

1952

శ్రీ ర స్తు

రామాయణము

ఆతుకూరి మొల్లచే విరచితము

చె న్న పు రి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకాశితము.

1952

PRINTED BY
V. VENKATESWARA SASTRULU
OF V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE VAVILLA PRESS
Madras.—1952.

భూమిక

ఈ రామాయణమును రచించినది ఆతుకూరి మొల్ల. ఈమె తండ్రి పేరు కేసనసెట్టి. ఈకవయిత్రి నివాసస్థానము నెల్లూరు మండలములోని గోపవరము అని గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది. ఈమె యేకాలమునం దుండెడిదో నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధారము లిప్పటికిని గనుపట్టవు. కాని తన గ్రంథములోని కవిస్తుతిలో శ్రీనాథుని నతనికిఁ బూర్వులను బేర్కొని యుంటచే శ్రీనాథునకుఁ దరువాతిది యనిమాత్రము తెలియును. ఈమె కృష్ణదేవరాయలకాలములో నున్నట్లు చెప్పుదురు గాని నిర్ధారణ సేయుటకుమాత్ర మాధార మంతగా లేదు. అట్లేని యీమె పదునాఱవశతాబ్దములోనిది కావచ్చును. ఈమె యేవంశమునం బొడమెనో తెల్పుటకుఁ దగిన యాధారము లేకున్నను గులాల కులసంభూతురా లనిమాత్రము వాడుకలో నున్నది. స్త్రీలలోఁ గవిత్వముసెప్పువా రీమెకు ముం దున్నట్లు తోఁపదు. ఈమె కవిత్వమునందలి గుణదోషములను నేను రూపించి వ్రాయుట కంటె నాభారమును జదువరులకే వదలిన బాగుగ నుండు నని తోఁచి యట్లు చేసితిని.

ఈగ్రంథమును బ్రాచీనపుస్తకాధారమున మాతండ్రిగా రొకశుద్ధప్రతి వ్రాయించియుండియు నేకారణముచేతనో ముద్రింపించి ప్రకటింపరైరి. ఇదివఱ కీమొల్లరామాయణ మెన్నో సారులు ముద్రింపఁబడినది. ఇటీవల నొకప్పుడు మాతండ్రిగారు

వ్రాయించియుంచిన వ్రాతప్రతితో నచ్చుపడియున్న పుస్తకమును సరిచూడఁగా నెన్నో స్థలములయందుఁ జాల వ్యత్యయములు గన్పట్టుటయే కాక యచ్చుటచ్చుటఁ గొన్ని పద్యములు గూడ నాయచ్చుపడ్డప్రతిలో లేవు. కాబట్టి శుద్ధముగా మా తండ్రిగారు వ్రాయించి యుంచినప్రతి యూరక పోనేల యనియుఁ నిందలి విశేషములను జదువరులు దిలకింపవలయు ననియుఁ బ్రకృత మీరామాయణమును మఱి రెండు వ్రాతప్రతులతో. గూడ సంప్రతించి ముద్రింపించితిని.

చెన్నపురి.
25-10-1917.

ఇట్లు,
వావిళ్ల. వేంకటేశ్వరులు.

శ్రీరస్తు

రామాయణము

పీఠిక

శ్రీమహిమాభిరాముఁడు వ
సిష్ఠమహామునిప్రపూజితుండు సు
త్రామనగోధూకళాభరణ
షకుఁ డాశ్రితపోషకుండు దూ
ర్వాదలసన్నిభాంగుఁడు మ
హాగుణశాలి సదయాపరుండు శ్రీ
రాముఁడు ప్రోచు భక్తతతి
కంజలులనట్లుగ నెల్ల కాలమున్. 1

ఉ. శ్రీనగమందిరుం డమరసేవితుఁ డర్ధశశాంకమౌళి స
న్మౌనిమనఃపయోజదిననాయకుఁ డబ్జభవామరేశ్వర
ధ్యానలసత్ప్రసన్నుఁ డతిధన్యుఁడు శేషవిభూషణుండు వి
ద్యానిధిమల్లికార్జునుఁడు తా నిడుమాకు శుభంబులొప్పుగన్. 2

ఉ. తెల్లనిపుండరీకముల తేజము మెచ్చనికన్నుదోయితో
నల్లనిశక్రనీలరుచి నవ్వెడుచక్కనిదేహకాంతితో

వ్రాయించియుంచిన వ్రాతప్రతితో నచ్చుపడియున్న పుస్తకమును సరిచూడఁగా నెన్నోస్థలములయందుఁ జాల వ్యత్యయములు గన్పట్టుటయే కాక యచ్చటచ్చటఁ గొన్ని పద్యములు గూడ నాయచ్చుపడ్డప్రతిలో లేవు. కాబట్టి శుద్ధముగా మా తండ్రిగారు వ్రాయించి యుంచిన ప్రతి యూరక పోనేల యనియు నిందలి విశేషములను జానపదులు దిలకింపవలయు ననియుఁ బ్రకృత మీరామాయణమును మఱిరెండు వ్రాతప్రతులతోఁ గూడ సంప్రతించి ముద్రింపించితిని.

చెన్నపురి.
25-10-1917.

ఇట్లు,
వావిళ్ల. వేంకటేశ్వరులు.

శ్రీరస్తు

రామాయణము

పీఠిక

మహిమాభిరాముఁడు స
సిద్ధమహామునిస్తుతజితుండు సు
త్రాముఖాధూకళాభరణ
డుకుఁ డా శ్రీసపోషకుండు దూ
ర్వాసులసన్నిభాంగుఁడు మ
హాగుణశాలి సమాపరుండు శ్రీ
రాముఁడు ప్రోచు భక్తతతి
వంజిలునట్లుగ నెల్లకాలమున్. 1

ఉ. శ్రీనగమందిరుం డమరసేవితుఁ డర్ధశశాంకమౌళి స
న్మానితనగజామోజడినాయకుఁ డబ్జభవామరేశ్వర
ధ్యానలసత్ప్రసన్నుఁ డతిధన్యుఁడు శేషవిభూషణుండు వి
ద్యానిధియున్నకామ్యఘనుఁడు తానిహమాకుశుభంబులొప్పఁగన్. 2

సీ. శ్వేతనిపుండరీకముల తేజము మెచ్చనికన్నుదోయితో
సన్నిశక్రనీలరుచి నవ్వేడుచక్కని దేహకాంతితో

నల్లనఁబిల్లఁగ్రోవి కరమందలిసంజ్ఞల నింపు నింపఁగా
గొల్లతలన్ విరాళితగఁగొల్చెడుకృష్ణుఁడు ప్రోచుఁగావుతన్.

ఉ. మించి సమస్తలోకములు మిన్నక తాఁ దననేర్పు మీఱ ని
ర్మించి ప్రగల్భతన్ మెఱసి మేలును గీడును బ్రాణికోటి నే
వించఘటించుశాస్త్రములు వేదములుం గొనియాడుచుండునా
కాంచనగర్భుఁ డిచ్చు నధికంబుగ నాయువు నీప్సితార్థముల్.

సీ. చంద్రఖండకలాపుఁ జారువామనరూపుఁ
గలితచంచలకర్ణుఁ గమలవర్ణు
మోదకోజ్జ్వలబాహు మూషకోత్తమవాహు
భద్రేభవదను సద్భక్తసదను
సన్మునిస్తుతిపాత్రు శైలరాడ్దౌహిత్రు
ననుదినామోదు విద్యాప్రసాదుఁ
బరశుపరాభ్యాసుఁ బాశాంకుశోల్లాసు
సురుతరఖ్యాతు నాగోపవీతు

తే. లోకవందితగుణవంతు నేకదంతు
నతులహేరంబు సత్కరుణావలంబు
విమలరవికోటితేజు శ్రీవిఘ్నరాజుఁ
బ్రథితవాక్ప్రౌఢికై యెప్డుఁ బ్రస్తుతింతు. 5

చ. కరిముఖుఁడుంగుమారుఁడువికారపుఁజేఁతలముద్దుసూపుచు
న్గురువులువాఱుచున్సరిగగుట్టలుదాఁటుచుఁజన్నుదోయితో
శిరములు రాయుచుం గబరిఁజేర్చినచంద్రునిఁ బట్టి తీయఁగాఁ
గరములఁ జాప నవ్వెడు జగమ్ములతల్లి శుభంబు లీవుతన్. 6

ఉ. సామజయుగ్మ మింపలరఁ జల్లనినీరు పసిండికుండలన్
వేమఱు వంచివంచి కడువేడుకతో నభిషిక్తఁ జేయఁగాఁ

దామరపువ్వుగద్దియ ముదంబుననుండెడిలోకమాత శ్రీమా
కామునితల్లి సంపద నఖండముగా నిడు మాకు నెప్పుడున్.

ఉ. మేలిమిమంచుకొండ నుపమింపఁగఁజాలినయంచ నెక్కి వా
హ్యాళి నటించి వచ్చుచతురాస్యు నెదుర్కొని నవ్వు దేరఁగా
వాలికసోగకన్నుల నివాళి యొనర్చి ముఖంబుఁ గూర్చువి
ద్యాలయవాణి శబ్దముల నర్థములన్ సతతంబు మాకిడున్. 8

సీ. సురసన్నుతజ్ఞాను సువివేకి వాల్మీకి
నఖిలవేదాగమాభ్యాసు వ్యాసు
ఘోరాంధకారప్రభారవి భారవి
సత్కాంతిహిమకరశ్లాఘు మాఘు
వివిధకళాన్వితవిఖ్యాతి భవభూతిఁ
బ్రకటకార్యధురీణు భట్టబాణు
మానినీలోకసమ్మదముద్రు శివభద్రుఁ
గవితారసోల్లాసుఁ గాళిదాసు

తే. స్తుతగుణోద్దాము నాచనసోము భీము
నవ్యమంజులవాగ్ధుర్యు నన్నపార్యు
రసికుఁ డైనట్టిశ్రీనాథు రంగనాథుఁ
దిక్కకవిరాజును నుతించి ధీని మించి. 9

క. తొల్లిటి యిప్పటి సత్కవి
వల్లభులను రసికవినుతవాగ్వైభవకళా
మల్లులఁ గవితారచనల
బల్లిదు లైనట్టి ఘనుల భక్తిగఁ దలఁతున్. 10

క. గురులింగజంగమార్చన
పరుఁడును శివభక్తిరతుఁడు బాంధవహితుఁడున్

గురుఁ డాతుకూరి కేసయ
వరపుత్త్రిని మొల్ల యనఁగ వఱలినదానన్. 11

సీ. దేశీయపదములు దెనుఁగులు సాంస్కృతుల్
సంధులు ప్రాజ్ఞులశబ్దవితతి
శయ్యలు రీతులుఁ జాటుప్రబంధంబు
లాయాసమాసంబు లర్థములును
భావార్థములుఁ గావ్యపరిపాకములు రస
భావచమత్కృతుల్ పలుకుసరవి
బహువర్ణములును విభక్తులు ధాతు ల
లంకృతిచ్ఛందోవిలక్షణములుఁ
తే. గావ్యసంపద క్రియలు నిఘంటువులును
గ్రమము లేవియు నెఱుఁగ విఖ్యాతగోప
వరపుశ్రీకంఠమల్లేశువరముచేత
నెఱిఁ గవిత్వంబుఁ జెప్పఁగా నేర్చికొంటి. 12

క. చెప్పు మని రామచంద్రుఁడు
సెప్పించినపలుకుమీఁదఁ జెప్పెద నే నె
ల్లప్పుడు నిహపరసాధన
మిప్పుణ్యచరిత్ర తప్పు లెంచకుఁడు కవుల్. 13

వ. అని మఱియును. 14

చ. వలిపపుసన్నపయ్యెదను వాసిగ గంపపుఁబూఁతతోడుతఁ
గొలఁదిగఁ గానవచ్చువలిగుబ్బచనుంగవదీవి నొప్పఁగాఁ
దెలుఁ గని చెప్పుచోటఁ గడు తేటలమాటలఁ గ్రొత్తరీతులం
బొలుపు వహింపకున్న మఱి పొందగునే పటహధ్వనిశబ్దముల్

క. మును సంస్కృతములఁ జేటగఁ
దెనిఁగించెడిచోట నేమి దెలియక యుండన్
దనవిద్య మెఱయఁ గ్రమ్మఱ
ఘన మగుసంస్కృతముఁ జెప్పఁగా రుచి యగునే. 16

ఆ. తేనె సోఁక నోరు తీయన యగురీతి
తోడ నర్థమెల్లఁ దోఁచకుండ
గూఢ శబ్దములను గూర్చినకావ్యము
మూఁగ చెవిటివారిముచ్చ టగును. 17

క. కందుపమాటలు సామెత
లందముగాఁ గూర్చి చెప్ప నది తెలుఁగునకుం
బొందై రుచి గ్రాసీనుల
విం దై మఱి కానుపించు విబుధులమదికిన్. 18

వ. అని మఱియును. 19

క. ఆది రఘురాముచరితము
నాదరముగ విన్నఁ గ్రొత్త గై లక్షణసం
పాద మ్మై పుణ్యస్థితి
వేద మ్మై తోఁచకున్న వెట్టిన చెప్పన్. 20

ఉ. రాజితకీర్తి గ్నొనరఘురామచరిత్రము మున్ను గవీశ్వరుల్
తేజ మెలర్పఁ జెప్ప రని తెల్సియుఁ గ్రమ్మఱఁ జెప్పనే లనన్
భూజనకల్పకం బగుచు భుక్తికిముక్తికి మూల మైనయా
రాజును దైవ మైనరఘురాము నుతించినఁ దప్పు గల్గునే. 21

క. వారాంగన శ్రీరాముని
పే రిడి రాచిలుకఁ బిలిచి పెంపు వహించెన్

నేరుపు గలచందంబున
నారాముని వినుతి సేయ హర్షము రాదే. 22

క. నేరిచి పొగడినవారిని
నేరక కొనియాడువారి నిజకృప మనుపం
గారణ మగుటకు భక్తియె
కారణ మగుఁ గాని చదువు కారణ మగునే. 23

ఉ. సల్లలితప్రతాపగుణసాగరుఁ డై విలసిల్లి ధాత్రిపై
బల్లిదుఁ డైన రామనరపాలకునిన్ స్తుతిసేయుజిహ్వకున్
జిల్లరరాజలోకమును జేకొని మెచ్చఁగ నిచ్చు ఫుట్టునే
అల్లము బెల్లముం దినుచు నప్పటికప్పటి కాస సేయునే. 24

వ. అని వితర్కించి ముదంబున నిష్టదేవతాప్రార్థనంబును బురా
తనకవీంద్రస్తుతియునుం జేసి నాచేయం బూనిన మొల్ల
రామాయణమునకుఁ గథావిధానం బెట్టు లనిన. 25

బాలకాండము

సీ. సరయూనదీతీరసతతసన్మంగళ
 ప్రాభవోన్నతమహావైభవమ్ము
కనకగోపురహర్మ్యఘనకవాటోజ్జ్వల
 త్ప్రాకారగోపురశ్రీకరమ్ము
గజవాజిరథభటగణికాతపత్రచా
 మరకేతుతోరణమండితమ్ము
ధరణీవధూటికాభరణవిభ్రమరేఖ
 పరిసించుమాణిక్యదర్పణమ్ము
తే. భానుకులదీపరాజన్యపట్టభద్ర
భాసినవరత్నఖచితసింహాసనమ్ము
నాఁగ నుతి కెక్కు మహిమ ననారతమ్ము
ధర్మనిలయమ్ము మహి నయోధ్యాపురమ్ము. 1

సీ. మదనాగయూథసమగ్రదేశము గాని
 కుటిలవర్తనశేషకులము గాదు
ఆహవోర్వీజయహరినివాసము గాని
 కీశసముత్కరాంకితము గాదు
సుందరస్యందనమందిరం బగుఁ గాని
 సంతతమంజులాశ్రయము గాదు

మోహనగణికాసమూహగేయము గాని
యాధికానికరసంయుతము గాదు
తే. సరస సత్పుణ్యజననివాసమ్ము గాని
కఠిననిర్దయదైత్యసంఘమ్ము గాదు
కాదు కాదని కొనియాడఁ గలిగినట్టి
పురవరాగ్రమ్ము సాకేతపురవరమ్ము.
సీ. భూరివిద్యాప్రౌఢి శారదాపీఠ మై
గణుతింప సత్యలోకమ్మువోలె
మహనీయగుణసర్వమంగళావాసమై
పొగడొందుకైలాసనగమువోలె
లలితసంపచ్ఛాలిలక్ష్మీనివాస మై
యురవైనవైకుంఠపురమువోలె
విరచితప్రఖ్యాతహరిచందనాఢ్యమై
యారూఢి నమరాలయమ్మువోలె
తే. రాజరాజనివాస మై తేజరిల్లి
నరవరోత్తరదిగ్భాగనగరివోలె
సకలజనములు గొనియాడ జగములందుఁ
బొలుపుమీరును సాకేతపురవరమ్ము.
క. ఇమ్ముల నప్పురి వప్రము
కొమ్ములపై నుండి పురముకొమ్మలు వేడ్కన్
దమ్ములచుట్టము పదజల
జమ్ములు పూజింతు రొగి నజస్రముఁ బ్రీతిన్.
క. పరువున మురువై యుండును
సురపురమునఁ గల్పతరులు చూపఱ కింపై

పరువున మురువై యుండును
దురగంబు లయోధ్యఁ గల ప్రతోళికలందున్. 5

క. దానగుణమ్మున సురపురి
నేనాఁడును నమరరత్న మెన్నిక కెక్కున్
దానగుణంబున మిక్కిలి
యేనుఁగు లాపురములోన నెన్నిక కెక్కున్. 6

క. కవిగురుబుధమిత్రాదులు
వివిధార్చనలను సురపురి వెలయుదు రెలమిన్
గవిగురుబుధమిత్రాదులు
వివిధార్చనలం బురమున వెలయుదు రెపుడున్. 7

క. భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రందు భూనుతలీలన్
భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రిందు భూనుతలీలన్. 8

సీ. ప్రకటానురాగసంపన్ను లౌదురు గాని
రమణీయరుక్మకారకులు గారు
శుభపవిత్రోజ్జ్వలసూత్రధారులు గాని
టక్కరిహాస్యనాటకులు గారు
ఉభయసంధ్యాదివిధ్యుక్తకర్ములు గాని
చర్చింపఁగా నిశాచరులు గారు
తిలకించి చూడ సద్ద్విజు లౌదురే కాని
తలఁపంగఁ బక్షిజాతములు కారు

తే. బాడబులు గాని యగ్నిరూపములు గారు
పండితులు గాని విజ్ఞులపగిదిఁ గారు

ధీవరులు గాని జాతినిందితులు గారు
పరమపావను లాపురి ధరణిసురులు. 9.

ఉ. రాజులు కాంతియందు రతిరాజులు రూపమునందు వాహినీ
రాజులు దానమందు మృగరాజులు విక్రమకేళియందు గో
రాజులు భోగమందు దినరాజులు సంతతతేజమందు రా
రాజులు మానమందు నగరమ్మున రాజకుమారు లందఱున్.

సీ. తగ దానవిఖ్యాతి ధరఁ గుబేరులు గాని
సతతాంగకుష్ఠపీడితులు గారు
నిర్మలసత్కీర్తి ధర్మసూతులు గాని
చర్చింప ననృతభాషకులు గారు
ప్రకటవిభూతిసౌభాగ్యరుద్రులు గాని
వసుధపై రోషమానసులు గారు
కమనీయగాంభీర్యఘనసముద్రులు గాని
యతులితభంగసంగతులు గారు

తే. వర్తకులు గాని పక్షు లేవరుసఁ గారు
భోగులే గాని పాము లెప్పుడును గారు
సరసులే కాని కొలఁకులజాడఁ గారు
వన్నె కెక్కినయప్పురివైశ్యు లెల్ల. 11

క. పంటల భాగ్యము గలరై
పంటలపైఁ బంట లమర బ్రతుకుదు రెపుడుం
బంటలుఁ బాడియుఁ గలయా
పంటలు మొదలైనకాఁపుఁబ్రజ లానగరిన్. 12

సీ. కలికిచూపులచేతఁ గరఁగింప నేర్తురు
బ్రహ్మచారుల నైన భ్రాంతి గొలిపి

మృదువచోరచనల వదలింప నేర్తురు
ఘనమునీంద్రుల నైనఁ గచ్ఛడములు
వలపులు పైఁజల్లి వలపింప నేర్తురు
సన్యాసులను నైనఁ జలముపట్టి
సురతబంధమ్ములఁ జొక్కింప నేర్తురు
వ్రతములు గైకొన్నయతుల నైన
తే. అచల మెక్కింప నేరుతు రౌషధముల
మరులు గొలుపంగ నేర్తురు మంత్రములను
ధనము లంకింప నేర్తురు తక్కనేసి
వాసి కెక్కినయప్పురివారసతులు. 13

సీ. శారద గాయత్రి శాండిల్య గాలవ
కపిల కౌశిక కులఖ్యాతి గలిగి
మదన విష్వక్సేన మాధవ నారద
శుక వైజయంతి కార్జునులు గలిగి
చంద్రార్క గుహ గిరిసంభవ జయ వృష
కుంభ బాణాదులఁ గొమరు మిగిలి
సుమన ఐరావత సురభి శక్రామృత
పారిజాతముల సొంపారఁ గలిగి
తే. బ్రహ్మనిలయమ్ము వైకుంఠపట్టణమ్ము
నాగకంకణుశైలమ్ము నాకపురము
లలితగతిఁ బోలి యేవేళఁ దులను మీఁగి
ఘనత నొప్పారు నప్పురివనము లెల్ల. 14

చ. కనకవిలాసకుంభములు గబ్బికుచంబులలీలఁ జిత్రకే
తనములు పైఁటకొంగులవిధంబునఁ గ్రాల గవాక్షముల్ప్రహీ

గనుఁగవయట్లుపొల్పెసఁగఁగా భువిభోగులు మెచ్చ భోగినీ
జనములరీతిఁ జెల్వమరు సౌధనికాయము పాయ కప్పురిన్.

తే. మకరకచ్ఛపశంఖపద్మములు గలిగి
ధనదునగరమ్ముపైఁ గాలుద్రవ్వుచుండు
సరసమాధుర్యగాంభీర్యసరణిఁ బేర్చి
గుఱుతు మీఱిన యప్పురికోలఁకు లెల్ల. 16

తే. అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడు
నొక్క ధేనువు దివి నున్న నుచిత మగునె
అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడుఁ
బెక్కు ధేనువు లప్పురిఁ బేరు నొందు. 17

క. ఈకరణి సకలవిభవ
శ్రీకర మయి తాఁ బ్రసిద్ధిఁ జెలఁగుచు మహిమన్
నాకపురితోడ నొఱయుచు
సాకేతపురమ్ము వెలయు జగము నుతింపన్. 18

వ. అట్టిమహాపట్టణంబున కధీశ్వరుం డెట్టివాఁ డనఁగ. 19

సీ. తనకీర్తికర్పూరతతిచేత వాసించెఁ
బటుతర బ్రహ్మాండభాండ మెల్లఁ
దనశౌర్యదీప్తిచే నినబింబ మనయంబుఁ
బగ లెల్ల మాఁగుడువడఁగఁ జేసెఁ
దనదానవిఖ్యాతి ననుదినంబును నర్థి
దారిద్ర్యములు వెళ్లఁ బాఱఁ దఱిమెఁ
దననీతిమహిమచే జనలోక మంతయుఁ
దగిలి సంతతమును బొగడఁ దనరెఁ

తే. భళిర ! కొనియాడఁ బాత్రమై పరఁగినట్టి
వైరినృపజాలమేఘసమీరణుండు
దినకరాన్వయపాథోధివనజవైరి
నిశితకౌక్షేయకకరుండు దశరథుండు. 19

సీ. పాలింపఁ డవినీతిపరుల మన్ననఁ జేసి
పాలించు సజ్జనప్రతతి నెపుడు
మనుపఁ డెన్నఁడు జోరులను గారవము చేసి
మనుచు నాశ్రితకోటి ఘనము గాఁగ
వెఱ వెఱుంగఁడు వైరివీరులఁ బొడఁగన్న
వెఱచు బొం కేయెడ దొరలునో యని
తలఁకఁ డర్థివ్రాతములు మీఱి పైకొన్నఁ
దలఁకు ధర్మమ్మెందుఁ దప్పునో యని
తే. సరవిఁ బోషింపఁ డరిగణషట్క మెపుడు
వెలయఁ బోషించు నిత్యమ్ము విప్రవరుల
భాస్కరాన్వయతేజోవిభాసితుండు
మానధుర్యుండు దశరథక్ష్మావరుండు.
సీ. కనఁ గోరఁ డొకనాఁడుఁ గన్నులఁ బరవధూ
లావణ్యసౌభాగ్యలక్షణములు
వినఁ గోరఁ డొకనాఁడు వీనుల కింపుగాఁ
గొలుచువారలమీఁదికొండెములను
చిత్తంబు వెడలించి జిహ్వాగ్రమునఁ గోరి
పలుకఁడు కాఠిన్యభాషణములు
తలఁపఁ డించుకయైన ధనకాంక్ష నేనాఁడు
బంధుమిత్రాశ్రితప్రతతిఁ జెఱుప

తే. సతతగాంభీర్యధైర్యభూషణపరుండు
వార్తకెక్కినరాజన్యవర్తనుండు
సకలభూపాలజనసభాసన్నుతుండు
ధర్మతాత్పర్యనిరతుండు దశరథుండు. 21

సీ. విరహాతిశయమున వృద్ధిఁబొందఁగ లేక
విషధరుండును గోలు విషముఁ బూనె
తాపంబు క్రొవ్వెంచి తరియింప నోపక
పలుమాఱుఁ గడగండ్లఁ బడియెఁ గరులు
కందర్పశరవృష్టి నంప నోపక ఘృష్టి
వనవాసమునఁ గ్రుస్సి వనరు సూపె
దీపించి వల పాఁప నోపక కూర్మంబు
కుతిలోపలఁ దలఁ గ్రుక్కికొనియె
తే. కుంభినీకాంత తమమీఁదికూర్మి విడిచి
ప్రకటరాజన్యమస్తకాభరణముకుట
చారుమాణిక్యదీపితచరణుఁ డైన
దశరథాధీశుభుజపీఠిఁ దగిలినంత. 22

క. ఆరాజురాజ్యమందలి
వారెల్లను నిరతధర్మవర్తను లగుచున్
భూరిశ్రీవిభవంబుల
దారిద్ర్యం బెఱుఁగ రెట్టితటి నేనాఁడున్. 23

వ. ఇట్టిమహాధైర్యసంపన్నుండును మహైశ్వర్యధురంధరుండును
నగుదశరథమహారాజు సకల సామంతరాజలోకపూజ్యమానుం
డగుచుఁ బ్రాజ్యం బగురాజ్యంబు నేలుచు నొక్కనాఁడు.

సీ. సంతానలబ్ధికై చింతించి చింతించి
శిష్టవర్తనుఁ డౌవసిష్ఠుఁ జూచి
తనకోర్కి వినుపింప విని మునిసింహుండు
పలికె ఋశ్యశృంగు నెలమిఁ దేర
ఘనుఁ డాతఁ డొగిఁ బుత్రకామేష్టి యనుపేర
యాగమ్ముఁ గావింప నందువలన
వినుతికెక్కఁగఁ జాలుతనయులు గలుగుట
సిద్ధమ్ము నామాట బుద్ధిలోన
తే. నిలుపు మని చెప్ప నారాజు నెమ్మితోడ
నకుటిలాత్మకు నావిభాండకునితనయు
చెలిమి రావించి పుత్రకామేష్టి యనెడి
జన్న మొనరించు చున్నట్టి సమయమునను. 25

ఉ. రావణుచేతిబాధల నిరంతరముఁ బడి వేఁగి మూఁకలై
దేవతలెల్ల గీష్పతికిఁ దెల్లముగా నెఱిఁగింప వారి రా
జీవతనూజుఁ డున్నెడకు శీఘ్రము తోడ్కొనిపోయి చెప్పనా
దేవుఁడు విష్ణు సన్నిధికి దిగ్గనఁ జేకొనిపోయి యచ్చటన్. 26

వ. అప్పురాణపురుషోత్తముం గాంచి నమస్కరించి యింద్రాది దేవతలం జూపి బ్రహ్మ యిట్లని విన్నవించె. 27

ఉ. రావణుఁ డుగ్రుఁడై తనపరాక్రమశక్తిని వీరిసంపదల్
వావిరిఁ గొల్లలాడి త్రిదివంబును బాడుగఁ జేయ నేఁడు దే
వావలి దీనభావమున నక్కడ నుండఁగ నోడి భీతిచే
దేవరఁ గాన వచ్చె నిఁక దేవరచిత్తము వీరిభాగ్యమున్. 28

వ. అని విన్నవించిన విని వనరుహాలోచనుండు దయాయత్త చిత్తుండై యనిమిషనాయకునిఁగూర్చి యిట్లనతిచ్చె. 29

తే. వనజగర్భునిఁగూర్చి రావణుఁడు మున్ను
తపము చేసిన వర మిచ్చెతఁ డతని దనకు
నేరిచే జావు లే కుండఁ గోరువాఁడు
నరులవానరులను జెప్ప మఱచినాఁడు.

వ. అక్కారణంబునం జేసి. 31

తే. వనరు గలిగెను మనకు రావణునిఁ జంప
వినుఁడు మీ రెల్ల నామాట వేడ్క మీఱ
దశరథుం డనురాజు సంతానకాంక్ష
నొనర జన్నంబు గావించుచున్న వాఁడు. 32

క. ధరణిపతి యగుదశరథ
నరనాయకునింటఁ బుట్టి నరరూపమునం
జెరిఁగెద నే నిక మీరును
సురకంటకుమీఁద లావు సూపుటకొఱకై. 33

క. కొందఱు కపివంశంబునఁ
గొందఱు భల్లూకకులమున గురుబలయుతులై
యందఱు నన్నితెఱంగుల
బృందారకులార! పుట్టి పెరుఁగుఁడు భువిపై. 34

వ. అని కృపాధురీణుం డైననారాయణుఁ డానతిచ్చిన విని వన
జాసనాదిదేవతానికరం బవ్వనజోదరునిపాదారవిందమ్ములకు
వందనమ్ము లాచరించి నిజనివాసమ్ములకుం జని రయ్యవస
రమ్మున. 35

మ. ఇల సాకేతనృపాలశేఖరుఁడు దా హేలావిలాసంబుతో
ఫలకాంక్షం గ్రతువుం బొనర్చినయెడన్ బంగారుపాత్రమ్ములో
పల దుగ్ధాన్నము చాలనించుకొని తాఁ బ్రత్యక్షమైనిల్చి ని
ర్మలతేజంబునఁ బావకుండనియెఁ బ్రేమన్ మంజువాక్యంబులన్.

క. భూపాల నీదుభార్యల
కీపాయస మారగింప నిమ్మీ తనయుల్
శ్రీపతిపుత్రసమానులు
రూపసు లుదయింతు రమితరూపస్ఫూర్తిన్. 37

వ. అని చెప్పి యప్పాయసపాత్రంబు చేతి కిచ్చిన. 38

ఆ. పాయసమ్ము రెండుభాగముల్ గావించి
యగ్రసతుల కీయ నందులోన
సగము సగము దీసి ముగుద సుమిత్రకు
నొసఁగి రంత నామె మెసవెఁ బ్రీతి. 39

వ. అంతం గొన్నిదినంబులకుఁ గౌసల్యాకైకేయీసుమిత్రలు
గర్భవతు లై యొప్పారుచుండ. 40

సీ. ధవళాక్షు లనుమాట తథ్యంబు గావింపఁ
దెలు పెక్కి కన్నులు తేట లయ్యె
నీలకుంతల లని నెగడినయామాట
నిలుపంగ నెఱులపై నలుపు సూపె
గురుకుచ లనుమాట సరవి భాషింపంగఁ
దోర మై కుచముల నీరువట్టె *
మంజుభాషిణు లనుమాట దప్పక యుండ
మెలఁతలపలుకులు మృదువు లయ్యెఁ

తే. గామిను లటంట నిక్కమై కాంతలందు
మీఱి మే లైనరుచులపైఁ గోరికయ్యె
సవతిపోరనఁ దమలోన సారె సారె

శ్రీ. కం. వీరేశలింగముపంతులవారిప్రతిలోని పాఠములు.

*మందయాన లనంగ మాసైనయమ్మాట
నిక్కంబుగా మాంద్య మెక్కెనడల.

కోకిలింతలు బెట్టుచిట్టుములుఁ బుట్టె. 41

వ. మఱియును. 42

సీ. తనుమధ్య లనుమాటఁ దప్పింపఁ గాఁబోలుఁ
బొఱి లేక నడుములు పొదలఁ జొచ్చెఁ
గుచములు బంగారుకుండలో యనుమాట
కల్లగా నగ్రముల్ నల్లనయ్యెఁ *
జంద్రాస్య లనుమాట నవవి మాన్పఁగఁ బోలుఁ
గళలవిలాసమ్ము పలుచ నయ్యె
సుందరు లనుమాట సందియమ్ముగఁ బోలు
గర్భభారమ్ములఁ గాంతి దప్పె
తే. ననుచుఁ గనుఁగొన్న వా రెల్ల నాడుచుండఁ
గట్టుచీరెల ప్రేకంబు ఫుట్టుచుండ
నాసతులఁ జూచి యంచలు నలఁగుచుండఁ
గాంతలకు నప్డు గర్భముల్ గానుపించె. 43

వ. ఇట్లు దుర్భరంబు లైనగర్భంబులు దాల్చినకౌసల్యాదికాంతాత్రయమ్మును జైత్రమాసమ్మున శుక్లపక్షమ్మున నవమీభానువాసరమ్మునఁ బునర్వసునక్షత్రంబునఁ గర్కాటకలగ్నంబున శ్రీరామభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులం గాంచినం దదనంతరంబున దశరథుండు యథోచితకర్తవ్యంబులు జరిపి యప్పటి దినంబులు నరిష్టంబు లేక ప్రతిదినవర్ధమాన మగుచున్న కుమారచతుష్టయంబునకుఁ గాలోచితంబు లగుచౌలోపనయనాదికృత్యంబులు గావించి వెండియు విద్యాప్రవీణు లగునట్లు లొనర్చి గజాశ్వరథారోహణంబులు నేర్పి

* ముకురకపోలలు ముగుద లనెడుమాట, గల్ల గాఁ జెక్కులు వెల్ల నయ్యె.

ధనుర్వేదపారగులం గావించి పెంచుచున్న సమయమ్మున. 44

సీ. ఒకనాఁడు శుభగోష్ఠి నుర్వీశ్వరుఁడు మంత్రి
హితపురోహితులును నెలమిఁ జేరి
బంధువర్గము రాయబారులుఁ జారులుఁ
బరిచారకులు నెల్ల సరవిఁ జేరి
గాయకులును భృత్యగణమును మిత్రులు
సతులును సుతులును జక్క నలరి
సరసులు జతురులుఁ బరిహాసకులుఁ గళా
వంతులుఁ గడు నొక్కవంకఁ జేరి

తే. కొలువఁ గొలువున్నయెడ వచ్చి కుశికపుత్త్రుఁ
డర్థి దీవించి తా వచ్చినట్టికార్య
మధిపునకుఁ జెప్ప మదిలోన నాత్రపడుచు
వినయ మొప్పార నిట్లని విన్నవించె. 45

క. రాముఁడు దనుజులతో సం
గ్రామము సేయంగఁ గలఁడె కందుఁగదా! నే
నే మిమ్ముఁ గొలిచి వచ్చెద
నోమునిరాజేంద్ర! యరుగు ముచితప్రౌఢిన్. 46

మ. అనినం గౌశికుఁ డాత్మ నవ్వి వినుమయ్యా! రాజ! నీచేతఁగా
దనరా దైనను రాక్షసుల్ విపులగర్వాటోపబాహాబలుల్
ఘనుఁ డీరాముఁడు దక్క వారిఁ గెలువంగారాదు పిన్నంచు నీ
వనుమానింపక పంపుమింకఁ గ్రతురక్షార్థంబు భూనాయకా!

వ. అని ప్రియోక్తులు వలుకుచున్న విశ్వామిత్రునకు మిత్రకుల
పవిత్రుం డైనదశరథుండు మాఱాడ నోడి యప్పుడు. 48

క. మునినాథువెంట సుత్రా

ముని నలజడి వెట్టుచున్న మూర్ఖులపై రా
ముని సౌమిత్రిని వెస న
మ్మునితో నానందవార్ధి మునుఁగుచుఁ బనిచెన్. 49

మత్త. వారిఁ దోడ్కొని కౌశికుం డట వచ్చునయ్యెడ ఘోరకాం
తారమధ్యమునందు నొక్కతె దైత్యకామిని భీకరా
కార మొప్పఁగ నట్టహాసవికాస మేర్పడ రాఁగ నా
క్రూరరాక్షసిఁ జూచి యమ్మునికుంజరుం డొగి రాఘునిన్.

క. తాటక వచ్చిన దదిగో
నాటగ నాఁడు దని మేల మాడక నీ వీ
పాటి పడ నేయు మని తన
చాటున భయపడెడిరామచంద్రున కనియెన్. 51

వ. ఇట్లు చెప్పిన యీమునిచంద్రునిపల్కు లాలించి రామ
చంద్రుండు తనయంతరంగమ్మున నిట్లని వితర్కించె. 52

క. ఈయాఁడుదానిఁ జంపఁగ
నాయమ్మున కేమిగొప్ప నగరే వీరుల్
ఛీ యని రోయుచు నమ్ముని
నాయకుభయ మెఱిఁగి తనమనమ్మున నలుకన్. 53

క. వ్రేటు గొని రామచంద్రుఁడు
సూటిగ నొకదిట్టకోల సురలు నుతింపన్
ఘోటకసమవక్షస్స్థలఁ
దాటక నత్యుగ్రలీల ధరపైఁ గూల్చెన్. 54

వ. ఇట్లు డాటకం గీటణంచినయంత నమ్మునీంద్రుండు మేటి
సంతోషమ్మున రామునిం గొనియాడుచు నశ్రమంబున సిజా
శ్రమంబున కేతెంచి రామసౌమిత్రులసాయంబున జన్నంబు
సేయుచున్న సమయంబున. 55

క. ఆకాశవీథి నెలకొని
రాకాసులు గురిసి రమితర క్తముఁ బలలం
బాకౌశికుయజ్ఞముపై
భీకరముగ మునిగణంబు భీతిం బొందన్. 56

ఉ. అంబరవీథి నిల్చి త్రిదశాంతకు లెంతయు నేచి ర క్తమాం
సంబులు గాధినందనునిజన్నముపైఁ గురియంగ నంతలో
నంబరరత్నవంశకలశాంబుధిచంద్రుఁడు రామచంద్రుఁడు
గ్రంబుగఁద్రుంచెఁజండబలగర్వులఁదమ్ముఁడుఁదానునొక్కటై.

వ. ఇట్లు రామచంద్రుండు సాంద్రప్రతాపంబు మించ నింద్రా
రులఁ ద్రుంచిన నమ్మునిచంద్రుఁడు నిర్విఘ్నంబుగా జన్నం
బొనర్చి రామసౌమిత్రులం బూజించె నట్టిసమయమ్మున. 58

క. ధరణీసుత యగుసీతకుఁ
బరిణయ మొనరింప జనకపార్థివుఁ డిల భూ
వరసుతుల రం డని స్వయం
వర మొగిఁ జాటించె నెల్లవారలు వినఁగన్. 59

వ. ఇట్లు స్వయంవరమహోత్సవఘోషంబున సంతోషమ్మునొంది
విశ్వామిత్రుండు రామసౌమిత్రుల మిథిలానగరంబునకుఁ
దోడ్కొని చనుచుండుమార్గంబున. 60

క. ముదితాపసివెనువెంటను
వదలక చనుదెంచునట్టివడి రామునిశ్రీ
పదరజము సోకి చిత్రం
బొదవఁగఁ గనుపట్టె నెదుట నొకయుపల మటన్. 61

క. పద నైె యొప్పిద మ్మై కడుఁ
గదలుచు బంగారుపూదె కరఁగినరీతిం

బొదలుచు లావణ్యస్థితి
సుదతిగఁ జూపట్టి నిలిచె సురుచిరలీలన్. 62

ఉ. ఆమునివల్ల భుండు గొనియాడుచుఁ బాడుచు వేడ్కతోడ శ్రీ
రామునిఁ జూచి యిట్లనియె రామ! భవత్పదధూళిసోఁకి యీ
భామిని రాయి మున్ను కులపావన చూడఁగఁ జిత్రమయ్యెనీ
నామమెఱుంగువారలకు నమ్మఁగవచ్చునుభుక్తిముక్తులున్. 63.

వ. అని యకాండతార్తణ్యంబు పూర్వవృత్తాంతం బంతయు నెంతయు సంతసమ్మున నమ్మనుజేంద్రనందనుల కెఱింగించుచు మిథిలానగరంబునకుం జనియె నచ్చట. 64

సీ. ద్రవిడ కర్ణాటాంధ్ర యవన మహారాష్ట్ర
రాజకుమారులు తేజ మలరఁ
బాండ్య ఘూర్జర లాట బర్బర మళయాళ
భూపనందనులు విస్ఫూర్తి మీఱ
గౌళ కేరళ సింధు కాశ కోసల సాళ్వ
ధరణీశపుత్రులు సిరి వెలుంగ
మగధ మత్స్య కళింగ మాళవ నేపాళ
నృపతనూభవులు నెన్నికకు నెక్క

తే. మఱియు నుత్కల కోంకణ మద్ర పౌండ్ర
వత్స గాంధార సౌరాష్ట్ర వంగ చోళ
రాజ్యముల నొప్పుచున్న రాజసుతులు
వచ్చి రక్కామినీస్వయంవరమునకును. 65.

ఉ. కొందఱు పల్లకీల మఱికొందఱు తేరుల నందలంబులం
గొందఱు కొందఱశ్వములఁ గొందఱుమత్తగజేంద్రసంఘము
న్గొందఱు స్వర్ణడోలికలఁ గోరిక నెక్కి నృపాలనందనుల్

సందడిఁ గాఁగ వచ్చిరి బుజంబు బుజంబును ద్రోపులాడఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున.

చ. గురుభుజశక్తి గల్గుపదికోట్లజనంబులఁ బంప వారు నా
హరునిశరాసనంబుఁ గొనియాడుచుఁ బాడుచుఁ గొంచువచ్చిసు
స్థిరముగ వేదిమధ్యమునఁ జేర్చిన దానికి ధూపదీపముల్
విరులును గంధ మక్షతలు వేడుక నిచ్చిరి చూడనొప్పఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున జనకభూపాలుండు రాజకుమారులం గనుం
గొని యి ట్లనియె. 69

ఉ. కొంకక సావధానమతిఁ గూర్చి వినుం డిదె మత్కుమారికై
యుంకువ సేసినాఁడ వివిధోజ్జ్వల మైనధనంబుఁ గాన నీ
శంకరుచాప మెక్కిడిన సత్త్వఘనుం డగువాని కిత్తు నీ
పంకజనేత్ర సీత నరపాలకులార! నిజంబు సెప్పితిన్. 70

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యవనీశతిలకుని
వాక్యములకు నుబ్బి వసుమతీశ
సుతులు దాముతామె మతిలోనఁ జెలఁగుచు
దగ్గఱంగఁ బోయి ధనువుఁ జూచి. 71

క. విల్లా యిది కొండా యని
తల్లడపడి సంశయంబు తలకొన మదిలో
బల్లిదు లగునృపనందను
లెల్లరు దొవవుల నుండి రెంతయు భీతిన్. 72

క. కొందఱు డగ్గఱ నోడిరి
కొందఱు సాహసము చేసి కోదండముతో
నందంద పెనఁగి పాఱిరి
సందుల గొందులను దూఱి సత్త్వము లేమిన్. 73

సీ. గాలిఁ దూలినరీతిగా నెత్తఁ జాలక
తముఁ దామె సిగ్గునఁ దలను వంచి
కౌఁగిలించిన లోను గాక వెగ్గల మైన
భీతిచే మిక్కిలి బీరువోయి
కరముల నందంద పొరలించి చూచినఁ
గదలక యున్నఁ జీకాకునొంది
బాషాణ మున్నట్టిపగిది మార్దవ మేమి
గానరాకుండినఁ గళవళించి
తే. రాజసూనులు కొంపలు తేజ ముడిగి
జగతి రాజుల మోసపుచ్చంగఁ దలఁచి
జనకుఁ డీమాయఁ గావించెఁ జాలు ననుచుఁ
దలఁగి పోయిరి దవ్వగా ధనువు విడిచి. 74

సీ. ఇది పర్వతాకార మీవిల్లు కను విచ్చి
తేటి చూఁడగ రాదు దేవతలకు
నటుగాక మును శేషకటకునిధను వంట
హరుఁడె కావలెఁ గాక హరియుఁ గాక
తక్కినవారికిఁ దర మె యీకోదండ
మెత్తంగఁ దగుచేవ యెట్లు గలుగు
దీని డగ్గఱ నేల దీని కోడఁగ నేల
పరులచే నవ్వులు పడఁగ నేల
తే. గుఱుతు చేసియుఁ దమలావుకొలఁదిఁ దామె
తెలియవలెఁ గాక యూరక తిరుగ నేల
యొరుల సొమ్ములు తమ కేల దొరకు ననుచు
దలఁగి పోయిరి రాజనందనులు గనుచు. 75

వ. అంత విశ్వామిత్రమునీంద్రుండు రామచంద్రునిముఖావలోకనంబుఁ జేసిన. 76

చ. కదలకుమీ ధరాతలమ కాశ్యపిఁ బట్టు ఫణీంద్ర భూవిషా
స్పదులను బట్టు కూర్మమ రసాతలభోగిధులీకులీశులక్
వదలక పట్టు ఘృష్టి ధరణీఫణికచ్ఛపపోత్రివర్గముక్
బోదువుచుఁ బట్టుఁడీ కరులు భూవరుఁడీశునిచాపమెక్కిడున్.

క. ఉర్వీనందనకై రా
మోర్వీపతి యెత్తు నిప్పు డుగ్రునిచాపం
బుర్విం బట్టుడు దిగ్గం
త్యుర్వీధరకిటిఫణీంద్రు లూఁతఁగఁ గడిమిన్. 78

వ. అనుచు లక్ష్మణుండు దెలుపుచున్న సమయంబున. 79

మ. ఇనవంశోద్భవుఁడై నరాఘవుఁడు భూమీశాత్మ *జుల్ వేడ్కతోఁ, దను వీక్షింప మునీశ్వరుం డలరఁ గోదండంబు చేనంది చివ్వన మోపెట్టి గుణంబు పట్టి పటుబాహాశక్తితోఁ దీసినన్, దునిఁగెన్ జాపము భూరిఘోషమున వార్ధుల్ మ్రోయుచుండంబునన్. 80

ఆ. ధనువు దునిమినంత ధరణీశసూనులు
శిరములెల్ల వంచి సిగ్గు పడిరి
సీత మేను వెంచె శ్రీరామచంద్రునిఁ
బొగడె నపుడు జనకభూవిభుండు. 81

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రునిసత్త్వసంపదకు మెచ్చి సంతోషించి జనకమహారాజు వివాహంబు సేయువాఁడై రమ్మని దశరథేశ్వరునిపేరిట శుభలేఖలు వ్రాయించి పంచిన దశరథమహారా

* 'జవ్రాతముల్' అని పాఠాంతరము.

జును నాశుభలేఖలంజదివించి సంతోషంబున నానందబాష్పం
బులు గ్రమ్ముదేర మంత్రిప్రవరుండగుసుమంత్రునిం బిలిపించి
సుమంత్రా! యిపుడు మన మందఱమును బయలుదేఱి మిథి
లాపట్టణంబునకుం బోయి యట జనకమహారాజునింట మన
రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు వివాహమహోత్సవముజరుప
వలయుఁ గావున వసిష్ఠాదిద్విజవర్యులను గౌసల్యాదికాంతా
జనమ్మును నరుంధతి మొదలుగాఁగల భూసురభార్యలను
మఱియు సకలబంధుజనంబును రావించి బంగరుటరదంబుల
నిడికొని దోడ్కొని రమ్మని యంపిన నతండును మహాప్రసా
దంబని తత్క్షణమ యంతిపురంబునకుం బోయి కౌసల్య
కైకసుమిత్ర మొదలగురాజకాంతలను వసిష్ఠాదిద్విజవరిష్ఠు
లను నరుంధతి మొదలుగాఁ గలముత్తైదువలను మిగిలిన
సకల బంధుజనమ్మును రావించి యుక్తప్రకారమ్ముగాఁ గనక
రథమ్ముల పై నిడికొని దశరథమహారాజుకడకుం గొనివచ్చిన
యంతదశరథుండు పుత్రద్వయసహితమ్ముగరథమారోహించి
సమస్త సేనాసమన్వితుం డగుచు వాద్యఘోషంబులు దశ
దిశలునిండ నడచుచున్నసమయమ్మున నంతకుముందు జనక
భూవల్లభుండు దశరథమహీపాలు నెదుర్కొని తోడితెచ్చి
యడుగులు గడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల విధ్యుక్తంబుగాఁ
బూజించి మానితంబుగఁ గానుక లొసంగి సకలసంప
త్సంపూర్ణ మయిననివేశనముం గల్పించి యందుఁ బెస్తి
వారిని విడియించె నంత నక్కడఁ గనకవికారమైనపీఠమ్ముపైఁ
గూర్చున్నసమయమ్మున దేవా! శుభముహూర్తం బాసన్న
మగుచున్నది రమ్మని వసిష్ఠుండు సనుదేర నాతఁడు సని రాజు

లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు మంగళస్నానమ్ముఁ జేయించి
నిర్మలాంబరాభరణంబు లొసంగి వేర్వేఱ నొక్కముహూ
ర్తమ్మునఁ దనకూఁతు సీతను శ్రీరామచంద్రునకును; దన
తమ్ముఁడు కుశధ్వజునికూఁతు లగుమాండవ్యూర్మిళాశ్రుత
కీర్తులను భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకును నిచ్చి వివాహముం
జేసి తనప్రియతనయల కొక్కొకలెకు నూఱేసి భద్రగజ
మ్ములను వేయేసితురంగంబులును బదివేలు దాసీజనమ్మును
లక్ష ధేనువులును నరణంబు లిచ్చి దశరథాదిరాజలోకమ్ము
నకు బహుమానమ్ముగా. నవరత్నఖచితభూషణమ్ములును జీని
చీనాంబరమ్ములును నొసంగి సుగంధద్రవ్యమ్ముల నర్పించి
పూజించి యంపె నంత దశరథమహారాజు మరలి యయో
ధ్యాపట్టణంబునకు వచ్చుచుండఁగా మధ్యేమార్గంబున. 82

ఆ. పరశురాముఁ డడ్డుపడి వచ్చి మీనామ
మెవ్వ రనిన మొలకనవ్వుతోడ
నేను దశరథుండ నితఁడు నాపుత్త్రుండు
రాముఁ డంద్రు పేరు భీమబలుఁడు. 83

వ. అని వినిపించినఁ గ్రోధావేశవశంవదుం డై యప్పు డప్పర
శురాముండు రాముం గనుంగొని యిట్లనియె. 84

క. రాముఁడు నేనై యుండఁగ
నామీఁద నొకండు కలిగెనా మఱి యాఁగా
కేమాయె రణ మొనర్పఁగ
రామా రార మ్మటంచు రహిఁ బిలిచెఁ దగన్. 85

వ. పిలిచినతోడనే రామచంద్రుం డతని కిట్లనియె. 86

ఆ. బ్రాహ్మణుండ వందుఁ బరమపవిత్త్రుండ

వదియుఁగాక భార్గవాన్వయుండ
వైననిన్నుఁ దొడరి యాహవస్థలమున
జగడ మాడ నాకుఁ దగునె చెప్పుమ. 87

వ. అనిన విని పరశురాముం డి ట్లనియె. 88

ఉ. శస్త్రముఁ దాల్చినం దగునె సన్నుతికెక్కినబ్రాహ్మణుండవన్
శాస్త్రము గాదు నా కెదిరి సంగరభూమిని నిల్చినంతనే
శాస్త్రముఖంబులన్ నృపులఁజక్కఁగఁజేయుదుఁగాననిప్పుడున్
శస్త్రముశాస్త్రముంగలవుసాహసవృత్తిని రమ్ముపోరఁగన్; 89

వ. అనిన రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 90

మ. విను మావంటినృపాలురైనఁ గలరే వీరత్వముం జూడఁగా
ననయాఁగాక మహానుభావుఁడవునిన్నాలంబులో మీఁదఁగా
నెనయన్ ధర్మవె మాకుఁ జూడమఱినీవేమన్న నీమాటకుం
గనలన్ మంచిదికాదు మాకెపుడు దోర్గర్వంబుమీఁపట్లు . 91

వ. అనిన విని యెంతయు సంతోషించి భార్గవరాముం డాశుభ
రామునితో నిట్లనియె. 92

ఆ. శివునిచివుకువిల్లు శిథిలించె యానాఁడు
విఱిచినాఁడ వనుచు విఱ్ఱవీఁగ
వలదు నేఁడు నాకు వశ్యమైనయీచాప
మెక్కు వెట్టి తివియు మింతెచాలు. 93

ఉ. రాముఁడు గీముఁ డంచును ధరాజసులెల్ల నుతింప ద్ఱ్ఱ...
భీమునిచాపమున్ విఱిచి పేరెద వందల కేమిగాని ...
శ్రీమహిళేశుకార్ముకముఁ జేకొని యెక్కిడు దేని నేఁడు నీ
తో మఱి పోరు సల్పి పడఁ ద్రోతు రణస్థలి నీశరీరమున్. 94

వ. అని తనచేతివిల్లు నృపులందఱుఁ జూడఁగనందియాయ నా

ధనువునుగూడి తేజముఁ బ్రతాపమురామునిఁజెందె నంతనే
జనవరుఁ డాశరాసనముఁ జక్కఁగ నెక్కిడి వాఁడిబాణమం
దుననిడియేదిలక్ష్యమనఁ ద్రోవలుసూపినఁ ద్రుంచె గ్రక్కునన్.

వ. ఇట్లు మహాప్రతాపంబున నావిలు ద్రుంచి యనర్గళప్రతాప
మ్మున భార్గవరాముదోర్గర్వంబు నిర్గర్వంబు గావించి జయ
మ్ముఁ గైకొన్నకుమారునిం గౌఁగిలించుకొని దశరథుండు
కుమారచతుష్టయమ్ముతో నయోధ్యానగరంబుఁ బ్రవేశించి
సుఖోన్నతి రాజ్యంబు నేలుచున్న సమయంబున. 96

శా. పారావారగభీరికిన్ ద్యుతిలసత్పద్మారికిన్ నిత్యవి
స్మారోదారవిహారికిన్ సుజనరక్షాదక్షదక్షారికిన్
సారాచారవిచారికిన్ మదరిపుక్ష్మాపాలసంహారికిన్
వీరా సాటి నృపాలకుల్ దశరథోర్వీనాథజంభారికిన్. 97

వ. అని కొనియాడఁ దగిననృపాలశేఖరుఁడు ధర్మమార్గంబు
నొక్కింతయేనిఁ దప్పకుండ రాజ్యంబు సేయుచుండె ననుట
విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డటమీఁదికథా
విధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 98

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 99

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన
వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కారాతుకూరి కేసనసెట్టి
తనయ మొల్ల నామధేయవిరచితం బైనశ్రీరామాయణమహా
కావ్యంబునందు బాలకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

అయోధ్యాకాండము

క. కంపర్పరూప! ఖండిత
కంపర్పవిరోధిచాప! కరుణాద్వీపా!
వందితశుభనామా! ముని
సందోహ స్తుత్యభూమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహాముని కెఱింగించిన
తెఱంగు వినిపించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. తనసుమంత్రాదిప్రధానులతోఁ గూడి
సుఖగోష్ఠి నుండఁగ నఖిలజనులఁ
జక్కఁగా రావించి సమ్మదంబున వంశ
గురువుతో దశరథధరణినాథుఁ
డనియె నీభూభార మంతయు నొక్కట
నేలితిఁ జాలదె యేకహేళి
నటుఁగాక పగతుర నవలీల గెల్చితి
నిల్పితి ధర్మము నిష్ఠతోడ.
తే. నింత చాలదె యాశకు నెంత కెంత
రామచంద్రుని ధరణికి రాజు గాఁగ
మీరు సూడంగఁ బట్టంబు భూరిమహిమఁ
గట్టవలయును మంచిలగ్నమునఁ జెలఁగి. 3

తే. అనుచు గురునకుఁ జెప్పి తా నతనిసమ్మ
తమున సౌభాగ్యమంగళద్రవ్యసమితిఁ
గూర్పుఁ డనుచును మంత్రులకును నెఱుంగఁ
జెప్పి శృంగార మీపురిఁ జేయుఁ డనియె. 4

వ. అట్టిసమయంబున. 5

తే. పగలు ప్రాగ్భాగమున నుండి గగనవీథిఁ
జరమదిక్కున కేఁగఁగా శ్రమము దోఁచి
చెమట పట్టిన స్నానంబుఁ జేయ నరుగు
కరణి నపరాబ్ధిలో దివాకరుఁడు గ్రుంకె. 6

క. మేలిమి సంధ్యారాగము
ప్రాలిన చీఁకటియుఁ గలిసి వరుణునివంకన్
నీలముఁ గెంపును నతికిన
పోలికఁ జూపట్టె నట నభోమణి తలఁగన్. 7

క. వారక కల్పద్రుమమున
గోరకములు పుట్టినట్లు గురుతర కాంతిన్
దారకములు తల సూపెన్
జోరానీకమ్ము మిగుల స్రుక్కుచు నుండన్. 8

ఆ. కారు మొగులురీతిఁ గాటుకచందాన
నీటిభాతి నింద్రనీలమహిమ
మాషరాశిపోల్కి మఱి మఱి యవు డంధ
కార మవని యెల్లఁ గలయఁ బర్వె. 9

వ. అట్టిసమయంబున. 10

చ. తలవరులన్ నిజాధిపుల దర్పకునేర్పునఁ గన్నుఁ బ్రామి య
త్తలఁ దమపిన్నపాపల నుదారత నేర్పడ నిద్రపుచ్చి ని
ర్మలకరకంకణావళులు రట్టుగ దా మటు మ్రోఁగనీక వి
చ్చలవిడిగాఁ జరించి రొగి జారలతాంగులు మధ్యరాత్రులన్.

చ. సురతము లేక యుస్సురనుజోటిమగండుడికించు కాంతయున్
సరస మెఱుంగుచంద్రముఖి సావడిదంటయు చేరకత్తెయున్

బరపురుషాభిలాషమును బాయనిభామిని పోరుకట్టునన్
బరఁగినభామలాది యుపభర్తలఁ గూడి చరించి రత్తఱిన్.

ఉ. భానుసహస్రసత్కిరణపంక్తుల నుద్భవ మైనయాబృహ
ద్భానుని వెట్టఁ బెల్లుడకఁబడ్డసుధాంబుధి మీఁది మీఁగడల్
పూని సమీరుచేఁ దెరల పూర్వదిశం గనుపట్టె దానిపై
ఫేన మనంగ నొప్పె శశిబింబము తూరుపుఁగొండపైఁ దగన్.

చ. కుముదములుం జకోరములుఁ గోమలసస్యముఁ జంద్రకాంతము
రమణఁ జెలంగ వెన్నెల తిరంబుగఁ జేసె జగంబులుబ్బఁగాఁ [ల్
గమలములున్ వియోగులధికంబుగఁ జోరులుఁ జక్రవాకముల్
రమణఁ గలంగ వెన్నెలతిరంబుగఁ గాచె జగంబు లుబ్బఁగాన్.

ఉ. నారదు లైరి సన్మునులు నాకమహీజము లయ్యె భూజముల్
శారద లైరి భామినులు శంకరశైలము లయ్యె గోత్రముల్
పారద మయ్యె నీరధులు పన్నగనాయకు లయ్యె నాగముల్
వారిదవర్గ మెల్ల సితవర్ణము లయ్యెను బండు వెన్నెలన్. 15

చ. కొడు కుదయించె నంచలరి కోరిసుధాంబుధి మిన్నుముట్టియ
ప్పుడు జగమెల్లఁ గప్పెనన బూర్ణతనొందెను సాంద్రచంద్రికల్
పుడమికిఁ బాలవెల్లి గతిఁ బొల్పెసలారఁగఁ జంద్రుఁ డొప్పె న
య్యుడుపతి మేనిమచ్చ యునునొప్పెఁ బయోనిధి పద్మనాభుఁడై.

వ. అట్టిసమయంబున.

ఉ. కోరి చకోరదంపతులు గుంపులుగుంపులు గూడి రంతులన్
బేరిన చంద్రికారసముఁ బేర్కొనిమార్కొనిపొట్టనిండఁగాఁ
బారణసేసి పెన్బయలఁ బ్రాఁకుచుఁ జంచుపుటంబు లెత్తుచున్
బేరెము వారుచుండె మదిఁ బ్రేమ జనింప వధూటికోటికిన్.

ఉ. వెన్నెలతీఁగలన్ గొనలు వేడుకముక్కులఁ ద్రుంచి తెచ్చిదా
త్కొన్నప్రియాంగనాతతికిఁ గూరిమి నోరికి నిచ్చి కేళికిన్

సన్నపుఁగంతనాళముల సన్నలు సేసి సుఖించె నింపుగన్
దిన్నని చంద్రకాంతమణితిన్నెలమీఁదఁ జకోరదంపతుల్. 19

తే. పాకశాసని సేవంతిబంతి దివికి
నెగుర వైచినకైవడి నేమి చెప్పఁ
బాండువర్ణంబుతోఁ బూర్వభాగమందు
సొంపు మీఱంగ వేగురుఁజుక్క పొడిచె. 20

వ. అట్టిసమయంబున. 21

క. రవి యుదయించెను జనుఁడీ
దివియలు నక్షత్రసమితి తిమిరము శశియున్
బవ లేమిటి కనురీతిని
గువలయమున గూళ్లఁ గోళ్లు గూయ మొదలిడెన్. 22

చ. వదలక పద్మరాగమణి వట్రువ గ్రాలఁగఁ బట్టి నేర్పు పెం
పొదవఁగఁదూర్పుకొండపయికొప్పుగఁ దెల్పిజగద్గురుండుదాఁ
ద్రిదశపరేణ్యుకట్టెదురఁ దేఁకువ నిల్పినదర్పణంబు నా
నుదయము నొందె భానుఁడు సముజ్జ్వలకోకనదప్రదీప్తులన్.

వ. ఆరాత్రి రాజశేఖరుని చిత్తంబు వచ్చునట్టుగా మెలంగి
యాతఁడు దన్ను మెచ్చు టెఱింగి కైక యి ట్లనియె. 24

ఆ. వసుమతీశ! నాకు వర మిచ్చి తప్పుట
తగవు గాదు మీకుఁ దలఁపులోన
మఱచినా రదేమొ మన్నించి తొల్లింటి
యీవు లీయవలయు నీక్షణంబ. 25

క. జననాథ ! నాకుమారుని
వినుఁడీ పట్టంబు గట్టి వేవేగను రా
ముని మునిఁగా ననుపుఁడు మఱి
వనమునఁ బదునాలుగేండ్లు వర్తింపంగన్. 26

వ. అని ప్రార్థించిన విని పార్థివేంద్రుండు డిల్లపడి తల్లడిల్లుచు
నుల్లంబు గలంగి ముసుంగిడి యచ్చేడియ పలికినపలుకులకు
మాఱాడ నోడి మిన్నక యున్నసమయంబున సుమంత్రుం
డేతెంచి స్వామీ! రామచంద్రునిఁ బట్టంబు గట్ట సుము
హూర్తం బాసన్నం బయ్యెఁ గావున మిమ్ము నచ్చటికి
విచ్చేయ నవధరింపుం డని వసిష్ఠభగవానుండు విన్నవించు
మని పంపె నని చెప్పిన విని కైక యిట్లనియె. 27

మ. అనిలో మున్ను నృపాలుచిత్తమున కే నాహ్లాదముం గూర్చి నా
తనయుం బట్టము గట్టి రాఘవుని బద్ధాగ్లేంష్లుకాంతారమం
దనువర్తిల్లఁగఁ బంపఁ గోన్న వరముల్ ద్రోయంగ రాదెంతయు
న్వనసీమన్ మునివృత్తి నుండు మనుఁడీ వైళంబ యారామునిన్.

క. అని పలుకు కైకపలుకులు
విని వేగమ మరలి వచ్చి విన్నదనంబున్
దనుక వసిష్ఠునితోడన్
వినుపించె సుమంత్రుఁ డట్టివిధ మేర్పడఁగన్. 29

వ. అనిన విని వసిష్ఠాదిప్రముఖులును సుమంత్రాదిప్రధానజనం
బులును సైన్యంబులును బరివారంబులును విన్ననై యున్న నా
సన్న యెఱింగి రామచంద్రుండు రాజచిహ్నంబులు త్యజించి
జటావిభూతివల్కలంబులు దాల్చి ధనుర్ధరుం డై యున్నంత
లక్ష్మణుండు భూపుత్త్రికయును దోడం జనుదేరఁ దల్లులకు
నమస్కరించి వసిష్ఠానుమతంబున నాశీర్వచనంబులు గైకొని
యాస్థానంబు వెలువడి యరణ్యంబున కరుగునప్పుడు పుర
జను లందఱును బురపురం బొక్కుచు దశరథమహారాజును
దూషించుచుఁ గైకను నిందించుచు మూఁకలై శోకించుచుండ
నది యంతయు విని దశరథుండు పురోహితామాత్యబంధు

వర్గంబులతో శ్రీరామచంద్రుం డేఁగినత్రోవం జన్నంత నా
రాముఁడు దూరంబునం జనియె దశరథుండును మరలి వచ్చి
పుత్త్రశోకంబున నాకపురంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 30

ఆ. చనుచు రాఘవుండు స్వర్ణదియొద్దన
గుహునిఁ గాంచి యతనిఁ గు_స్తరించి
తడయ కోడఁ బెట్టి దాఁటింపు మనవుడు
నట్ల చేయఁ దలఁచి యాత్మలోన. 31

చ. సుడిగొనిరామపాదములు సోఁకినధూళివహించి రాయి యే
ర్పడ నొకకాంత యయ్యెనఁట పన్నుగ నీతనిపాదరేణు వి
య్యెడ వడి నోడసోఁక నిది యేమగునోయనిసంశయాత్ముఁడై
కడిగెగుహుండు రామపదకంజయుగంబుభయమ్ము పెంపునన్.

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రుని శ్రీపాదంబుల నీటఁ గడిగి యోడపై
నెక్కించి యమ్మువ్వుర నవ్వలికి దాఁటించిన నాక్షణంబ. 33

ఉ. రాజకులావతంసుఁ డగురాముఁడు తమ్ముఁడుఁ దాను నాభర
ద్వాజమహామునీంద్రపదవారిజముల్ గని మ్రొక్కి నాతఁడం
భోజహితాన్వయాబ్ధిపరిపూర్ణసుధాకరుఁ డైనరామునిం
బూజ లొనర్చి కందఫలమూలములం బరితృప్తుఁ జేసినన్. 34

వ. సంతసించుచు నారాత్రి యచ్చట నివసించి మఱుసటిదిన
మరోదయమ్మున. 35

ఆ. ముదముతోడఁ దమ్ము మునిభరద్వాజుండు
భ_క్తి ననుప రామభద్రుఁ డపుడు
చనియె భ్రాతృదారసహితుఁ డై సన్ముని
కూటమునకుఁ జిత్రకూటమునకు. 36

మ. ఘనుఁడా రాముఁడు చిత్రకూటమున వేడ్కం జేరియున్నంతలో
నన దంతావళవాజిరత్నరథనానా యోధసంఘుంబుతో

డ నమాత్యద్విజబంధువర్గములతోడం గూడి వాద్యంబులం
జను దెంచెౝ భరతుండు రాముకడకుౝ సద్భక్తియేపారఁగన్.

సీ. చను దెంచి రాముని చరణంబులకు మ్రొక్కి
కైకేయి చేసినకపటమునకు
నగరంబు విడిచి యీపగిది ఘోరారణ్య
మున కిట్లు రానేల మునులపగిది
నది గాక మనతండ్రి యత్యంత మైనట్టి
పుత్రశోకంబునఁ బొక్కిపొక్కి
త్రిదశాలయమ్మున దేవేంద్రుఁ గనఁ బోయె
నని చెప్ప విని రాముఁ డంతలోన

తే. భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న ధరణిసుతలఁ
గూడి దుఃఖించి దుఃఖించి కొంతవడికి
నార్తవర్గంబుచే మాని నంతమీఁద
భరతుఁ డిట్లనె శ్రీరామభద్రుతోడ.

తే. రాజు లేకున్నచో మఱి రాష్ట్రమందుఁ
గార్య మెట్లౌను మీ రెఱుంగనిది గలదె
నేఁటిసమయానఁ బట్టంబు నిలుపుకొనఁగఁ
దిరిగి విచ్చేయుఁ డనుడు నాభరతుతోడ. 39

వ. శ్రీరామచంద్రుం డి ట్లనియె. 40

చ. జనకుఁడు నేసినట్టిమితిఁ జక్కఁగఁ దీర్చి కడంక నేను వ
చ్చినగుఱిదాఁక భూతలము జేకొని రాజ్యముఁ జేయుమాటగా .
దనకు మటన్న నొల్ల నన నాతనికిం దనపాదుకాయుగం
బొనరఁగ నిచ్చిపొమ్మనుచు నుర్వికిరాజుగఁ బంచె సొంపుగన్.

వ. ఇట్లు భరతుని 'భరతాగ్రజుం డనునయించి మరలించి నాక
లోకకవాటం బగుచిత్రకూటంబు కదలి సౌమిత్రి భూపుత్రు

లం గూడి పోవునెడ నటవీమధ్యంబున విరాధుం డను దైత్యాధముం డపరాధంబుచేసి దిగ్గన డగ్గఱి జగతీతనూభవ నెత్తుకొని గగనమార్గంబున కెగిరిపోవునెడ వాఁడిబాణంబున వానికంఠంబును ద్రుంచి గారుడాస్త్రంబున మరల నొయ్యన జనకనందనుం డించి భయంబు వాపి ప్రియంబు సూపి యొయ్యనొయ్యన నయ్యెడ నున్న యత్రిమహాముని యాశ్రమంబునకుం జని ఘనంబున నాఘనుండు సేయు పూజలం గైకొని రామచంద్రుం డచ్చటిమునీంద్రులకు దైత్యులవలనిభయంబు లేకుండ నభయం బిచ్చి మన్ననం గొన్నిదినంబు లాయామునులయాశ్రమంబున నిలుచుచు వార లనుప శరభాదిమృగోత్కరశరణ్యం బగునరణ్యంబుఁ జొచ్చిపోయె నని చెప్పిన విని నారదుని వాల్మీకిమునీంద్రుం డటుమీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 42

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 43

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోదసూరిజనవినుత కవితాచమత్కారాతుకూరి కేసనసెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

ఆరణ్యకాండము

క. మునిదత్తధనుర్వేదా!
మునినాథప్రియసతీసుపూజితపాదా!
జనకార్చితగుణధామా!
సనకాదిస్తవ్యనామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱంగు వినిపించెద. 2

చ. ఇతనికిఁ బాదచారితన మేటికి వచ్చెనొ పట్టభద్రుఁ డీ
సతి నవరూపరేఖలను జక్కని దయ్యెను నిట్టిదుర్దశల్
ప్రతివసియించు నెట్లొ రతిరాజసమానుల వీరి నేల యీ
గతిఁబడఁద్రోచె బ్రహ్మ యసికాంతురు చెంచెత లమ్మహాత్ములన్.

సీ. నడువనేరనికొమ్మయడుగులు పొక్కులై
శర్కరస్థలముల శ్రమముఁ జెందె
వీచినచేతులవ్రేళ్లు నెత్తురు గ్రమ్మి
పొటమర్లు కెంపులపోల్కి నమరె
వడిగాలి సుడివడి వాడినలేఁదీఁగ
భావంబునను మేనిచేవ తఱిగెఁ
బూర్ణచంద్రునికాంతి పున్నమవేకువఁ
గనుపట్టుగతి మోము కళల విడిచె

తే. ధవుని నడుగడుగునకుఁ గైదండఁ గొనుచు
నెగడుడప్పిని నిట్టూర్పు లెగసి చిగురుఁ
బెదవు లెండఁగ నీడకు నుదిల గొనుచు
మనసులోఁ జేవ యూఁతగఁ జనెడువేళ. 4

వ. ఇట్లా సీతయు రాముండును సత్యబుఃషింబోనిసౌమిత్రియుఁ
గతిపయప్రయాణంబులఁ బంచవటికిం జని సంతోషభరి
తాంతరంగులై. 5

క. అచ్చటఁ గొన్నిదినంబులు
ముచ్చటపడి యుండఁ దలఁచి మునిముఖ్యులచే
మచ్చికఁ దమ్ముఁడు దానును
గ్రచ్చఱ నొకపర్ణశాలఁ గావించి తగన్. 6

ఆ. అందు రామచంద్రుఁ డనుజన్ముఁడును దాను
గొన్ని వాసరంబు లున్న వేళ
వికృతవేషధారి వేవేగ నటఁ జుప్ప
నాక యనెడిదైత్యనారి యొర్త. 7

వ. రామునిఁ గని ప్రేమాభిరామం బగుమనంబునఁ దన్నుఁ
గామించి రమ్మనిన రామచంద్రుండు సౌమిత్రినిం జూప నతఁ
డు మున్ను మాయన్న నభిలషించుటం జేసి నాకు దోషంబు
గాన నీ వారాముసకడకు మరలఁ జను మన్న నది యట్ల
చేసిన రామచంద్రుండును దిరుగ లక్ష్మణుం జూపినఁ గోపించి
యారాక్షసి మనుజేంద్రసూనుల దండింపం దలంచిన నెఱింగి
భరతానుజుండు దానినాసికాకర్ణంబులు గోసివైచిన నది
నెత్తురు జొత్తిల్లఁ బసిపాపయుంబోలి యేడ్చుచు ఖరదూష
ణాదిసోదరులకుం జెప్పిన వారు గనలి రాక్షణంబున. 8

క. పదునాల్గువేలదైత్యులు
మదమున సోదరులు గొల్వ మండుచు శూరా
స్పద మగురథనికరముతోఁ
గదనంబున రాముకడకు ఖరుఁ డేతెంచెన్. 9

ఆ. ఖరుఁడు వచ్చినట్టికలకలం బాలించి
రాఘవుండు దనదురమణియొద్దఁ
బొలఁగ నుండ ననుజుఁ దోడుగాఁ గాఁ పుంచి
చెపర కంతఁ గలని కెదిరి నిలిచె. 10

శా. ఆవేళన్ ఖరుఁ డుగ్రవృత్తి లయకాలాభీలఘోరాకృతుల్
పై వారన్ గజవాజిసంఘములతో దైత్యాళితో భూరికో
పావిర్భూతమనస్కుఁ డై నడిచె గర్వారంభసంరంభుఁడై
దేవవ్రాతము భీతిఁ బొంచె కలఁగన్ దేజంబు సొంపారఁగన్.

వ. ఇట్లు ఖరుండు సను దెంచి భయంకరంబుగా రణంబు సేయు
సమయంబున. 12

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు భయంకరరౌద్రరసంబుకన్నులన్
నిప్పులు రాల్చుచున్ నెరయ నిర్జరులార్వ విచిత్రశస్త్రముల్
కుప్పలు గాఁగ నేయుచును గుంజరవాజిరథావళుల్ ధరన్
దప్పక కూల్చుచున్ రుధిరధారలఁ దేల్చె సురారిసంఘమున్.

వ. అట్టిసమయంబున. 14

క. కరితురగస్యందనములుఁ
బరివారము దెగినపిదపఁ బటురోషమునన్
గరకరపడుచును నెదిరిన
ఖరకరవంశజుఁడు ద్రుంచె ఖరునిశిరంబున్. 15

వ. త్రుంచినం గని తీండ్రంబుగా. 16

క. ఘోషించి రామచంద్రుని
దూషించుచు వచ్చినట్టిదూషణుమీఁదన్
రోషించి సురలు కడు సం
తోషింపఁగ వానికరముఁ ద్రుంచెఁ గడంకన్. 17

ఆ. త్రిశిరుఁ డంతఁ గనలి దివ్యాస్త్రసంపద
రాముమీఁదఁ జూపి రణ మొనర్చె
మూఁడుశిరము లతఁడు మొదలించి యట వాని
మూఁడుతలలఁ ద్రుంచె మొగ్గరముల. 18

వ. ఇట్లు ఖరాది రాక్షసుల శిక్షించి జయంబు గొని ధను వెక్కు-
డించి మరలి పర్ణశాల కేతెంచి తమ్ముఁడును దానును సమ్మ
దంబునం గలిసి యున్న సమయంబున. 19

చ. చలమున నంత శూర్పణఖ సయ్యన లంకకు నేఁగి రావణుం
గొలువునఁ గాంచి మ్రొక్కి తనకుఁ నృపసూనులు చేసినట్టిచేఁ
తలు వినుపించి వారు తమతండ్రియనుజ్ఞను వచ్చి కానలో
పలఁ దిరుగాడుచందములుఁ బన్నుగ నేర్పడఁ జెప్పి పిమ్మటన్.

క. ఆరాముభార్యవిభ్రమ
మేరాజతనూజలందు నెఱుఁగము విని ముఁ
ధారుణిలోపలఁ గామిను
లారమణికి సాటిఁ బోల రభినుతిఁ జేయన్. 21

సీ. కన్నులు గలువలో కాముబాణంబులో
తెలివిగా నింతికిఁ దెలియరాదు
పలుకులు కిన్నెరపలుకులో చిలుకల
పలుకులో నాతి కేర్పఱుపరాదు
అమృతాంశుబింబమో యద్దమో నెమ్మోము
తెంపుతోఁ జెలికి భావింపరాదు
కుచములు బంగారుకుండలో చక్రవా
కమ్ములో చెలి కెఱుగంగరాదు

తే. కుచులు నీలంబులో తేఁటిగుంపు లొక్కొ-
పిఱుదు పులినంబొ మన్మథు పెండ్లియరుఁగొ

యనుచుఁ గొందఱు సంశయం బందుచుండ
వెలఁది యొప్పారు లావణ్యవిభ్రమముల. 22

క. కలదో లేదో యనుచును
బలుమఱు నెన్నడుముఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్
బలిమో కలిమో యనుచును
బలుమఱు జఘనంబుఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్. 23

సీ. షట్పదంబులపైకి సంపెంగపువ్వుల
జలజాతములపైకిఁ జందమామఁ
గిసలయంబులపైకి వెసఁ గలకంఠముల్
సింధురమ్ములపైకి సింహములను
దొండపండులపైకి దొడ్డరాచిలుకల
నలుఁదూడులపైకి హంసవితతిఁ
బండువెన్నెలనిగ్గుపైకిఁ జకోరముల్
పవనంబుమీఁదికిఁ బాపఱేని

తే. మరుఁడు వైరంబు చేసినమాడ్కి నలక
నాసికాకరాననచరణస్తనములు
నరపయోధరమధ్యోష్ఠవచనబాహు
గమనహాసాత్ములూ రొప్పారు రమణి కమరె. 24

క. బంగారు నీరు నిలువునఁ
బొంగారుచు నుండ నజుఁడు వోసినమాడ్కిన్
శృంగార మెల్ల నిలువునఁ
బొంగారుచు నుండఁ గరఁగి పోసినమాడ్కిన్. 25

వ. అట్టివయోరూపంబులను గనుపట్టునట్టియకాంతారత్నంబు
నీకు సిద్ధించె నేని నీవు త్రిభువనంబులు విజయంబు చేసిన
యంతకన్నను సంతసింతు వన్న విని కామాశుగంబులం

దగిలి కామాంధుండై కన్నులు గానక యన్నుకొని తన్నుం
దా మఱచి యొడ్డోలగంబు సాలించి పుష్పకం బనువిమాన
రత్నంబుపై నధిష్ఠించి మారీచుకడకుం జని ప్రార్థించి నీవు
కనకమృగంబ వై జనస్థానంబునకుం జని దశరథనందనుం
డగుశ్రీరాముం డున్నపర్ణశాలకడం బొడకట్టిన నతండును
నిన్ను వెనుకొను నీవు నతని నతిదూరంబుగాఁ గొనిపోయి
మాయంబైన నేను రామునిభార్యం గొనివత్తు ననిన విని
సమ్మతిలక మాఱుత్తరం బిచ్చిన రావణుం డుగ్రుండై మండి
పడ నతం డాసన్నయెఱింగి కనకమృగరూపంబును దాల్చె
నాక్షణంబున.

క. ఒడ లెల్లను బంగారము
పొడ లెల్లను రత్నసమితి బోలినమెఱపుల్
నడ లెల్ల నెఱపి మెలఁగెడు
కడ లెల్ల విలాసరేఖ కళలందొప్పెన్. 27

వ. ఇట్లు కనకమృగాకారంబు గైకొని పర్ణశాలకడకుం బోయి
మెలంగుచున్నప్పుడు. 28

క. కనియును వినియును నెఱుఁగము
కనకమృగం బనుచు వేడ్క గడలుకొనంగన్
గనఁగ మృగం బద్భుత మిది
కనకమృగం బేమిసేయఁ గలదో మీఁదన్. 29

వ. అని కనుఁగొన్న మునిజనంబులు మనంబులం దలంకునెడ
నామృగంబును మృగనేత్రయగుధాత్రీపుత్రి గని దాని నభి
లషించిన నాసన్న యెఱింగి సౌమిత్రిని భూమిజకుం దోడిడి
శ్రీరామచంద్రుండు దాని వెనుకొని చనుచున్నయవసరమ్మున.

సీ. తనుఁ బట్ట నొయ్యన వెనుకొని చనుదెంచు
నిలతేనితలఁపు దాఁ దెలిసి తెలిసి
చేరువ మెలఁగుచుఁ బూరి మేయుచు డాసి
మెల్లన యంతంత మెలఁగి మెలఁగి
తననీడఁ గనుఁగొని తానె దిగ్గన దాఁటి
భయమునఁ బరువెత్తి పఱచి పఱచి
యెడ రైనఁ బోవక యెలయించి కనుఁగొన్నఁ
దరువుల నొయ్యన నొరసి యొరసి
తే. చెవులు నిక్కించి చూచుచుఁ జెలఁగి చెలఁగి
పోవ రాముండు దవ్వుగాఁ బోయి పోయి
యెలమి మాయామృగం బని యెఱిఁగి మదిని
దీనిఁ జంపుదుఁగా కని తెగువ చేసి. 31

క. ఏచినకినుకను బలునా
రాచము సంధించి డాసి రాఘవుఁ డామా
రీచుని దైత్యాధముఁ గుల
నీచునిఁ గూలంగ నేసె నిర్జరు లలరన్. 32

వ. వాఁడునుం గూలునవ్వేళ "హా! లక్ష్మణా!" యనురవంబుం జేసిన నాధ్వని విని జనకనందన మనంబున నులికి లక్ష్మణుం బిలిచి మీయన్న కేమి కీడు వాటిల్లెనో కాని నిన్నుఁ దలంచె నీవునుం బోయి మీ యన్నకుశలస్థితిం దెలిసికొని రమ్మనిన నతండు తలంకక నామెతో నిట్లనియె. 33

ఉ. ఏమిటి కింతభీతి మది నీవగ తోఁచుట యేమి నీకు నో
భామిని రామునందు నొకభారము చెందదు చెందెనేనియుఁ గా
భూమి వడంకదే నభము బోరన మోయదె వార్ధు లింకవే
తామరసాప్తసోమగ్రహతారక లెల్లను నేల డుల్లవే. 34

ఉ. అంత ప నయ్యె నేని దనుజాంతకు నంతకు మన్మథాంతకుం
బంతము మీఱఁగాఁ గలఁచిపన్నగమర్త్యసురేంద్రలోకముల్
బంతులు గట్టి యీడ్చి రిపుభంజను రాముని గందకుండ న
ర్పింతును నీకుఁ దెచ్చి మది భీతిని బొందకు మమ్మ జానకీ. 35

వ. అని లక్ష్మణుండు పలికిన విని జనకరాజనందన కినిసి వినరాని మాటలం దూలనాడిన మనంబునం గంది కుందుచు శ్రీరామచంద్రుం డేగినమార్గంబునన చనియె నంత నిక్కడ. 36

క. సన్న్యాసివేష మలరఁగ
నన్యాయము తలఁచుకొనుచు నసురేంద్రుఁడు దాఁ
గన్యారత్నముఁ గని సౌ
జన్యమునన దీవన లిడె శాంతము దోఁపన్. 37

క. దీవించుడు మునియే యని
భావింపుచుఁ జేర వచ్చుభామిని నపు డా
రావణుఁడు రథముమీఁదికి
వేవేగమ తిగిచి గగనవీథినిఁ జనియెన్. 38

వ. అయ్యవసరంబున. 39

ఆ. అసుర గొంచుఁ బోవ నవనీతనూభవ
వెఱచి పలికె దిశలు వినఁగ నంత
సీత నాదు పేరు శ్రీరామభార్యను
నన్నుఁ గావరయ్య మిన్న కిపుడు. 40

వ. అని మఱియును. 41

ఆ. దేవగణములార! దిక్పాలవరులార!
వృక్షజాతులార! పక్షులార!

కుటిలదానవుండు గొంపోవుచున్నాఁడు
కరుణతోడ నన్నుఁ గావరయ్య. 42

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న నాయార్తనాదంబు
విని జటాయు వనెడివిహగనాథుఁ
డరుగుదెంచి కలహ మత్యుగ్రముగఁ జేయ
రావణుండు పక్షిరాజుఁ దాఁకె. 43

చ. అసురవిభుండు వైచుశితాస్త్రముఖంబులనొచ్చి పక్షియుం
గొసరకదైత్యనాయకునిగుండెను నొవ్వఁగఁ దన్ను నంతలోఁ
గసరి నిశాచరుండు కరఖడ్గముఁ ద్రిప్పుచు బక్షియుగ్మముం
వసుధఁ బడంగఁ ద్రుంచి కడువైళము లంకకు నేఁగునత్తఱిన్.

క. వనచరు లొకగిరిచేరువ
వనమునఁ జరియింపఁ జూచి వసుధాసుతయుం
దనచీరకొంగుతునుకను
దనసొమ్ములు మూట గట్టి ధరపై వైచెన్. 45

క. అంతట దైత్యుఁడు లంకకుఁ
బంతముతో నేఁగి శింశుపాతరుక్రిందం
సంతసమున నిడి దానవ
కాంతల నవనిజకుఁ దోడు కావలి యుంచెన్. 46

ఉ. అత్తఱి రాఘువుండు తను నాసలఁ బెట్టుచుఁగొంచుఁబోవఁగాఁ
జిత్తము నొచ్చి యామృగము శీఘ్రమునం బడనేసి దానిమై
తిత్తిని దీసి వింటికొనఁ దెచ్చెడివేళఁ బయోజమిత్రవం
శోత్తముఁడుల్కఁగానఁబడెనొక్కెడలక్ష్మణుఁ డన్నదృష్టికిన్.

చ. పొడగని గుండెఝల్లుమన బుద్ధిఁ గలంగుచు రామచంద్రుఁడ
య్యెడఁ గడు నుగ్రుఁడై పలికె నీవిటు నాకడ కేల వచ్చి త

క్కడ నిను బర్ణశాలకడఁ గావలి యుంచినచోట నొంటిమైఁ
బడతుక డించి రాఁదగునె వన్యమృగోత్కరమధ్యసీమకున్.

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యన్నకుఁ బ్రణమిల్లి
వినయవాక్యఫణితి విన్నవించె
జనకతనయపలుకుచందంబు మొదలెత్తి
లవముఁ దప్పకుండ లక్ష్మణుండు. 49

వ. చెప్పినమాటలు విని విన్నఁదనంబునఁ జిన్నఁబోవుచు దుర్ని మిత్తంబులం గనుచుఁ ద త్తరంబున నాశ్రమంబునకుఁ జని యక్కడ. 50

ఆ. పర్ణశాలలోనఁ బరికించి పరికించి
సీత గానఁ బడమిఁ జిన్నవోయి
చిత్తమంతఁ గలఁగి శ్రీరామచంద్రుండు
పలువరింపఁ జొచ్చె బ్రమసి బ్రమసి. 51

సీ. నీదృగ్విలాసంబు నెఱి నభ్యసించెడు
గురుకుచఁ గానవే హరిణవిభుఁడ!
నీమంజులాలాప నిచయంబుఁ గైకొన్న
సుకుమారిఁ గానవే పికకులేంద్ర!
నీనిండుసత్కాంతి నెమ్మోము గలయట్టి
రుచిరాంగిఁ గానవే రోహిణీశ!
నీపక్షవిస్ఫూర్తి నెనయుధమ్మిల్లంబు
గలయింతిఁ గానవే యళికులేశ!

తే. స్తనభరంబున నీపోల్కిఁ దనరినట్టి
యతివఁ గానవె చక్రవాకాధినాథ
నెఱయ నినుఁ బోలునెన్నడ నేర్చినట్టి
రమణిఁ గానవె నీవు మరాళరాజ! 52

సీ. ఘనసారభూజంబ ! కానవే నీవంటి
గంధంబు గలయట్టికరటియానఁ
గదళికాతరురాజ ! కానవే నీయట్టి
మెఱుఁగుఁ బెందొడల మా మీననేత్ర
విలసిల్లుచంపకవృక్షంబ ! కానవే
లలి నీదుపుష్పవిలాసనాసఁ
గమనీయలత ! నీవు కానవే నీయట్టి
కరములు శోభిల్లు కంబుకంఠిఁ
తే. గ్రముకధరణీరుహాధీశ ! కానవయ్య
నీఫలస్ఫూర్తికంఠంబు నీలవేణిఁ
గలికళను మించునవకుంద ! కానవమ్మ
నీదుకోరకనిభదంత నీరజాస్య. 53

సీ. వనజాస్య ! నినుఁ గూడి వర్తించునతిఘోర
వనములు శృంగారవనము లగును
పడఁతి! నీతోఁ గూడి పవళించుకర్కశ
శయ్యలు పూవులశయ్య లగును
గలకంఠి! నీచేతికందమూలాదిభో
జనములు మధురభోజనము లగును
హరిమధ్య ? నినుఁ గూడి చరియించునటువంటి
తపములు సత్పుణ్యతపము లగును
తే. గరలి నీతోడఁ గూడి భోగించునట్టి
భోగమంతయు దేవేంద్రభోగ మగును
సుదతి ! పొడకట్టఁగదె నాకుఁ జూడవలయుఁ
గన్నులకుఁ గానఁబడ వేమి కమలనయన ! 54

వ. అని మఱియును. 55

సీ. ఏమృగంబును గన్న నేణాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేపక్షిఁ గనుఁగొన్న నెలనాఁగ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేమ్రానుఁ బొడగన్న వామాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేగట్టుఁ బొడగన్న నిభయానఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
ఆ. కలఁగు భీతి నొందుఁ దలఁకుఁ జిత్తములోన
సొలయు మూర్ఛఁబోవు వలయు నలఁగు
సీతఁ గానఁబడమి శ్రీరామచంద్రుండు
విరహతాపవహ్ని వేఁగి వేఁగి. 56

వ. ఇట్లు సీతావియోగంబునకుఁ బలవరించుచున్న యన్నం గని
సౌమిత్రి యి ట్లనియె. 57

క. దీనునికైవడి నూరక
మానము సెడి వగవనేల మనుజేశ్వర! యీ
కాననభూముల వెదకఁగఁ
గాననిమీఁదటను వగవఁ గా దగు మనకున్. 58

వ. అని ప్రతాపించి కోప మాఁపుకోఁజాలక కన్నులు జేగురింప
నన్నతో ని ట్లనియె. 59

ఉ. వ్రచ్చెద నాకలోకమునవారలగుండెలు నాగలోకముఁ
గ్రొచ్చి యహీంద్రవర్గముసు గూల్చెదఁగవ్వపుగొండకైవడిఁ
ద్రచ్చెద మర్త్యలోకము నుదారత నేగతి నైనఁ గ్రమ్మఱం
దెచ్చెద సీత నీక్షణము దేవరచిత్తము మెచ్చునట్లుగన్. 60

వ. అని యిట్లు పలికి మఱియును. 61

ఉ. చించెద దైత్యసంఘములఁ జిందఱవందఱఁ జేసి బ్రహ్మబా
ధించెద లోకపాలకులఁ దెళ్లఁగ నేసెద భూతలమ్ము గ్ర
క్కించెద శైలజాలముల గీటడఁగించెద భూమినంచనఁ
గాంచెదఁ దల్లడిల్లకుము కంజహితాన్వయవార్ధిచంద్రమా. 62

క. భూతలమును నాకసమును
బాతాళంబును నెవఁకియొ బాధించిరియొ నే
సీతను దెచ్చినపిమ్మట
నీతమ్ముఁడ ననుచు మెచ్చు నిఖిలోర్వీశా. 63

వ. అని పలుకుచున్న తమ్ముని శౌర్యధైర్యాదిగుణంబులకు సంతో
షించుచు జనస్థానంబు వెడలి జనకనందన నన్వేషించుచు
దక్షిణాభిముఖులై చనుచు ముందట. 64

క. పక్షములుఁ గాల్లుఁ దునిఁగిన
పక్షీంద్రునిఁ జూచి రామభద్రుఁడు మదిలో
రాక్షసమాయయొ యనుచును
శిక్షింపఁ దలంచునంత శీఘ్రమె పలికెన్. 65

క. సీతండ్రికి నతిమిత్రుఁడ
నోతండ్రీ! నన్ను నేయ నుచితమె నీకుఁ
నాతగు పేరు జటాయువు
సీతాధిప! నన్ను నెఱుఁగు చిత్తములోనన్. 66

వ. అని చెప్పి వెండియు నాజటాయు విట్లనియె. 67

మ. విను మోరాఘవ!పంక్తికంధరుఁడు దోర్వీర్యంబు సంధిల్లగా
జనకక్ష్మాపతినందనఁ గొనుచు స్వేచ్ఛావృత్తితో నేఁగుచో
వనితారత్నము దీనయై పలుకు తద్వాక్యంబు లేర్పాటుగా
విని పోరాడఁగఁ బ్రాప్తమయ్యె మఱి యీవేషంబు భూమీ
శ్వరా. 68

క. అని సీత తెలుఁగుఁ దనపని
జననాయకుఁ డైన రామచంద్రునితోడన్
వినిపించి యాజటాయువు
తను వెరియఁగ నంత గాలధర్మము నొందెన్. 69

వ. ఇట్లు రామచంద్రునకు సకలవృత్తాంతమును నెఱిఁగించి శరీ
రంబు విడిచినయప్పక్షిరాజునకు భక్తిపూర్వకంబుగా నగ్ని
సంస్కారాదివిధులు దీర్చి దక్షిణాభిముఖులై చనుచుఁ జిత్ర
రూపంబున నున్నకబంధుని వధియించి ముందట. 70

క. చనిచని యెదుటను రాముఁడు
గనుఁగొనియె మహీజనోగ్రకలుషాద్రిమహా
శనిరూపం బనఁ దగునా
ఘనముక్తివధూవిలాసకబరిన్ శబరిన్. 71

తే. కాంచినను మ్రొక్కి యాభూమికాంతునకును
మించి సద్భక్తిఁ బూజ గావించినంత
శబరితోడను దమకార్యసరణిఁ దెలియ
వినయమునఁ జెప్ప నాకాంత విన్నవించె. 72

తే. ఇనకులాధీశ! సుగ్రీవుఁ డనెడువాఁడు
కపికులశ్రేష్ఠుఁ డత్యంతఘనుఁడు తలఁప
నతనితోఁ బొత్తు గావింపు మన్నిపనులుఁ
జక్కనొటకు నాత్మ నిస్సంశయంబు. 73

వ. అని చెప్పి వీడ్కొలిపిన నమ్మనుజేంద్రనందను లటమీఁదఁ
బంపాతటంబునకుం జని రని చెప్పునారదుని వాల్మీకిమునీ
శ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు.74

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల !
జలజాసనవినుత పాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర !
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 75

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కా రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైనశ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునం దారణ్యకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

కిష్కింధాకాండము

క. పక్షీంద్రవాహా! గిరిజా
త్ర్యక్షమనోబ్జాతగేహా! యపహృతమోహా!
రాక్షసభీమా! మునిజన
సాక్షాత్కృతనైజధామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహామునీశ్వరున కెఱింగించిన తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. పంపాతటమ్మున బాణాసనాయుధ
పాణులై యున్న భూపాలసుతులఁ
గనుఁగొని భీతిల్లి కమలాప్తసూనుండు
వాలిపంపున వీరు వచ్చి రనుచుఁ
గలఁగి తా ఋశ్యమూకంబున నుండంగ
వెఱచి మలయశైలవిపినసీమ
దిరిగి వారలరాక తెఱఁ గెల్లఁ దెలిసి రాఁ
బవనాత్మజుని వేగ పంప నతఁడు
తే. వచ్చి రఘురాముశ్రీపాదవారిజముల
కర్థిఁ బ్రణమిల్లి మీ రెవ్వ రయ్య యిటకు
నేమికతమున వచ్చితి రేది నామ
మనుచు నడిగిన సౌమిత్రి యతని కనియె. 3

సీ. దశరథుం డనురాజుతనయుల మాతని
పంపునఁ దప మాచరింపఁ గోరి
వచ్చి కాననభూమి వర్తించుచుండ నీ
రాజుదేవిని దుష్టు రావణుండు

కుటిలవృత్తిని నెత్తుకొని పోవ నాజాడ
వదలక దిక్కులు వెదకి వచ్చి
శబరికి మాటాకచందంబుఁ దెలియంగఁ
జెప్పిన సర్కజుచేతఁ గాని
తే. మీదు కార్యంబు నెగ్గదు మీర లరిగి
వేగ సుగ్రీవుచెల్మి గావింపుఁ డనిన
వచ్చినారము గనుఁగొన వలసి యతని
నతఁడు రాముండు లక్ష్మణుం డంద్రు నన్ను. 4
తే. తలఁప నీరాజునకు నెందు ధాత్రిలోన
విను మసాధ్యంబు లైనట్టిపనులు లేవు
సూర్యవంశోత్తముఁడు మహాశూరుఁ డితఁడు
నీకుఁ జేరేమి చెప్పుమా మాకు నన్న. 5
తే. వాయుదేవునిఁ బ్రార్థించి వేయిగతుల
నంజనాదేవి గాంచినయాత్మజుండ
సర్కజునిమంత్రినై యుందు ననుదినంబు
వినుఁడు నాపేరు హనుమంతుఁ డనుదు రిలను. 6
వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లని విన్నవించె. 7
చ. వినుఁడు మహాత్ములార! యరవిందహితాత్మజుఁ దోడితెచ్చి
మి, మ్మనుబోడఁగానుపింతునని మ్రొక్కుచు నేఁగి కపీంద్రుఁ
జేరితాఁ, జనిన తెఱంగువారిఁగనుచందము నేర్పడఁజెప్పిగొబ్బు
నఁ, బనిగొనివచ్చిరాముపదపంకజముల్ గనిపించె నంతటన్.
వ. సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునిపగతీర్పఁ దా భారంబువహిం
చి తనకుఁ బగవాఁడైనవాలిని జంపింపం దలంచి వానితోఁ
దనకుఁ గలిగినపూర్వవైరంబు తెఱఁగు శ్రీరామునకుఁ దెలి
య విన్నవించి వాలి మహాసత్త్వశాలి యతండు రాముని

చేతం దెగుటం దెల్లంబుగా దుందుభికళేబరంబును బడిరయోజనంబులదూర మెగురం జిమ్ముటయును సప్తతాళంబులొక్కబాణంబునం దెగవేయుటయును జూచి సుగ్రీవుండు భయకంపితహృదయుం డై రాఘవేశ్వరులపాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించి జనకనందన మున్ను జాఱవిడిచినయాభరణంబులమూటం దెప్పించి చూపినం జూచి మూర్ఛిల్లి గొబ్బునం దెలిసి యర్కకులేశ్వరుం డైనశ్రీరామచంద్రుం డర్కసంభవుం డైన సుగ్రీవునితో నిట్లనియె. 9

క. పగ నీ కెక్కడి దింకను
నగచర నగభేదిసుతుని నాయస్త్రంబునన్
దెగ నేయుదు నమ్ము మనుచు
జగదీశుఁడు వలుక నతఁడు సంతోషించెన్. 10

వ. ఇట్లు ప్రమాణవచనంబుల నయ్యచలచరాగ్రణిస్వాంతంబును సంతోషింపఁ జేసిన నతండును శ్రీరామచంద్రుని కార్యంబునకు సహాయుం డై యుండ నొడంబడి యమ్మహానాయకుని యనుమతంబున యుద్ధసన్నద్ధుం డై కిష్కింధానగరంబునకుం జని తద్ద్వారంబున నిలిచి సింహనాదంబుం జేసినం గని యాదేవేంద్రతనూభవుండు సను దెంచె నంత నయ్యిరువురుం గడిసి భుజంబు లప్పళించుచు గర్వాలాపంబు లాడుచు నొండొరు మార్కొని. 11

శా. శైలంబుల్లడు వేగ ఉవ్వుచు మహోగ్రుంకారహుంకారముల్
చాలం జేయుచు భీకరోద్ధతులచే సాలంబులన్ వ్రేయుచున్
వాలాగ్రంబుల మోదుచున్ వడివడి న్వక్త్రంబుల న్రక్తముల్
కూలన్ వాలియు సూర్యసూతియు వడింగోపాత్ములై పోరఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున. 13

ఉ. సాలముపొంత నిల్చి రఘుసత్తముఁ డమ్మరివ్రేసి శబ్దవి
స్ఫాలముగాఁగవిల్ దివిచిముష్టియుదృష్టియుఁగూర్చిగోత్రభృ
త్కాలము వజ్రపాతహతిఁగూలువిధంబునఁ గూలనేసె న
వ్వాలిఁ బ్రతాపశాలి మృదువందనశీలి సురాలి మెచ్చఁగన్.

వ. తదనంతరంబున. 15

క. తారాపతి శిక్షింపుచుఁ
దారాపతిధవళకీర్తిఁ దగునర్కజునిన్
దారాదేవికిఁ బురి కా
తారార్కము గాఁగ రాజతనయుఁడు నిల్పెన్. 16

క. నిగ్రహము మాని నృపతి శు
భగ్రహలగ్నంబునందుఁ బట్టము గట్టెన్
విగ్రహరాజోపగ్రహు
సుగ్రీవుని హేమదామసుగ్రీవుఁ డగన్. 17

వ. ఇట్లు సుగ్రీవునిఁ గపిరాజ్యపట్టభద్రునిం జేసి వాలితనూసంభవుని నంగదకుమారుని యువరాజపదంబున నిలిపె నంత వర్షాకాలము గడచునంతదనుక శ్రీరాముని మాల్యవంతంబుపై నుండ నియమించి వారు సని రయ్యవసరమున. 18

సీ. బ్రహ్మాండ మగలంగఁ బటపటధ్వనులతో
నుఱుము లంతంతకు నుఱుముచుండఁ
గడు భయంకరముగా వడమ్రోఁగుమ్రోఁతలఁ
బిడుగు లాడాడ గుభిల్లు మనఁగఁ
గ్రముకంబు లంతేసికణములతోఁ గూడఁ
గరుడు గట్టినవడగండ్లు రాలఁ
గౌరవిదయ్యంబుల వెఱపించు తెఱఁగున
విద్యుత్ప్రకాశమ్ము విస్తరిల్ల

తే. ముసుఁగు వేసినచందాన మొగులు గప్పి
మీఱి నలు వెక్కి చీఁకట్లు కాలుకొనఁగ
మించి కడవల నుదకంబు ముంచి తెచ్చి
కుమ్మరించినగతి వాన గురిసె నపుడు. 19

క. ఏఱులు కాల్నడ తప్పఁగఁ
బాఱెను సస్యములు పండె ఫలవృక్షములున్
మీఱి ఫలించెను ధరఁ బా
లేఱులుగా సురభు లెల్ల నెప్పుడుఁ బితికెన్. 20

వ. అంత వర్షాకాలాంతంబు గాఁగ నమ్మహీకాంతుండు ప్రేయసీ వియోగపరితాపానలంబునఁ బొరలుచు నోర్వలేక విభ్రాంతి స్వాంతుండై యుండ. 21

సీ. పలుమాఱు నీహస్తపల్లవంబులచేత
నళివేణి! నాతాప మార్ప వేల
నళినాక్షి! పరిరంభణక్రీడఁ దేల్చి నీ
మది నొప్పి నానొప్పి మాన్ప వేల
చెలియ! యోష్ఠామృతసేవకై నీయల్క
వడిఁ దప్పి నాదప్పి గడప వేల
భామ! దావానలపరితాప ముడుప నీ
తనువు నాతనువునఁ బెనఁచ వేల

ఆ. యనుచు సీతఁ బిలుచు నందంద పరికించు
దిక్కు లాలకించు నిక్కి చూచు
దశరథాత్మజుండు తన్నుఁ దా మఱచుచు
బయలు కౌఁగిలించుఁ బలువరించు. 22

వ. అని మఱియును. 23

ఉ. కూరలునోటికిఁ రుచులుగూడుట దప్పెను దుంపదూఁడు
లుం, గారము తోఁచె జిహ్వకుసుగమ్మనితేనెలుచేఁదులయ్యెఁ
గం,గారయెఁ జిత్తమంతయును గంటికిఁ నిద్ర రహింపదయ్యె
శృం,గారమెలర్పసీతఁ బొడగానమి రామనృపాలమౌళికిన్.

ఉ. తాలిమి దూలిపోయి పరితాపమునం దిరుగాడు నొక్కచోఁ
గాలును నిల్వఁద్రొక్కనధికారముచాలక యెప్పుడుం గడుం
జాలి వహించుఁ జిత్తమున జంచలతం గను భూమిపుత్రిపై
మేలిమిఁ జేసి రాముఁ డట మిన్నక వేదురుగొన్నకై వడిన్.

వ. ఇట్లు విరహతాపంబునఁ బొరలుచున్నసమయంబునఁ గార్తిక మాసంబు సనుదెంచిన శ్రీరామచంద్రుండు బలంబులం గూర్చుకొని రమ్మని సుగ్రీవుపాలికి సౌమిత్రి ననుప నా రాముతమ్మునిఁగూడి యినజుండు తారాసమేతుండై చనుదెంచి రాఘవేశ్వరుచరణారవిందమ్ములకు నమస్కరించి తనబలంబులఁ దోడు సూప దొడంగె నెట్లనినఁ బదులును నూఱులును వేలును బదివేలును లక్షలును బదిలక్షలును గోట్లును శతకోట్లును నర్బుదంబులును న్యర్బుదంబులును ఖర్వంబులును మహాఖర్వంబులును బద్మంబులును మహాపద్మంబులును క్షోణులును మహాక్షోణులును శంఖంబులును మహాశంఖంబులును క్షితులును మహాక్షితులును క్షోభంబులును మహాక్షోభంబులును నిధులును మహానిధులును సాగరంబులును మహాసాగరంబులును బరిమితంబులును మహాపరిమితంబులును ననంతంబులును మహానంతంబులును గడచి లెక్కకు మిక్కిలి యెక్కువయై డెబ్బదిరెండు వెల్లువలు గల కపిబలంబుతోడఁ దోడుసూపినంజూచి రాఘవేశ్వరుండు సంతోషించి సవితృనందను గారవించి కౌఁగిలించుకొని

సీతాన్వేషణంబుఁ జేయఁగలవానరోత్తముల నధికబలయు
తుల నేర్పఱిచి దిశలకుం బంపు మనవుడుఁ దూర్పునకు
మైందుండును బశ్చిమంబునకు సుషేణుండును నుత్తరంబు
నకు శతబలియు ననువారిని నేర్పఱించి వారలకుఁ దోడుగా
వానరవీరులను లక్షలక్షసంఖ్యాకుల నేర్పఱించి యిచ్చి
జానకి యున్న చోప్పును దెలిసియొక్క నెలలో రమ్మనియనిపి
హనుమంతునిం బిలిచి నీవు దక్షిణమ్మునకుం బొమ్మని యనుపు
నపుడు శ్రీరామభూపాలుండు వానివిశ్వాసాదిగుణమ్ములకు
మెచ్చినవాఁడై దగ్గఱఁగాఁ బిలిచి నీవు శౌర్యవంతుండవు
హితుండవును గావున నీచేత మత్ప్రయోజనం బీడేఱు నని
పలికి తనచేతియంగుళీయకం బతనిచేతి కిచ్చి యీముద్రిక
జనకరాజనందనకు సమర్పించి యాజానకిశిరోరత్నంబు మా
కానవాలుగాఁ దెమ్మని యనుప నతం డియ్యకొని మ్రొక్కిన
నాతనికిఁ దోడుగా నంగదజాంబవదాదులం గూర్చి యనిపె
ననుటయు విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డట
మీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుటయును. 26

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 27

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చనవినోద
సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసనసెట్టి
తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహా
కావ్యంబునఁ గిష్కింధాకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

సుందరకాండము

క. సూర్యకులరత్నదీపా!
సూర్యసహస్రప్రతాప! సుందరరూపా!
ఆర్యారాధితనామా!
శౌర్యాధికసుగుణసీమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమహాముని వాల్మీకికెఱింగించినతెఱంగు విన్నవించెద నవధరింపుము. 2

తే. రాజునకు మ్రొక్కి యక్కపిరాజుకరుణఁ
దక్షిణంబున వెడలిరి దక్షిణంబు
వెదకువా రగువానరవీరవరులు
పంతములతోడ నెంతయు సంతసమున. 3

క. మును తా మేఁగినదిక్కులు
పనివడి వెదకంగఁ జనినబలిముఖు లెల్లన్
జనకజఁ గానక వచ్చిరి
మనుజేశునికడకు చనినమార్గంబుననే. 4

వ. అట్టిసమయంబున. 5

క. గిరులును నదులును వనములుఁ
బరికింపుచుఁ బట్టణములు బహువిధగతులం
దిరుగుచు వెదకుచుఁ గానక
కరువలికొడుకు కావి యైనకపివరు లెదుటన్. 6

క. ఆలోఁ గాంచిరి సత్కపి
జాలముఁ గరిశరభసింహశార్దూలమృగా
భీలముఁ బుణ్యకదంబవి
శాలము నగునమ్మహేంద్రశైలము లీలన్. 7

వ. ఇట్లు మహేంద్రపర్వతంబుం గనుంగొని డాయం జని
యచ్చట. 8

ఉ. ఆతఁడె వానరప్రవరు లాధరణీసుతఁ గానలేక దుఃఖ
ఖాతురు లై వగం బడఁగ నయ్యెడఁ దద్గిరినుండి వచ్చి సం
పాతి యనం బ్రసిద్ధుఁ డగుపక్షికులేంద్రుఁడు రావణుండు దా
సీతను గొంచుఁబోవుగతిఁ జెప్పుచుఁ దెల్పెను లంకత్రోవయున్.

క. ఆపక్షీంద్రునిచేతను
జాపలశుభనేత్ర రామచంద్రునిదేవిన్
బాపాత్ముఁ డైనదైత్యుఁడు
వే పట్టుక చనినత్రోవ విని కపు లెల్లన్. 10

వ. మహానందంబు నొంది యమ్మహేంద్రపర్వతం బారోహించి
పురోభాగంబున. 11

క. ఆకపివీరులు గనుఁగొని
రాకాశనదీప్రచుంబితార్భటభంగా
నీకమహాఘనరవభయ
దాకారనటత్ప్రకాశు నాజలధీశున్. 12

వ. అట్లు కనుంగొని. 13

క. తమతమసత్త్వస్థితులును
గమియించెడునబ్ధికొలఁదిఁ గనుఁగొని మదిలో
భ్రమయుచుఁ బలికెను గపిసం
ఘము లెంతయు డెందమందుఁ గళవళపడుచున్. 14

క. ఈవార్ధి దాఁట సత్త్వము
మావలనం జాల దింక మారుతి! వినుమా
పావని వగుటం జేసియు
నీవలనం దక్క నొరులు నేరరు దాఁటన్. 15

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించినతోడనే యుబ్బి వారివచనంబులకు సమ్మతించి వాయుతనూజుం డిట్లనియె. 16

ఉ. పావనమూర్తి రామనరపాలకుపంపున నబ్ధి దాఁటుచున్
దేవవిరోధి దొంగిలినదేవినిఁ జూచెదఁ గాన కుండినన్
లావున గడ్డతోఁ బెఱికి లంకయ తెచ్చెద నట్లు గానిచో
రావణుఁ బట్టి తెచ్చెదను రామునిసన్నిధి కెన్నిరీతులన్. 17

వ. అని వారిమనంబులు సంతసిల్లునట్లుగా బిరుదులు వక్కాణించి తనకుఁ దండ్రి యైనవాయుదేవునకును త్రిమూర్త్యాత్మకుం డైనలోకబాంధవునకును నింద్రునకును సంద్రమునకును నమస్కరించి శ్రీరామలక్ష్మణులఁ దనమనఃపద్మంబునం దిడికొని మ్రొక్కి బంధుమిత్రులం గౌఁగిలించుకొని వారిచేత దీవనలం బొంది గమనోన్ముఖుం డై. 18

చ. మొగముబిగించిపాదములుమొత్తముగానటనూఁదత్రొక్కినీటుగ మొగమెత్తి భీకరకఠోరరవంబున నార్చి బాహుల త్యగణితలీల నూఁచి వలయంబుగ వాలముఁ ద్రిప్పివేగునన్
నగమునగమ్ము గ్రుంగఁ గపినాథుఁడు నింగికిదాఁటె జిప్పునన్.

వ. ఇట్లు నింగి కెగిరిపోవుచుండుసమయంబునఁ బావనికి నడ్డంబుగా మానవరూపంబున మైనాకపర్వతంబును సురస యను నాగజననియు ఛాయాగ్రాహిణి యైనసింహికయునుం గను పట్టిన నెల్లర నతిక్రమించి సువేలాచలంబున కరిగి యక్కడ నలయిక దీఱ నొక్కయిక్కువ నించుకసేపు విశ్రమించి యున్నసమయంబున. 20

ఉ. భేరికి సాటి యాదనుట భీషణభాషలు భద్రనాగఘీం
కారనినాదముల్ హయనికాయపుహేషలుకాహళధ్వనుల్

విరమృదంగనాదములు విశ్వభయంకరలీల లంకలో
బోరుకలంగఁగా శ్వసనపుత్త్రుఁడు చాలఁగ నాలకించుచున్.

ఉ. కోటికిఁ గోటు లై పరఁగుకుంజరవర్గము ఘోటకంబులుం
గోటికి నెక్కు డై పరఁగుగోత్రసమానము లౌరథంబులుం
గోటికి హెచ్చు లై పరఁగుఘోరనిశాచరకోటికోట్లతో
సాటికినెక్కు డప్పురము సాహసవంతుఁడు గాంచె ముందఱన్.

వ. ఇట్లాలంకాపుటభేదనంబుఁ బరీక్షించి తనమనంబున. 23

శా. ఘోరాకారులు కామరూపులు మహోగ్రక్రూరాత్ము లత్యుగ్రలీ
లారాయల్ వీరలఁ గన్నుఁ బ్రామి పురిలో శోధించులా వెట్లొకో
యీరూపంబునఁ బోవఁగాఁ గనిన వా రెగ్గేమి గావింతురో
నారీరత్నము సీత నందుఁ గనఁగా నా కెట్లు సిద్ధించునో. 24

వ. అని తలంచుచున్న యవసరమ్మున. 25

ఉ. క్రుంకెఁబయోజబాంధవుఁడు గూండ్లకుఁ బక్షులుసేరె నెల్లెడన్
బొంకము తీసెఁ దామరలు పూచెను గల్వలు తారకావళుల్
బింకముఁజూపెఁగాంతినళిబృందముపాఱెఁ పద్మంబుఁబర్వె నే
పంకను జారచోరకులు వాలి చరించిరి కౌతుకంబునన్. 26

వ. ఇట్లు నిశాసమయమునందుఁ దనమేనిగాత్రం బణుమాత్రం
బుగా గుదియించి యగ్గిరి డిగ్గి చనుచును నల్లనల్లనఁ బురద్వా
రంబునొద్దకుఁ జేరి వానరకులపుంగవుండు పురప్రవేశంబు
సేసి. 27

ఉ. మేడలు రచ్చకొట్టములు మిద్దెలుమచ్చులు నాటకూటముల్
మాడుపులంగళుల్ దనుజమందిరముల్ పురగోపురావళుల్
వాడలు దేవగేహములు వప్రచయంబును వేశవాటికల్
గోడలు నాదిగాఁగఁగపికుంజరుఁడప్పుడు చొచ్చిచూచుచున్.

క. మఱుఁగులు సందులు గొందులు
నిరవులుఁ జొరరానిచోట్లు నేకాంతంపుం
దెరువులు నంతఃపురములు
వెరవునఁ గపికుంజరుండు వెదకం జొచ్చెన్. 29

ఆ. గాలిలీల శీతకరకాంతివిఖ్యాతి
ధూమరేఖరీతిఁ దూఱి చొచ్చి
యసురమందిరముల నక్కడ నిక్కడఁ
గలయఁ దిరిగి వెదకెఁ గపివరుండు. 30

వ. ఇట్లు తిరిగి తిరిగి వెదకుచుఁ దనమనంబున. 31

క. మాయాబలుండు రాక్షస
నాయకుఁ డిటఁ బట్టి తెచ్చునాఁ డతనిమహా
కాయము నుగ్రాకృతిఁ గని
తోయజలి తనతనువు నెచటఁ దొఱఁగెనొ యకటా! 32

మ. అటుగా కీతఁడె యన్యదేశమున నాయబ్జాక్షిఁ బెట్టించెనో
ఘటయంత్రస్థితివార్ధిమధ్యమునఁ దాఁ గార్యంబునన్దాఁచెనో
పటుబాహాబలశక్తి నాకభువనప్రాగ్దేశమం దుంచెనో
చటులోగ్రాకృతిరాముబాణములకుఁ శంకించితొందుంచెనో. 33

వ. అని యీగతి వితర్కించి. 34

ఉ. త్రుంతు విఘాతజందెములు ధూర్జటిశైలము ద్రవ్వి విష్ణు సే
వింతుగ్రహంబులందిరుగవేయుదుఁ బూర్ణపయోధు లేడుఁగా
రింతు సుదుర్వ్రజంబులఁబోరికి గణియింతును భూతలంబు గ్ర
క్కింతునహీంద్రలోకమునుగీడ్పడఁజేయుదుసాహసంబునన్.

ఉ. కొట్టుదు నింద్రుఁ బావకునిగుండెలు ప్రత్తుఁ గృతాంతుఁ
జెండుదుఁ, మట్టుదు దైత్యునికి వరుణుమానముఁగొందును
గాలిఁ దూలఁగాఁ, దట్టుదుఁ గిన్నరేశ్వరుని ప్రాణము కల్గుదు

గూలిఁ దోలుదుర్, జట్టులు ద్రుంతు రావణుని సారసలో
చనఁ జూప కుండినన్. 36

క. ఈమాడ్కిఁ జేయ దేవ
స్తోమమ్ములు చంద్రవదనఁ జూపెప రొందెన్
ఏమిటికిఁ గీడు తగ దని
రాముఁడు వల దనుచు మరలి రమ్మను నొందెన్. 37

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాలోచించుచు నొక్కగోపురం
బారోహించె నాసమయంబున. 38

క. పావని కనుఁగొనె నప్పుడు
పావనవిఖ్యాతసుగుణభావోపేతన్
సేవితదనుజవ్రాతన్
భూవనితాజాత నిత్యపూతన్ సీతన్. 39

వ. ఆరామం జూచి శ్రీరామచంద్రునిదేవినిఁగాఁ దలంపుచు
నగ్గోపురంబునుండి డిగ్గి సూక్ష్మరూపంబుఁ గైకొని శింశుపా
వృక్షం బారోహించి యందు. 40

సీ. పతిఁ బాసినట్టియాపదకంటెఁ బలుమాఱు
వివిధమాయలచేత వేఁగి వేఁగి
ఘోరదానవకోటివికృతవేషంబులు
కనుఁగొని చిత్తంబు క్రాఁగి క్రాఁగి
తనదిక్కు లేమికై తల్లడిల్లుచు నాత్మ
లోపల మిక్కిలి లోఁగి లోఁగి
కర్ణకఠోరంబుగా నాడుమాటలఁ
దొరఁగెడికన్నీటఁ దోఁగి తోఁగి

ఆ. రాముఁ దలఁచుకొంచు రామునిఁ బేర్కొంచు
రామ! రామ! యనుచు రమణి పలుకఁ

గపివరుండు సూచి కామినీరత్నంబు
సీత యనుచుఁ బొంగె జిత్తమందు. 41

వ. అట్టి సమయంబున రావణాసురుండు సీతాపహృతహృద యుండై పన్నీట మజ్జనం బాడి దివ్యాంబరంబులు గట్టుకొని కర్పూరసమ్మిళితం బైనశ్రీగంధంబు నెఱపూఁత పూసి పారిజాతపుష్పంబులు ముడిచి మవ్వంపుఁజావి నివ్వటిల్లెడు జవ్వాది మెత్తి పరిశిరంబులయందును రత్నముకుటంబులు ధరించి మణిమండితంబు లగుకుండలములు పూని భాసుర ప్రభావిలసితంబు లగుపతకంబులును ముక్తాహారంబులును భుజకీర్తులును బాహుపురులును నంగుళీయంబులును నవరత్నఖచితం బగునొడ్డాణంబును నమరించి చంద్రహాససహస్తుండై కందర్పవిలాససుందరుం డగుచుఁ గిన్నరకింపురుషగంధర్వామరోరగసిద్ధవిద్యాధరాంగన లుభయపార్శ్వంబుల నాలవట్టంబులు పట్టి మత్తాకికఛత్రంబులును దాలవృంతంబులును వింజామరంబులును ధరియించి రాఁ గొందఱు కరదీపికాసహస్రంబులు గైకొని ముందఱఁ బిఱుంద నేతేర నశోకారామంబునకుఁ జనుదెంచె నప్పుడు గంధవాతూలంబునం దూలుపుష్పలతయునుంబోలె వడవడ వడంకుచుఁ దనసుందరాంగంబులు హస్తోరువస్త్రకేశంబుల మాటియుఁ గప్పియు నడంచియు నివురుగప్పిననిప్పుచందంబున ధూళిధూసరం బగురత్నంబుకైవడి మేఘచ్ఛన్నం బగుచంద్రబింబంబు డంబున నిత్తడిపొదిగినకుందనంపుశలాకలాగున మాఱుపడి యున్న జానకినిఁ గదిసి. 42

క. సీతను గనుఁగొని, రావణుఁ
డాతతనయవాక్యఘటనలతి నతికుతుకమునన్.

జేతోభవనిశితాంబక
పాతంబులఁ జాల నొచ్చి పలుకఁగఁ జొచ్చెన్. 43

లయగ్రాహి. తోయజదళాక్షి! వలరాయఁ డిటు లేచి పటు
సాయకము లేర్చి యిపు డేయఁగఁ దొడంగెన్
దోయదపథంబున నమేయరుచితోడ సుధు
రాయఁడును మంచి వడఁ గాయఁగఁ గడంగెన్
గోయిలలుఁ గీరములుఁ గూయఁగ నళివ్రజము
లేయెడలఁ జూచినను మ్రోయుచుఁ జెలంగెన్
నాయెడఁ గృపారసము సేయ కవివేకమున
నీయెడల నుండు టిది న్యాయమె లతాంగీ! 44

వ. అని మఱియును. 45

సీ. అలకేశ్వరుం డుపాయనముగా నిచ్చిన
యంచితచీనిచీనాంబరములు
దివిజాధినాథుండు దినదినంబును నిచ్చు
పారిజాతోల్లసత్ప్రసవములును
దక్షిణాధీశుండు తగఁ గాన్క లంపిన
సురభికర్పూరాదిపరిమళములుఁ
బాతాళముననుండి ఫణిసార్వభౌముండు
పుత్తెంచినటువంటిభూషణములు
తే. గలవు నాయింట నేప్రొద్దుఁ గడిమ లేక
దేహపరితృప్తిఁ గావించి మోహ మలరఁ
గాముకేళిసుఖంబులఁ గలయు టొప్పు
విడువు మడియాస రామభూవిభునిమీఁద. 46

సీ. ఎవ్వానివీటికి నేడువారాసులు
పెట్టనికోటలై పెచ్చుపెరుఁగు

నెవ్వాని సేవింతు రింద్రాదిదేవత
లనుచరబలు లయి యనుదినంబు
నెవ్వానిచెలిసాల నేప్రొద్దు నుందురు
గంధర్వ సుర యక్ష గరుడకాంత
లెవ్వానిభండార మిర వొంద విలసిల్లు
నవనిధానంబుల వివిధభంగి
తే. సకలలోకంబులును మహోత్సాహవృత్తి
నెవ్వనికిఁ జెల్లుఁ బుష్పక మ్మెక్కి తిరుగ
నాకె తక్కంగఁ గలదె యేనాఁటనైన
మద్భుజాశక్తి ప్రతిపోల్పనద్భుతంబు. 47

సీ. శ్వసనుండు లోగిలి సమ్మార్జనముఁ జేయ
నబ్ధినాథుఁడు కలయంపి సల్లఁ
బావకుం డరుదెంచి పాకంబు లొనరింప
శమనుండు వెసఁ బరిచర్యఁ జేయఁ
బాకారి కల్పకప్రరంబు లర్పింప
దనుజేశ్వరుండు కైదండ యిడఁగ
నరవాహనుండు దా నగరివెచ్చము వెట్ట
నీశానుఁడు విభూతి నెలమి నీయ
తే. గురుఁడు పంచాంగ మెప్పుడు సరవిఁ జెప్ప
నమరకిన్నరగంధర్వయక్షభుజగ
సిద్ధకింపురుషాంగనల్ చేరి కొలువ
వైభవంబునఁ జెలు వొందువాఁడఁ దరుణి ! 48

ఉ. ఎత్తితి శంకరాచల మహీనబలంబున బంతిలాగునన్
మొత్తితి సర్వదిక్పతుల మూఁగినగర్వము విచ్చి పాఱఁగా

నొత్తితి శత్రుభూపతుల సుగ్రరణంబున భూమిఁ ద్రెళ్ళఁగా
మొత్తితి భోగకంతము లమోఘుజవంబున మేటికీర్తులన్. 49

తే. జడలు ధరియించి తపసులచందమునను
దమ్ముఁడును దాను ఘోరదుర్గమ్ములందు
కూరగాయలు గూడుగాఁ గుడుచునట్టి
రాముఁ జేరితి లంకకు రాఁగలండు. 50

ఆ. ఇంకఁ జేయ నేర రీఁదంగ నోపదు
కట్టలేరు చుట్టి పట్ట లేరు
జలధి దాఁట లావు చాలదు నరులకు
వచ్చు టెట్టు చెప్పుమ వారిజాక్షి. 51

క. దానవు లెప్పుడు చూచిన
మానవులను గెలువఁ గలరు మది నూహింపన్
మానవభక్షకులై మను
దానవులను గెలువ నరులతరమే జగతిన్. 52

క. జగతీశుఁడు మానవుఁ డఁట
నగరే భుజశక్తిచేత నాకెదు రన్నన్
నగధరుఁడో నగధన్వుఁడో
నగభేదియొ కొంత కొంత నాతోఁ బోరన్. 53

వ. ఆసంగతి యట్లుండ నిమ్ము. 54

క. నీకన్నులసౌభాగ్యము
నీకుచములఁ గలుగు మేలు నీముఖకాంతుల్
సీకరములలావణ్యము
నాకస్త్రీలందు లేవు నాకుం జూడన్. 55

మ. సురకాంతల్ సరిరారు యక్షసతులున్ సూటింపఁగా రారు కి
న్నరభామల్ ప్రతిరారు సిద్ధవనితల్ న్యాయంబుగాఁ బోలరా

గరుడస్త్రీలసమాన లెంతొ చవుకల్ గంధర్వలోలాక్షులున్
మఱియేరీ నినుఁ జెప్పి చెప్పఁ దరుణుల్ మత్తేభకుంభ స్తనీ.

క. వ్రీడ యలంకారముగా
నాడుము భయ ముడిగి మధుర మైనమృదూక్తుల్
జేడెసల నేలుకన్నులఁ
జూడుము కనువిప్పి లెత్తి సుదతీ నన్నున్. 57

వ. అని యిట్లు నోరికి వచ్చినమచ్చునఁ బ్రేలుచున్న యాసీచుని దుష్టభాషణంబులకు రోసి తృణంబు చేపట్టి జనకభూపాల నందన యిట్లనియె. 58

క. పతి దైవముగా నెప్పుడు
మతిఁ దలఁచుచు నుండునట్టిమగువలఁ జెలువున్
బ్రతిన గలయట్టినీతోఁ
బ్రతివచనము లాడుకంటెఁ బాపము గలదే. 59

క. పరదారాపేక్షకు లగు
పురుషుల కాయువు నశించుఁ బుణ్యము నెడు స
త్పురుషుల దూషింపఁగఁ దుది
నరకంబునఁ బడుదు రనెడిన్యాయము వినవే. 60

వ. అదియునుంగాక. 61

క. తనసాహసంబు తానే
కొనియాడునతండు హీనగుణుఁ డని వినుచున్
నిను నీవ పొగడుకొంటివి 62
వినఁ గూడదు నీదునీతివిరహితభాషల్. 62

ఉ. సంగరరంగమందు నతిశౌర్యమునన్ రఘురాముతోడ మా
తంగతురంగసద్భటశతాంగబలంబులఁ గూడి నీవు పో

రంగను నోప కిప్పుడు విరాధఖరాదులపాటుఁ జూచియున్
దొంగిలి నన్నుఁ దెచ్చితివితుచ్ఛపుఁబల్కులుపల్కుఁ బాడియే.

సీ. కూకటిముడికిన్నై కురులు గూడనినాఁడె
బెదరక తాటకఁ బీఁచ మణఁచె
గాధేయుఁ డొనరించు క్రతువును రక్షింపఁ
బెక్కండ్రుదైత్యుల నుక్కణంచె
నవనిపై విలసిల్లునఖిలరాజన్యులు
వ్రేలఁ జూపఁగ లేనివిల్లు విఱిచె
ఘోరాటవులలోనఁ గ్రుమ్మరునప్పుడు
ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ జంపెఁ

తే. వానరజమున నొకటాయిఁ బడఁతిఁ జేసె
లీల మాయామృగంబును గూలనేసె
రాజమాత్రుండె మేదినీరక్షకుండు
రామభూపాలుఁ డాదినారాయణుండు. 64

తే. అట్టిరామున కీయది యనఁగ నెంత
లంక యన నెంత దనుజులపొంక మెంత
నీ వనఁగ నెంత నీలావు చేవ యెంత
చెప్ప నేటికి నీవె చూచెదవు గాక. 65

శా. వీరాలాపము లాడ నేల వినుమీ విశ్వప్రకాశంబుగాఁ
బారావారముఁ గట్టి రాఘవుఁడు పకోస్ఫూర్తి దీపింపఁగా
ఘోరాజిన్ నిను డాసి లావుకలిమిన్ గోటీరయుక్తంబుగాఁ
గ్రూరాస్త్రంబులమస్తముల్ దునిమి భుక్తుల్ పెట్టుభూతాళికిన్.

శా. ఆరూఢప్రతిమానవిక్రమకళాహంకారతేజోనిధిన్
శ్రీరామున్ సుగుణాభిరాముఁ దెగడన్ జేకొన్న నిన్నాజిలో

దారఁ దొంగిలితెంచు నిష్ఠురగతిఁ దండించి ఖండింప ము
న్నీ రెట్టినను దాఁటివచ్చు నలుకఁ నేఁడెల్లి శాంతింపుమా.

వ. అని తన్నుఁ జీరికిం గొనక పీరాలాపంబు లాడ నారావణుం
డోడుపు దప్పినకాలాహిచందంబున నుగ్రుండై మండిపడి
యి ట్లనియె.

క. ఆఁటది గా యని కూరిమి
పాటించినకొలఁది నన్నుఁ బలుకఁగఁ జొచ్చెఁ
మాటాడకుండ నాలుక
తూఁటులుఁగా జేయకున్న దోసము గాదే. 69

క. కుయ్యాడక నాముందఱఁ
గయ్యమునకుఁ గాలు దువ్వఁ గడఁగెను దీనిఁ
దయ్యాలకు బలి వెట్టెద
వ్రయ్యలుగా నటికి యెల్లవారును జూడన్. 70

క. కాకున్న దీని బలిమిని
బైకొని నాకాంక్ష దీఱ భావజకేళిఁ
జేకొనక విడిచిపెట్టినఁ
గైకొనునే నవ్వుఁగాక గర్వము పేర్మిన్. 71

శా. భీమాటోపభుజప్రతాపమహిమఁ భీమాచలం బెత్తి సు
త్రామాద్యష్టదిగీశసైన్యముల సంగ్రామంబులో నోర్చి యు
ద్దామప్రౌఢిఁ జెలంగుచుండెడుకళాధాముండనాముందటఁ
రాముఁ గీమునిఁ జెప్పఁ గిప్ప నగరా రాకేందుబింబాననా.

సీ. అఖిలలోకముల నాయాజ్ఞ నిల్పితి నేక
హేలను బుష్పకం బెక్కి తిరిగి
వేల్పుమూఁకలచేత వెట్టి సేయించితి
దితివంశవల్లభుల్ నుతులు సేయ

గణములతోఁగూడ గైలాస మెత్తితి
బటు వై నపూర్వులబంతిపగిది
వనజగర్భునిచేత వరములు గైకొంటి
దండిగా నత్యుగ్ర తపముసల్పి
తే. చెఱను పట్టితి గంధర్వసిద్ధసాధ్య
భుజగసురయక్షకిన్నరముఖ్యసతుల
నిట్టిసామర్థ్య మెవరి, కేనాఁడు గలదు
మహిని నాకొక్క_నికె కాక మంజువాణి. 73
తే. నాకు నెదిరింప నొకవేదనరుని నొడ్డి
వెఱవ కీరీతి దుర్భాష లఱచు దీని
జిహ్వ మొదలంటఁ బట్టి యీశితకఠార
ధారఁ దునుమాడి ధారుణిఁ బాఱవైతు. 74
వ. అని చంద్రహాసంబు జంకించి లేవ నుంకించుతఱిఁ గొందఱు
ప్రియసుందరు లడ్డంబు సొచ్చి. 75
చ. సురవరుఁడో ధనంజయుఁడొ సూర్యతనూజుఁడొ యాతుధా
నుఁడో, శరధివిభుండొ గాడ్పొపురశాసనుమిత్త్రుఁడొ భోగి
భూషుఁడో, గురుభుజశక్తిఁగైకొనుచుఁగోపముసూపఁగనీకు
నెంత యి, త్తరుణిపయింబ్రతాపమున దారుణకృత్యముసేయఁ
గూడునే. 76
క. ఏటికి మీ రిటు కినియఁగ
గాటపుజంకెనయె చాలుఁ గరవాలున కీ
యాఁటది యప్హామె మము నీ
మాటికి మన్నించి కావుమా యిఁకఁ జాలున్. 77
వ. అని శాంతవచనంబులఁ బ్రియాంబు సెప్పిన నప్పంకరుహాక్షుల
విన్నపంబులు మన్నించి యారాక్షసచక్రవర్తి వై దేహికిఁ

గావలియున్న యేకజటాద్విజటాత్రిజటాదుర్ముఖీవాయాముఖీ
శూర్పణఖ లాదిగాఁ గలదైత్యకామినులపంక్తిఁ గనుఁగొని.

క. గడు విచ్చితి నిరుమానము
లాడఁబలుపుఁడు నేర్చినట్టు లాడఁబడ కున్నన్
గడికండలు గాఁ గోసుక
పడఁతులు భక్షింపుఁ డింతిపలలం బంతన్. 79

వ. అని రోషారుణితనేత్రుం డై యతిభీషణాకారంబుఁ దాల్చి
పలికిన. 80

క. తనపతి నిందించుటకును
దనప్రియములు చెప్ప వినక తక్కినమీఁదన్
దనుఁ జంపుఁ డన్నమాటకు
నినకులవల్లభుని దేవి యేడ్చెన్ బెలుచన్. 81

సీ. జానకి శోకింప సాధ్యకిన్నరయక్ష
గరుడోరగామరకాంత లెల్ల
వెంటనే శోకింప విని గంధవహపుత్రుఁ
డాత్మలోఁ జింతించి యాగ్రహమున
నీదుష్టదైత్యుపై నిప్పుడే లంఘించి
చెండాడ నాచేతఁ జిక్కనేని
కార్యంబు లెస్సగుఁ గాక సత్త్వము తూలి
బలువిడి వీనిచేఁ బడితినేని

తే. సీతఁ గానంగ లేక కృశించి రామ
భద్రుఁ డడఁగిన సీతయుఁ బ్రాణ మెడలు
లక్ష్మణుండును జూడ నాలస్య ముడిగి
తెగును నట్లైనఁ గార్యంబు తెఱఁగుఁ దప్పు. 82

చ. అని పవనాత్మజుండు దివిజారిపయిం దెగ వేళ గాదు భూ
తనయకు నాదురాక వసుధావరు మేలు నెఱుంగఁజెప్పి మీఁ
దను మఱి చూత మంచు నుచితస్థితి నూనకయుండె నప్పుడా
దనుజవిభుండు వోయె నిజధామముఁ జేర సతీసమేతుఁడై.

వ. అప్పుడు యామినీచరకామినులు రావణానుమతంబున ననేక
విధంబుల నగుమధురాలాపంబుల మిథిలాధీశకుమారిం గు
ఱించి బోధించి కార్యంబు సాధింప నోపక యలసి యుంటం
జేసి యొక్కింతసేపు నిద్రించుచుండ మేల్కాని త్రిజటయను
నిశాచరి యిట్లనియె. 84

మ. కలగంటిన్ వినుఁ డింతులార మనలంకాద్వీప మీయబ్ధిలోఁ
పల వ్రాలన్ మనరావణేశ్వరుని శుంభద్రత్నకోటీరముల్
కలనన్ గూలఁ రఘూద్వహుం డెలమితో గంధద్విపం బెక్కియు
జ్వలకాంతిన్ విలసిల్లు సీతఁ గొనిపోవన్ మిన్నకే నిప్పుడే. 85

క. శుద్ధాత్ముఁడైన రాముఁడు
శుద్ధాంతపు దేవిఁ గాన శుభసూచకముల్
శుద్ధ ఫలము తోఁచుచున్నవి
సిద్ధం బీమాట వేదసిద్ధాంతముగాన్. 86

క. కావున నిక్కోమలి యెడఁ
గావలి యున్నట్టి మీరు కఠినోక్తులు గా
నేవియు నాడకుఁ డిఁక నీ
దేవియ రక్షింప మనకు దిక్కగు మీఁదన్. 87

వ. అని చెప్పి మఱియును. 88

క. అమ్మా వెఱవకు మదిలోఁ
నిమ్ముగ మఱి వేడ్క నుండు మింక నిమగఁడున్

నెమ్మిగ నినుఁ గొని పోవును
నమ్మందఱ మనుపు మమ్మ మఱవక కరుణన్. 89

ఆ. అనుచు దనుజకాంత లంతంత నెడఁబాసి
నిదుర వోయి రంత నదరి సీత
తనకు దిక్కు లేమిఁ దలపోసి దుఃఖింపఁ
బవనసుతుఁడు మనుజభాషఁ బలికె. 90

క. ఉన్నాఁడు లెస్స రాఘవుఁ
డున్నాఁ డిదె కపులఁ గూడి యురుగతి రానై
యున్నాఁడు నిన్నుఁ గొని పో
నున్నాఁ డిది నిజము నమ్ము మూర్వీతనయా. 91

సీ. ఆమ్మాట లాలించి భూమిజ తనలోన
వెఱఁగంది శింశుపావృక్ష మరసి
చూడంగ నప్పుడు సూక్ష్మరూపంబున
నొడిక పూశాఖలనడుమ నున్న
కపికుమారునిరూప మపురూపముగఁ జేసి
స్వాంతంబులోన హర్షంబు నొంది
దనుజమాయలచేతఁ దఱచు వేఁగుటఁ జేసి
మాఱాడ నేరక యూర కున్న

తే. భావ మూహించి తన్ను నాదేవి యాత్మ
నమ్ము కుండుటఁ దెలిసి యాకొమ్మమీఁది
నుండి క్రిందికి లంఘించి నిండుభక్తి
మ్రొక్కి నిలుచుండి కరములు మోడ్చి పలికె. 92

ఉ. తమ్మునిఁగూడిపుణ్యగుణధాముఁడురాముఁడువచ్చిమాల్యవం
తమ్మునసైన్యసంఘము ముదంబునఁ గొల్వఁగనుండి భూమిపై

మిమ్ములఁ జూచిరండనుచు మేటికపీంద్రులఁ బుచ్చియందు మొ
త్తమ్ముగమమ్ముఁగొందఅనుదక్షిణభాగముచూడఁ బంపుచున్.

క. అంగనఁ బోడఁగన నీ వి
య్యంగను గడుఁ జాలువాఁడ వంచును నాచే
నుంగర మంపెను శ్రీరఘు
పుంగవుఁ డిదె కొమ్మటంచు భూమిజ కిచ్చెన్. 94

ఉ. ఇచ్చినఁ జూచి రామధరణీశ్వరుముద్రికఁ గా నెఱింగి తా
నిచ్చను మెచ్చి యాకువలయేక్షణ యాత్మగతంబునందు నీ
వచ్చినదానిభావమును వల్లభుచందము నేర్పడంగ నేఁ
జెచ్చెర నంతయుం దెలియఁ జెప్పుము నమ్మిక పుట్టునట్లుగన్.

వ. అని విచారించి యి ట్లనియె. 96

క. విను విశ్వసింపఁ జాలను
వినుపింపుము నీతెఱంగు విభునివిధము నా
కనవుడుఁ బావని తెలియఁగ
వినయంబున విన్నవించె విస్ఫుటఫణితిన్. 97

ఉ. రాముని డాఁగురించి నిను రావణుఁ డెత్తుక వచ్చువేళ నీ
హేమవిభూషణావళుల నేర్పడ ఋశ్యమహాద్రిపై చినక్ష
మే మవి తీసి దాఁచితిమి మీపతి యచ్చటి కేఁగుదేరఁగాఁ
దామరసాప్తనందనుఁడు తానవి సూపినఁజూచి మెచ్చుచున్.

సీ. అర్కసంభవునకు నభయంబు దయచేసి
దుందుభికాయమ్ము దూలఁ వన్ని
యేడుతాడుల సర్వ మేకమ్ముగాఁ ద్రుంచి
వాలి నద్భుతశక్తిఁ గూల నేసి
సుగ్రీవునకుఁ దార సుదతిగా నిప్పించి
యంగదు యువరాజనంగ నిలిపి

వారలతోడను వానరసైన్యంబు
లెన్నేని గొలువంగ నేఁగుదెంచి

తే. మాల్యవంతంబునం దుండి మనుజవిభుఁడు
నిన్ను వెదకంగ నందఱ నన్నిదిశలఁ
బనుచునప్పుడు దక్షిణభాగ మరయ
నంగదునితోడఁ గొంతఱ మరుగుదేర. 99

తే. వారిపంపున నవలీల వార్ధి దాఁటి
వచ్చి సకలంబుఁ జూచి యీవంకఁ గంటి
రావణుఁడు వచ్చి నిన్ను నుగ్రంబు గాఁగఁ
బలుకునప్పుడు నున్నాఁడఁ బాదపమున. 100

వ. ఇవ్విధంబునఁ బలుకుచుండినను నమ్మక యతనిం గనుంగొని రాముఁ డేరీతివాఁడో యతనిచందం బెఱింగింపు మనవు డావాయునందనుండు రఘునందనునకు వందనం బాచరించి భూమినందన కిట్లని చెప్పుచున్నాఁడు. 101

సీ. నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలుదేహమువాఁడు
ధవళాబ్జపత్ర నేత్రములవాఁడు
కంబుసన్నిభ మైనకంఠంబు గలవాఁడు
బాగైనయట్టిగుల్భములవాఁడు
తిన్ననై కనుపట్టు దీర్ఘ బాహులవాఁడు
ఘన మైనదుందుభిస్వనమువాఁడు
పద్మరేఖలు గల్గుపదయుగంబులవాఁడు
చక్కనిపీనవక్షంబువాఁడు

తే. కపట మెఱుఁగనిసత్యవాక్యములవాఁడు
రమణి ! రాముండు శుభలక్షణములవాఁడు

ఇన్నిగుణముల రూపింప నెసఁగువాఁడు
వరుస సౌమిత్రి బంగారువన్నెవాఁడు. 102

తే. ఉరుతరాటవిలోన మహోగ్రతపము
వాయుదేవుని గుఱిచేయుంచి వరుసఁ జేసి
యంజనాదేవి గనియె న న్నర్థితోడ
నర్కజునిమంత్రి హనుమంతుఁ డండ్రు నన్ను. 103

వ. అని యిట్లు తాత్పర్యంబునఁ బట్టునట్లుగా విన్నవించి దేవీ! నీదేవుం డయినశ్రీరాముండు నాచేతి కిచ్చి యంపినసూత్న రత్నాంగుళీయకంబు నీకు సమర్పించితి నింక నాకు రిక్త హస్తంబులతోఁ జనుట దూతల కుచితమైనకార్యంబు గాదు గావున నిన్ను దర్శించినందులకు శ్రీరామునకును నమ్మిక పుట్టునట్టులుగా నీశిరోరత్నంబు దయచేయవలయు ననుటయు నాకు శేశయనయన యి ట్లనియె. 104

క. నానాథుక్షేమ మంతయు
ధీనిధి! నీచేత వింటిఁ దెలియఁగ నైనన్
నీనిజరూపము చూడక
నే నారత్నంబు నమ్మి నీ కీయఁ జుమీ. 105

వ. అనుటయు నాహనుమంతుండు. 106

క. చుక్కలు తలపూవులుగా
నక్కజముగ మేనువెంచి యంబరవీథిన్
వెక్కస మై చూపట్టిన
నక్కోమలి ముదము నొందె నాత్మస్థితికిన్. 107

వ. ఇట్లు తనమహోన్నతరూపంబు చూపి యెప్పటియట్ల మరల సూక్ష్మరూపంబు గైకొని నమస్కరించిన నాహనుమంతునకు నద్దేవి తనశిరోరత్నంబు ననుగ్రహించి యి ట్లనియె. 10

చ. రవికులవార్ధిచంద్రుఁ డగురామునిసేమము చాల వింటి నా
వివిధము లైనపాట్లు పృథివీపతికిం దగఁ జెప్పఁ గల్గె నేఁ
డవిరళభంగి నీవలన నచ్చుగ నే నుపకార మేమియుం
దవిలి యొనర్ప లేను వసుధాస్థలి వర్ధిలు బ్రహ్మకల్పముల్.
వ. ఇట్లు దీవించి మఱియును. 110
క. ఏయెడఁ జూచినధరణీ
నాయకు శ్రీపాదయుగము నాచిత్తములో
డాయ దని విన్నవింపుము
వాయుతనూజుండ పుణ్యవంతుఁడ తెలియన్. 111
తే. ఇపుడు రావణుఁ డేతెంచి కపటబుద్ధి
గర్వమునఁజేసి నన్నెన్ని కాఱులాడె
నన్నియును నీవు చెవులార విన్న తెఱఁగు
పతికి దయ పుట్టఁగా విన్నపంబు సేయు. 112
సీ. నిడుదవున్నెఱివేణి జడలుగా షవరించి
మలినజీర్ణాంబరం బొలియఁ గట్టి
భూమిరజంబు విభూతిపూఁతగఁబూసి
తనదివ్యమూర్తిఁ జిత్తమున నిల్పి
నిరశనస్థితితోడ నిలిచి భూశయ్యను
బవళించి నిదుర యేర్పడఁగ విడిచి
తారకబ్రహ్మమంత్రంబుఁ బఠింపుచుఁ
గఠినరాక్షస దుర్గ్రహములలోన
తే. నహితలంకామహాద్వీపగహనసీమఁ
దపముసేయుచు నున్నాను తన్నుఁ గూర్చి
నాకుఁ బ్రత్యక్ష మగు మని నాథునకును
విన్నవింపుము సత్త్వసంపన్న నీవు. 113

వ. అని చెప్పి మఱియును. 114

చ. జనకునిభంగి రామనృపచంద్రుని నన్నును దల్లిమాఱుగాఁ
గని కొలువంగ నేర్చుగుణగణ్యుని లక్ష్మణు నీతిపారగున్
వినఁ గన రానిపల్కు లవివేకముచేతను బల్కినట్టి యా
వినుతమహాఫలం బనుభవించితి నంచును జాటి చెప్పుమా.

క. ఆమాటలు మది నుంచక
నామానముఁ గావు మనుచు నయవినయగుణో
ద్దాముఁడు రామునితమ్ముఁడు
సౌమిత్రికిఁ జెప్పవయ్య సాహసివర్యా! 116

వ. అని యిట్లు జనకరాజతనయ పలికినపలుకు లాలకించి హను
మంతుం డాజననితో ని ట్లనియె. 117

క. ఇనుఁ డుదయింపకమున్నే
వననిధి లంఘించి మనుజవల్లభుకడకున్
నినుఁ గొనిపోయెద వీఁపున
జననీ! కూర్చుండు మనిన సంతోషమునన్. 118

క. నీ వంతవాఁడ వగుదువు
నీవెంటనె వత్తునేని నెగడవు కీర్తుల్
రావణునికన్న మిక్కిలి
భూవరుఁడే దొంగ యంద్రు బుధనుతచరితా. 119

వ. అదియునుం గాక రామచంద్రునిం దప్ప నితరుల నంటు
దానం గాను గావున నీతో రాఁ దగదు మఱియును. 120

క. దొంగిలి తెచ్చినదైత్యుని
సంగడు లగువానివారిసాహస మొప్పన్
సంగరముఖమునఁ జంపక
దొంగిలి కొనిపోవఁ దగునె దొరలకు నెందున్. 121

వ. మఱియు రామచంద్రుండు త్రిజగదేకవీరుండును గోదండ దీక్షాగురుండును రాక్షసకులాంతకుండును నగుటంజేసి రాణి వాసద్రోహి యగురావణుని సంగరరంగంబునఁ బ్రఖ్యాతంబుగాఁ జంపి కొనిపోవుట ధర్మంబు; నీవు రామచంద్రునకుఁ బరమభృత్యుండవును బుత్రసముండవును నగుటంజేసి నీ వెంట నరుగుదెంచుట తప్పు గాకపోయినను బగ తీర్పక వచ్చు టుచితంబు గాదు కావున నీవు రాఘవేశ్వరుల కిన్నియుం దెలియ విన్నపంబు సేసి తడయక తోడ్కొని ర మ్మనిన నద్దేవికి నమస్కరించి హనుమంతుం డి ట్లనియె.

ఉ. నీవిభుఁ డబ్ధి దాఁటి ధరణీతలనాథులు సన్నుతింప సు
గ్రీవసుషేణముఖ్యబలబృందముతో నరుదెంచి నీచునిన్
రావణు నాజిలోఁ దునిమి రాజస మొప్పఁగ నిన్నుఁగొంచు
సేనావళితోడ నీపురికి నారయ నేఁగు నిజంబు నమ్ముమా.

వ. అని విన్నవించి నమ్రుండై యద్దేవిచేత దీవనలు బొంది మరలి చనుచున్నవాఁడై తనరాక రావణున కెఱుంగఁ జేయవలయు నని తలంచి. 124

సీ. మేదిని సమముగా మేడలు గావించి
కేళీగృహంబుల నేలఁ గలిపి
కమలాకరంబులు కలఁచి గారలు వెట్టి
వృక్షజాతంబుల విఱుగఁ దన్ని
పుష్పగుచ్ఛంబులు పుణికి పాఱఁగ వైచి
తేనెలు రాల్చి పూఁదేనె లుడిపి
పొదరిండ్లపొదవులు చదియఁగాఁ నుగ్గాడి
చప్పరంబుల నేల చదును జేసి

తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
వీరవరులను నెనిమిదివేలఁ జంప
సీతఁ గాచెడిరాక్షసస్త్రీలు బెదరి
పాఱిపోయిరి రావణుపాలి కంత. 125

వ. ఇట్లు రావణుం జేరి వారు. 126

క. దేవా! నేఁ డొకమర్కటుఁ
డేవిధమున వచ్చినాఁడొ యెఱుఁగము సీతా
దేవిఁ గని మాటలాడియుఁ
బోవుచు వన మెల్లఁ బెఱికి ప్రోవిడి కడఁకన్. 127

తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
దండి నొకనిని మిడి వోవ కుండఁ బట్టి
మేటిభుజశక్తి నందఱ గీటడంచి
వాలి యున్నాఁడు సాహసవంతుఁ డగుచు. 128

వ. అని విన్నవించినంతనే క్రోధరక్తాంతలోచనుం డగుచు నవ్వింశతిలోచనుండు విచారించి వాఁడు రామునిపంపున వచ్చినదూత కాఁబోలు వానిం జంపుం డని పదివేలరాక్షసులం బంపిన. 129

క. ఉగ్రాకారుం డగుచు ద
శగ్రీవుం డనుప దనుజసంఘంబులు దా
మాగ్రహమునఁ జనుచు బలో
దగ్రక్రోధాత్ము లగుచుఁ దాఁకిరి కడిమిన్. 130

ఉ. తాఁకిన యంత వాయుజుఁడు తా నదలించి కఠోరరేఖతో
వీఁక నెదిర్చి పేర్చి రణవీథి నిశాచరసైన్య మెల్ల నొ
క్కూఁకున వెంటనంటి సముదోగ్రబలంబునఁ బాఱఁబాఱఁగాఁ
దోఁకనుజుట్టిమోఁదె బలుదుర్గములం దునుమాడె నందఱన్.

క. అందునఁ జావక మిగిలిన
కొందఱు పఱతెంచి యసురకొల్పున మొఱ్ఱో
యందఱ మ్రింగెను దానవు
లందఱకును వీఁడు దారుణాంతకుఁ డగుచున్. 132

వ. అని విన్నవించిన రాక్షసేశ్వరుం డగురావణుండు మండిపడి పింగళాక్షుని దీర్ఘజిహ్వుని నశ్వవక్షుని శార్దూలముఖుని వక్రనాసునిఁ బనిచిన వారును సమతమబలంబులం గూడి కొని రథారూఢులై వచ్చియార్చుచుం దాఁకి శస్త్రాస్త్రంబు లడరించిన నవి యెల్ల లెక్కగొనక యక్కరువలికొడుకు దర్పంబునం జేర్చి వాల మల్లార్చి యెదిర్చినబలంబును బలు విడిగాఁ దోలి పింగళాక్షునిఁ ద్రుంచి దీర్ఘజిహ్వుని దీర్ఘ నిద్రపుచ్చి వక్రనాసునిఁ బరాక్రమంబునం జూర్ణంబుసేసి యశ్వవక్షుని భస్మంబుఁ జేసి శార్దూలముఖుని మర్దించి నిర్వక్రపరాక్రమంబున గర్వించి మరలి మకరతోరణంబు నారోహించి యార్చుచున్నసమయంబున. 133

క. చావక మిగిలినదైత్యులు
రావణుకడ కేఁగి వేగ రాహుత్తులపా
ట్లావాయుజుసాహసమును
వేవిధములఁ జెప్ప నతఁడు విస్మయపడుచున్. 134

మ. కుటిలభ్రూకుటిదుర్నిరీక్షణముఖం క్రోధానలజ్వాల లు
త్కటమై పర్వఁగ మంత్రిసూనులమహాగర్వాంధులన్ క్రూ
రుల,న్బటుబాహాబలు రార్వురం బనిచె శుంభద్విక్రమాటో
పము,ర్కటపాకీంద్రముమీఁద నుద్ధవిడి సంగ్రామంబు గావిం
పఁగన్. 135

వ. ఇట్లు పనిచిన నాయార్వురును. 136

సీ. శతకోటివిక్రమప్రతిమానుఁ డైనట్టి
 శతజిహ్వుఁ డత్యంతసాహసుండు
రోషానలాభీల శేషాహి యైనట్టి
 రుధిరాక్షుఁ డత్యుగ్రరూపయుతుఁడు
పరసైన్యకాననపావకుం డైనట్టి
 రక్తరోముఁడు మహారణబలుండు
కఠినశాత్రవలోకగజసింహుఁ డైనట్టి
 శూలదంష్ట్రుఁడు లయకాలయముఁడు
తే. వ్యాఘ్రకబళుండు పృథుతరవైరిజయుఁడు
స్తనితహస్తుండు సాహసోదారబలుఁడు
వీర లార్వురు నత్యుగ్రవేషములను
రూక్షి వెడలిరి ఘనరథారూఢు లగుచు. 137

క. తమతమబిరుదులు నెఱపుచుఁ
దమకంబున వెడలి రథికతండము గొలువన్
ఘుమఘుమభేరీరవసం
భ్రమములతో మంత్రిసుతులు పావనిమీఁదన్. 138

వ. ఇట్లు కదిసి సింహనాదంబు లంబరంబునం జెలంగ గజ తురంగశతాంగసుభటనికరంబుం గూడి శస్త్రాస్త్రంబులం బొదివిన. 139

తే. వాల మల్లార్చి బ్రహ్మాండగోళ మెల్ల
నగల నార్చుచు భుజయుగం బప్పళించి
రణము చేయంగ మకరతోరణము డిగ్గి
మంతు కెక్కినయాహనూమంతుఁ డంత. 140

సీ. ఒక్కొక్కరథముతో నొక్కొక్కరథమును
 విటతాటనంబుగా విఱుగఁగొట్టి

యొక్కొక్కగజముతో నొక్కొక్కగజమును
జాపచుట్టగఁ బట్టి చావఁ గొట్టి
యొక్కొక్కహయముతో నొక్కొక్కహయమును
గడిమితో నలినలి గాఁగఁ గొట్టి
యొక్కొక్కభటునితో నొక్కొక్కసుభటుని
వడి ద్రిప్పి చెక్కలు వాఱఁ గొట్టి
తే. బాహుబలగర్వమునఁ బేర్చి ప్రధనసీమ
మంత్రిసూనుల నార్వుర మడియఁ గొట్టి
మకరతోరణమున విక్రమమ్ము మెఱయ
భీకరాకారుఁ డై యుండెఁ బెచ్చుపెరిఁగి. 141

క. ఆరణవీథిని నిలువక
పాఱినహత శేషు లెల్లఁ బల్విడి రాజ
ద్వారమున బొబ్బ లిడి రా
హోరాజిని మంత్రిసుతులు కూలి రటంచున్. 142

వ. వారిపాటు విని రావణాసురుం డదరిపడి యాజ్యాహుతిం బ్రజ్వరిల్లుహుతాశనుం బోలి మండిపడి ప్రహస్తతనూజుం డగుజంబుమాలిం గని నీ వావానరాధముని వధించి శీఘ్రమ్ము రమ్మని యనిపిన. 143

ఉ. అప్పుడు జంబుమాలి భయదాకృతి వీరరసాప్తిఁ గన్నులన్
నిప్పులు రాలఁ బేరలుక నిండఁగ నూర్పులు పర్వఁ జిత్రమై
యొప్పుగరొప్పుచున్ రణమహోత్సుకుఁడై గజవాజిబృందముల్
విప్పుగ వెంట రాఁగఁ గపివీరు నెదుర్కొని విక్రమంబునన్. 144

క. అదలించి వాయునందనుఁ
బ్రదరంబుల నేయ నంతఁ బవనజుఁ డలుకన్

గొడగొని బలముల నన్నిటిఁ
జదియంగా మోఁదె నొక్కసాలముచేతన్. 145

ఆ. రథము నుగ్గు సేసి రథసారథినిఁ జంపి
రథతురంగమములఁ బృథులశక్తిఁ
బట్టి వాలమునను బడఁ గొట్టి చంపిన
జంబుమాలి కినిసి సాహసమున. 146

క. అడిదంబును గదయును గొని
పుడమికి లంఘించి వాయుపుత్త్రునినిటలం
బెడపక వ్రేసిన ధరణిం
బడి మూర్ఛ మునింగి తెలిసి బలయుతుఁ డగుచున్. 147

క. ఆలంబున నాతనికర
వాలంబును ద్రుంచి వైచి వరభుజశక్తిన్
నేలం గూల్చెను విక్రమ
శాలిన్ వడి జంబుమాలి సాహసశీలిన్. 148

ఆ. అట్లు జంబుమాలి యత్యంతబలశాలి
గర్వ మెల్లఁ దూల కలన వ్రాలి
పొలిసె ననుట దైత్యపుంగవుఁ డాలించి
యాత్మ సంచలింప నాగ్రహించి. 149

క. సాహసము వెలయ సమరో
త్సాహంబున దుష్టకపినిఁ జంపు మటంచున్
బాహుబలాఢ్యుని నరినిక
రాహవసంహారు వీరు నక్షకుమారున్. 150

వ. అంపిన నతండు. 151

సీ. చిత్రమాణిక్యరంజితవేత్రవిభవంబు
భానుకోటిప్రభాభాసితంబు

భీకరధ్వజదండబిరుదాలవాలంబు
శస్త్రాస్త్రపరికరసంయుతంబు
బంధురాధికజవబహుహయోపేతంబు
కుటిలదిక్పాలదృగ్గోచరంబు
ఘననభోమార్గవిఖ్యాతైకగమనంబు
వరతపోలబ్ధాతివైభవంబు
తే. లైనరథ మెక్కి మదవారణౌఘసుభట
వీరహుంకారఝంకారవార ములియఁ
గదలె హనుమంతుపైకి నాగ్రహ మెసంగ
మదము దైవార నక్షకుమారుఁ డలుక. 152
క. అటుచని పావనిఁ గని ది
క్తటములు సెదరంగ నార్చి పందడి భూభృ
త్తటముపయిఁ గురియువర్షో
త్కటధారలరీతి నంపధారలు గురిసెన్. 153
ఉ. వాయుజుఁడప్డు డంపగమివాలముఖంబునఁ ద్రుంచె ద్రుంచినన్
వాయుజుమీఁద గ్రమ్మఱ నహార్యబలంబున నేసె నేసినన్
వాయుజుఁ డుగ్రుఁడై తునిమె నానిశరావళి నెల్ల బిమ్మటన్
వాయుజు నాట నేసెఁ గడు వాఁడిశరంబుల నక్షుఁ డుద్ధతిన్.
వ. ఇ ట్లేసిన. 155
ఉ. తాలమహీజరాజిని రథంబును గూలఁగ మోఁదె మోదినన్
నేల బదాతియై నిలిచి నేర్పున వాఁడు శరాళి మారుతిన్
ఫాలము నొంచె నొంచినను పావనిమూర్ఛిలి తేఱి దానవున్
గూలఁగ ముష్టిచేఁ బొడిచె దోర్బలశక్తి రణాంగణంబునన్.
సీ. పొడిచిన మూర్ఛిల్లి వడి దేఱి దైత్యుండు
గదఁ గొని వైచె వక్షంబు పగుల

వైచిన మారుతి వడి వానిగదఁ బుచ్చు
కొని వానిదేహంబు గుదియేనేసె
నేసినఁ దగవీఁక నోసరింపక వాఁడు
గగనంబు కెగసె నాక్షణమునందె
వాయుతనూజుండు నపలక తనవెంట
నెగసిన బడఁ గొని యేసె నతని
తే. నతఁడు గద ద్రుంప ఖడ్గాన నతులశక్తి
వాఁడు మారుతితోడలు నొవ్వంగ నడఁచె
నంత సోలుచు నాహనూమంతుఁ డెగిరి
పట్టుకొని వాని భూమిపైఁ గొట్టి చంపె. 157
తే. అంత హతశేషు లగువార లరుగుదెంచి
సంభ్రమంబున దానవచక్రవర్తిఁ
గాంచి కొలువెల్ల సందడి గాఁగ నపుడు
బహువిధంబుల హనుమంతుఁ బ్రస్తుతించి. 158
సీ. అతికాయుండు తెగె నశ్వతకుండు తెగటాఱె
రక్తరోముఁడు నీల్గె రణములోన
స్తనితహస్తుఁడు మ్రగ్గె శార్దూలముఖుఁ డీల్గెఁ
గింకరవర్గంబు గీటడంగె
శార్దూలకబళుండు సచ్చె దుర్జయుఁ డేఁగె
శతమాయుఁ డొరిగెను సమసె వక్ర
నాసుండు మఱి రక్తనాసుండుఁ గడతేఱె
శూలదంష్ట్రుఁడు నేలఁ గూలిపోయె
తే. మడిసె యూపాక్షుఁ డట జంబుమాలి తునిఁగెఁ
బింగళాక్షునిపే రంత బిలము సొచ్చె

వనము కావలి రాక్షసవర్గ మడఁగ
దీర్ఘ జిహ్వుండు నేటితోఁ దీఱిపోయె. 159

వ. అని వేలు వేలు విన్నవించిన నసురేంద్రుఁడు విని తనమనంబున. 160

మత్త. వీని వానరుఁ డంచు నిక్కము విశ్వసింపఁగఁ జెల్ల దీ
దానవావళి మ్రింగఁ బుట్టిన దయ్యమో యటు గాక వై
శ్వానరుం డిటువంటిరూపున వచ్చి నిల్చెనో కాక యీ
మేను గైకొని విష్ణుఁ డీడకు మేటిగ్గొు చనుదెంచెనో. 161

మత్త. కాక యేవర మైన నాకఱకంఠుఁ డిచ్చిన నుబ్బి యీ
నాకవల్లభుఁ డెల్లకాలము నాకు నోడినభీతిమై
లోకభీకర మైనరాక్షసలోక మెల్ల నడంపఁగా
నీకరాళపురూపు నిప్పుడు యీడ కంపఁగ వచ్చెనో. 162

మత్త. కాక తక్కినవార లెవ్వరు గర్వసంపద మీఱఁగా
నాకు డీకొని ధాకతోడ రణంబు సేయఁగ నోపరే
లోకమం దిటు క్రోఁతు లెక్కడ లోఁచు దానవవీరులన్
జోక వీనికిఁ గల్గెనేనియుఁ జూఱ ఫుచ్చుఁడె సర్వమున్. 163

వ. అని యిట్లనేక ప్రకారంబులఁ జింతించి యక్షకుమారుసం హరిం
చి పలుదెఱంగులఁ బలవించుచున్నతండ్రిం గాంచి మేఘనా
దుం డిట్లనియె. 164

క. దేవతలతోడఁ గూడను
దేవేంద్రుని గెలిచినట్టి దేవరకున్ మీ
కీ వగ పేటికి నేఁటికి
దేవా! చిత్తంబులోన దీనునిభంగిన్. 165

క. వానరుని గొండఁ జేసుక
పూనికఁ జింతింప నేల భుజబలశక్తిన్

వానిం జంపెద నొండెను
దీనునిఁ గావించి పట్టి తెచ్చెద నొండెన్. 166

వ. నావుడు రాక్షసేశ్వరుం డతనిమాటలకు మనంబున నలరి నీవు విరించివరదత్తప్రతాపహుతాశనుండవు చాపవిద్యాప్రవీణుండవు తపోబలసమర్థుండవు దేవేంద్రగర్వవిమర్దనుండవు మత్సమానశౌర్యచాతుర్యధుర్యుండవుఁ గావున నీ కసాధ్యం బగుకార్యం బెద్దియుఁ లేదు నీ విపుడ పోయి వాని సాధించి రమ్మని పంచిన. 167

సీ. మాణిక్యతపనీయమయవిమానముతోడఁ
గెంబట్టుబిరుదుటెక్కెంబుతోడ
సరి చెప్పఁగా రానిశస్త్రాస్త్రములతోడ
బల మైనదివ్యచాపంబుతోడ
నాహవకోవిదుం డైనసారథితోడ
ఘనసత్త్వజవతురంగములతోడఁ
గనుపట్టి దిక్కుల గగనయానముతోడ
బాలసూర్యోదయప్రభలతోడఁ
తే. గరము విలసిల్లురథ మెక్కి గంధనాగ
తురగరథభటవందిసందోహపటహ
శంఖకాహళ దుందుభిస్వనము లొలయ
మేఘనాదుండు హనుమంతుమీఁద వెడలె. 168

లయగ్రాహి. పెక్కు లగుగుజ్జములుఁ జొక్కపురథంబులును
నెక్కువగు నేనుఁగులు గ్రిక్కిఱిసి రాఁగా
రక్కసులు సేరి యిరుప్రక్కలును గొల్వఁ గడు
నుక్కునను మీఱి చల మెక్కుడుగ నంతన్

గ్రక్కదల భూతలము చుక్క లొగి రాల శిల
లుక్కసిలి నాపములు పిక్కటిలి మ్రోయన్
డెక్కెముల మించి జన మెక్కుడుగఁ జూపుదళ
మక్కజముగా నడువ దిక్కులు వడంకన్. 169

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబున వెడలి కంఠహుంకృతులును భేరీభాంకృతులును నంబరంబునఁజెలంగఁ బొంగి చనుదెంచుచున్న రాక్షససైన్యంబుం గనుంగొని హనుమంతుండు దోరణస్తంభంబుపై నుండి బధిరీభూతదిగంతరంబుగా భీకరగతి నార్చిన. 170

క. కలఁగినవి దేవగణములు
జలధులు ఘూర్ణిల్లె గిరులు చలనం బొందెన్
జలజాప్త చంద్రులాదిగ
జలధరములు పఱియ లగుచుఁ జదలం బర్వెన్. 171

క. అప్పుడు దానవవీరులు
నిప్పులు వర్షించునట్టినిశితాస్త్రములం
గప్పిరి కెందొగ వానలఁ
గప్పినశైలంబుఁబోలఁ గపివరుమీఁదన్. 172

తే. అంపవర్షంబు తనమీఁద జొంపములుగ
లీలఁ గురియంగ నవి యెల్ల లెక్కఁ గొనక
భువికి లంఘించి యప్పు డద్భుతముగాఁగ
వాల మల్లార్చి యొకమహాసాల మెత్తి. 173

తే. తేరు లన్నియుఁ గూరాటి తేరులఁగను
గుఱ్ఱముల నెల్లఁ గావేరిగుఱ్ఱములుగ
నేనుఁగుల నెల్ల వెడరూపు టేనుఁగులుగ
దళము లన్నియు మఱి హరి దళముగాఁగ. 174

వ. ఇట్లు సమయింపం జూచి బలంబు పైకుఱికి. 175

సీ. కరియూథములమీఁదఁ గదిసి మావంతుల
తోడఁ గూడఁగఁ బట్టి తునియఁ గొట్టి
గుఱ్ఱంపుఁబౌఁజులకును దాఁటి రౌతులఁ
గలయంగఁ బట్టి చెక్కలుగఁ గొట్టి
రథములపైకిఁ నుగ్రంబుగా లంఘించి
రథికులతోఁ గూడ రసను గొట్టి
బలములమీఁద నిబ్బరముగాఁ గుప్పించి
వాలముఖంబునఁ దూలఁ గొట్టి

తే. పటహనిస్సాణకాహాళపటిమ లురియఁ
ద్రొక్కి శస్త్రాస్త్రనిచయముల్ తుమురు చేసి
ఛత్రములఁ ద్రుంచి పడగలసత్త్వ మణఁచి
పవనసూనుండు సాహసప్రౌఢి మెఱసె. 176

వ. అట్టి సమయంబున. 177

చ. అనలమురీతి మండి దివిజారితనూజుఁడు తేరు దోలి య
య్యనిలతనూజు నేసె వివిధాయుధపంక్తుల వాని నెల్లఁ దు
త్తునియలునేసెవాయుజుఁడుదోర్బలశక్తినిదై త్యుఁడేయఁదోఁ
కను దునుమాడెదానివిశిఖంబులనన్నిటి వాయుసూనుఁడున్.

క. గిరులును వందలకొలఁదిగఁ
దరువులు నేయంగఁ గినిసి దానవుఁ డంతకా
దురమున నడుమనె త్రుంచెను
శరజాలముచేత నొక్కక్షణమున వానిన్. 179

తే. గంధవహుపుత్త్రుఁ డప్పు డాగ్రహముతోడ
రథముఁ గూలంగఁ దన్ని సారథినిఁ జదిపి

గుబ్బములఁ జంపి కేతువుఁ గూల నడవ
మేఘనాదుండు కినిసి సమీరసుతుని. 180

వ. అహంకారంబునఁ బ్రతిఘటించి. 181

క. వాయవ్యాస్త్రము నంతట
వాయుజు మీఁదికి నతండు వడి నేసిన నా
వాయవ్యాస్త్రముఁ దూలెను
వాయుజునిం జంప నోడి వారనికరుణన్. 182

వ. అది వృథయగుటం గని మఱియును. 183

క. రౌద్రం బడరంగ నేసెను
రుద్రాస్త్రం బతనిమీఁద రూఢిగ నతఁ డా
రుద్రునియంశం బగుటను
రౌద్రాస్త్రము దేలిపోయె రభసం బొప్పన్. 184

వ. అమ్మహాస్త్రంబుగూడఁ దప్పిపోవుట కాశ్చర్యంబు నొంది
యింద్రజిత్తు మఱియును. 185

క. సురఖచరయక్షకిన్నర
గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వగణం
బరుదంది చూడఁగా ని
ర్భరముష్టిం దొడిగి యేసె బ్రహ్మాస్త్రంబున్. 186

వ. అట్టియవసరమున. 187

క. సప్తాంభోధులుఁ గలఁగెను
సప్తద్వీపములు వణఁకె శైలము లదరెన్
సప్తానిలములుఁ దలఁకెను
సప్తాశ్వుఁడు భ్రాంతుపడియె జగములు గదలెన్. 188

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గాలాగ్ని తెఱంగున వెడలి మిడుంగు
రులు చెదరి పడఁగ బ్రహ్మాండమండలంబుం బట్టుకొనునట్టు

పెనుమంట లుప్పరం బెగయ నేతెంచు బ్రహ్మాస్త్రముం గని
హనుమంతుండు తన మనంబున. 189

ఆ. తనకుఁ జిన్ననాఁడు దయచేసినటువంటి
వనజభవునిచేతివరముఁ దలఁచి
బ్రహ్మమంత్ర మప్డు పఠియింప నది చంప
కతనిఁ గట్టెఁ బాచె నసమిగాఁడు. 190

వ. ఇట్లు కట్టువడిన కపివరిష్ఠునిఁ జూచి రావణాసురునిపట్టి తన
లో నిట్లు లనుకొనియె. 191

క. ఈబ్రహ్మాస్త్రము తాఁకుట
కేబలియుండు బ్రతుక నోపఁ డితఁడు ఘనుండౌ
నీబాహుబలునిఁ గట్టుట
నాబలిమికిఁ దొడవ కాదె నాకులు మెచ్చన్. 192

క. పెక్కండ్ర దనుజవీరులఁ
జక్కాడినవీనిఁ బట్టి సాహసముగ మా
రక్కసులఱేనియొద్దకుఁ
జక్కఁగఁ గొనిపోవు టిదియ చంపుటగాదే. 193

చ. అని తనసత్త్వసంపద భయంబునఁ బొంగుచు మేఘనాదుఁ డ
య్యనిలజుఁ గొంచు నేఁగె దివిజారిసభాస్థలి కద్భుతంబుగా
ఘనరథదంతిఘోటకనికాయభటావళి శస్త్రదీప్త కే
తనవరశంఖకాహళవితానరవంబులు మిన్ను ముట్టఁగన్. 194

వ. ఇట్లు గొనిపోయి రాక్షసేశ్వరుం డయినరావణాసురుసమ్ము
ఖమ్మునం బెట్టినంతనే గాడుపుపట్టిం గని. 195

క. కుటిలభ్రూకుటినటన
స్ఫుటధూమవిలాసపవనపూత్కృతిజనితో

ద్భటరోషానలకీలో
త్కటనేత్రుం డగుచుఁ బలికెఁ గటము లదురఁగన్. 196

ఉ. ఎవ్వఁడ వోరి నీకుఁ బ్రభువెవ్వఁడుచెప్పుము నీ వి టొంటిమై
నివ్వనరాశి దాఁటి యిట కేగతి వచ్చితి నామ మేమి నీ
వెవ్వని ప్రాపునం బెటికి తీవన మంతయు శంక లేక యిం
కెవ్వని ప్రాపునం దునిమి తీసురవైరుల నెల్ల నుగ్రతన్. 197

సీ. అమరవల్లభుభోగ మంతయుఁ గైకొని
వీతిహోత్రు నిసిరి నీట ముంచి
జమునికింకరులను సంహార మొనరించి
రాక్షసాధీశ్వరు శిక్ష సేసి
యంభోధినాథుని గాంభీర్య మణఁగించి
దోర్బలంబున గాలిఁ దూలఁ బెట్టి
వి త్తనాథునిమహావిభవంబు గొల్లాడి
శూలహస్తుని నొక్కమూల కదిమి

తే. అమరగంధర్వకిన్నరయక్షభుజగ
గరుడగుహ్యకమునిసిద్ధవరుల నెల్లఁ
బట్టి మును వెట్టి సేయించు నట్టినన్ను
విన్నయంతన గుండెలు వ్రీల వెట్లు. 198

చ. శరనిధిదాఁటివచ్చుటయచాలక నాపురిఁజొచ్చి చొచ్చియుఁ
వెఱవక బంటవై వనమువ్రేళ్లకుఁ ద్రుంచిత్రుంచి క్రమ్మఱం
బిరుదవుపోలె రాక్షసులఁ బెక్కురఁ జంపితి చంపి నెమ్మదిం
గరకరితోడి నాయెదుర గర్వముతోడుత నిల్చి తద్దిరా. 199

క. ఖండించెద నీచేతులు
తుండించెద నడుము రెండుతునకలు గాఁగఁ

బెండించి నీదుకండలు
వండించెదఁ జమురుతోన వాసవ్రుఁ డలుకన్. 200

వ. ఇట్లు పట్టరానికోపంబున నాటోపంబు గాఁ బలుకుచున్న రావణాసురుం జీరికిం గొనక హనుమంతుం డి ట్లనియె. 201

క. ఇనతనయుని వరమంత్రిని
జనపతి యైనట్టి రామచంద్రునిదూతక్
ఘనుఁ డగువాయుకుమారుఁడ
హనుమంతుం డండ్రు నన్ను నార్యులు దిశలన్. 202

క. రామునిపంపున వచ్చితి
రాముని సేమంబు నిందు రంజిల్లెడి యా
రామునిసతి కెఱిఁగించితి
రామునికడ కేఁగుచుండి రాజసవృత్తిన్. 203

క. నారాక మీకుఁ దెలియఁగ
బీరంబున వనము గలయఁ బెఱికితి శక్తిక్
ఘోరాజి నాకు నెదిరిన
వారలఁ జంపితిని యమునిపట్ణము చూడన్. 204

క. నినుఁ జూచి తిరిగిపోయెదు
మనమున మఱి కట్టఁ బడితి మనుజాశన నీ
యను వెల్లఁ గంటి నింకను
వినుమా నాబుద్ధిఁ దెలియ వివరముతోడన్. 205

చ. ఘనుఁడవు నీతిమంతుఁడవు కార్యమెఱుంగుదు సాహసంబున
న్నిను నెదిరించి పోరుటకు నిర్జరవల్లభుఁ డోప లేఁడు నీ
వనిన జగత్త్రయం బళుకు నద్భుతరూపము సెప్పరాదు నీ
యనుపమభోగసంపదల కాఱడి తెచ్చితి విప్డు రావణా. 206

క. కడలేని బలము ధర నె
క్కడ లేనిమహాధనంబు కరితురగంబుల్
కడ గానరానిసంపద
చెడ కుండఁగ నీకు బుద్ధి సెప్పెద వినుమా. 207

సీ. కుదియించి సింహంబుకోఱలు పెఱుకంగ
శేషాహిదౌడలు చీల్చివేయఁ
బీడించి దంభోళిఁ బిడికిటఁ బట్టంగఁ
గఠినకాకోలంబు కడిగొనంగఁ
జెలఁగి బ్రహ్మాండమ్ము చిప్ప లూడఁగఁ దన్న
హంకారమున బడబాగ్ని నుఱుక
నంభోనిధానంబు లఱచేత నదపంగ
గిరివర్గములఁ దలక్రిందు చేయఁ

తే. గలమహాబాహుసత్త్వవిఖ్యాతివిపుల
చండభుజదండసాహసోద్దండవిజయ
కాలరుద్రావతారసంగ్రామభీమ
మూర్తిమంతులు కపులు సత్కీర్తియుతులు. 208

వ. అదియునుంగాక దశరథరాజనందనుండు కౌసల్యాగర్భ
సంభవుండును దాటకాప్రాణాపహారుండును విశ్వామిత్ర
యాగసంరక్షకుండును నహల్యాశాపమోక్ష దీక్షాగురుం
డును హరకోదండఖండనుండును జామదగ్నిబాహుబలభం
గుండును విరాధనిరోధుండును ఖరదూషణత్రిశిరశ్ఛేదనుం
డును మాయామృగసంచారిమారీచసంహారకుండును గబం
ధాంతకుండును వాలిప్రాణనిబర్హణుండును సుగ్రీవరాజ్య
సంస్థాపనపరమాచార్యుండును ధనుర్విద్యాప్రవీణుండును
నమోఘబాణుండును రాక్షసకులాంతకుండును గాకుత్

స్థాన్వయాంభోనిధిచంద్రుండును గరుణాసింధుండును నగు
శ్రీరామచంద్రుండు కరుణాలంకారుండు గావున. 299

ఉ. వారక సీత నిచ్చి రఘువల్లభుసేఁ శరణంబుఁ జొచ్చినన్
నేరము లెంచి చంపమికి నీయెడ కెప్పుడు నేను బూఁటగా
భారపడంగఁ జాలుదు శుభస్థితి నమ్ముము నమ్మ కూరకే
పోరఁగఁ జూచితేనిఁ బోరిపుచ్చుకమానఁడు నిన్ను రావణా.

ఉ. నావుడు మండి దైత్యకులనాయకుఁ డుగ్రవిలోకనంబులం
బావకవిస్ఫులింగములు పైకొని పాఱఁగ వీరఘోరదై
త్యావళిఁ జూచి మీరలు మహావిశిఖంబుల వీనిఁ జంపుఁడీ
యావలరాముఁడుల్కుచుభయాకులుఁడై చెడిపోవునట్టుగన్.

వ. అనిన విభీషణుం డిట్లనియె. 212

క. దూతపనిఁ బూని వచ్చిన
దూతలు తమనోరి కేమి తోఁచిన నట్లా
నేతల నాడుదు రాడిన
దూతలఁ జంపంగఁ దగదు దొరలకు నెందున్. 213

క. కా కుండిన మీచిత్తము
కాకెల్లను దీఱ ముజ్జగంబులు బెదరన్
ధాక నదలించి తోఁకను
వీఁకను ముట్టించి పోవ విడుచుట చాలున్. 214

వ. అని విన్నవించిన. 215

ఆ. నీతివాక్యకరణి నెఱయంగ విని రావ
ణేశ్వరుండు కోప మెడలి పలికె
వీనిఁ దోఁక గాల్చి వెడలంగఁ ద్రోయుఁ డీ
ప్రొద్దె యటకుఁ దిరిగి పోవుఁగాక. 216

వ. అని యి ట్లానతిచ్చిన విని రాత్రించరులతనిని సభామధ్యం బునుండి బయటికి వెడలం గొనిపోయి యొక్కచోట. 217

ఉ. వాలము నిండఁ గోకలు జవంబునఁ గట్టిగఁ జుట్టి వానిపైఁ దైలము చక్కఁ జల్లి పిఱుఁదం జని పౌరులు సూడఁ బావక జ్వాలఁ దగిల్చి బొబ్బలిడి వాడల వాడలఁ ద్రిప్పుచుండ వా తూలభవుండు దానికిని దూలక వహ్నిజపంబు సేయఁగన్.

ఆ. అగ్నిదేవుఁ డప్పు డాత్మలోఁ జింతించి
హితుఁడు నాకు లోకహితుఁడు పవనుఁ
డతనిపుత్త్రుఁ డైనహానుమంతునకు నేను
జలువ సేర్తు ననుచుఁ జల్ల నయ్యె. 219

వ. అప్పు డచ్చటి వృత్తాంతం బంతయుఁ దనకుఁ గావలియున్న రాక్షసకాంతలవలన విని చింతాభరాక్రాంత యై జనకరాజ నందన కరంబు శోకించి కరంబులు ముకుళించి జగద్ధితకార్య ధుర్యుండును రాఘవప్రియానుచరుండును మత్ప్రాణబం ధుండును జగత్ప్రాణనందనుండును నైన హానుమాను నకు శీతలుండవు కమ్మని యగ్నిదేవునకు నమస్కరించి యగ్ని మంత్రంబును బ్రహ్మమంత్రంబును నుచ్చరించిన నద్దానివలన వానికి వైశ్వానరభగవానుండు సల్లనయ్యె బ్రహ్మాస్త్రబంధ నంబును నూడె నట్టి సమయంబున. 220

సీ. కొలువుకూటములకుఁ గుప్పించి గజవాజి
శాలలమీఁదికిఁ జౌకళించి
భండారగృహములపైకిని లంఘించి
మెఱుఁగారు మేడలమీఁది కుఱికి
చప్పరంబులమీఁది కుప్పరంబున దాఁటి
యంతఃపురమునకు గంతువైచి

చవికలమీఁదను సాహసంబున వ్రాలి
గరిడికూటంబుల సొరిది నెక్కి
తే. వాడవాడల వీథుల వన్నె మెఱసి
హరుఁడు త్రిపురంబు వేల్చినయట్టిలీల
నొక్కగృహ మైన లెక్కకు దక్కనీక
దానవేశ్వరపురము దగ్ధంబు చేసె. 221

శా. అంభోరాశిని వాలవహ్ని నతిశౌర్యం బొప్పఁ జల్లార్చి య
య్యంభోజానన సీతఁ గాంచి తనవృత్తాంతంబు తెల్లంబుగా
గంభీరధ్వని విన్నవింపుచు నమస్కారంబు గావించి సం
రంభం బొప్పఁగ వేడ్కతోఁ గదలె ధీరప్రౌఢి దీపింపఁగన్.

క. పోయెడు వాయుజు నెక్కడఁ
బోయెదు నాచేత ననుచుఁ బోనీక వడిన్
డాయఁగ వచ్చినలంకిణి
కాయము వగులంగఁ బొడిచెఁ గడువడిఁ గినుకన్. 223

వ. ఇట్లు లంకిణిం జంపి సువేలాచలం బెక్కి సింహనాదంబు
సేయుచు. 224

క. వడిగా ధరశృంగంబున
నడుగులు వడి నూఁది త్రొక్కి యద్భుతశక్తిన్
జలరాశి దాఁటఁ బావని
మిడివింటం బసిఁడియుండ మీఁటినరీతిన్. 225

వ. ఇట్లు కుప్పించి యుప్పరం బెగసి వాయువేగంబునం జనుచు
నయ్యబ్ధిమధ్యంబున నున్నసునాభం బనుశైలంబునఁ దన
దేహంబుదాహంబుఁ దీర్చికొని సముద్రంబును దాఁటి
యవ్వలికిం జనియె నప్పుడు. 226

ఉ. వచ్చినపావనిం గని జవంబున నంగదుఁ డాది యోకపుల్
ర్గచ్చఱ భ క్తితో నెదురుగాఁ జన సంపఱఁ గౌఁగిలించి వా
రచ్చటికార్యమంతయుఁ బ్రియంబునఁదన్నదుగంగఁబోయి వే
వచ్చినచంద మేర్పడఁగ వారికిఁ జెప్పెను పప్పుకుండఁగన్.

క. రఘువరుఁ డిచ్చినముద్రిక
రఘువల్లభుదేవి కిచ్చి రభసంబున నా
రఘువరున కానవాలుగ
రఘువల్లభుదేవిచేతిరత్నముఁ గొంటిన్. 228

మ. అని చెప్పఁగ విని యంగదాదులు మహోల్లాసంబునన్ బొంగి
పావనిబాహాబలసత్త్వముల్ వొగడుచున్ వర్ణింపుచున్
వే పునఃపునరాలింగన మాచరింపుచు వడి నుప్పొంగుచుచు
న్గ్రాక్కుచున్, ఘనతం బొడుచు నాడుచున్ బలువిడి న్గర్వం
బున న్గాఁటుచున్. 229

శా. నేనే చాలుదు రావణాసురతలల్ నేలం బడం గొట్టఁగా
నేనే చాలుదు వానిపట్టణము మున్నీటం బడం ద్రోయఁగా
నేనే చాలుదు దుష్టదానవతతిన్ నిర్భీతి ఖండింపఁగా
నేనే చాలుదునంచుఁబంతములువూనిక్కుంబల్కు చున్గర్జించుచున్.

క. ఆరాత్రి కీశు లంపఱు
మారుతితో గూడి నిలిచి మఱునాఁ డచటన్
ధీరత దుర్ధరశైలము
చేరం జని నిద్ర చేసి చిత్తము లలరన్. 231

వ. అమ్మఱునాఁ డుదయంబున మధువనంబులోఁ బ్రవేశింప
నుద్యోగించి యందఱకన్నను బెద్దవాఁ డగుజాంబవంతునిం
బిలిచి నీవు శ్రీరామునకు హితుండవు సుగ్రీవునకు మంత్రివి
కావున మాకు నొకబుద్ధి యానతిమ్ము. ఈకపులు క్షుధా

ధావశంబునం బొరలి మహాశ్రమంబును బొందియున్న వారు గావున సుగ్రీవునిమధువనంబున నుండెడుఫలంబులం బరితృప్తుల మై రామునిసన్నిధానంబున కేఁగుట లెస్సయని యంగదహనూమంతులు వల్క జాంబవంతుండును సత్యుత్సాహంబున నంగీకరించి కపులం బురస్కరించుకొని మధువనంబులోఁ బ్రవేశించి నంత. 232

సీ. ఒక్కఁ డాఁకొని కొమ్మ లూఁచినఁ బండ్లెల్లఁ
జేకొని తేర భక్షించు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాఁకొని రేఁపు చున్నట్టితేనియల్
తడయక కొల్లాడి త్రాగు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాఁకొని కోయుచున్నట్టికాయలు
మిన్నక యూటాడి మ్రింగు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాఁకొని గోళ్ల నొలిచినట్టిచిప్పల్లఁ
బుక్కిళ్లకొలఁదిగా బొక్కు నొకఁడు
తే. తరువుపై నుండి తరువుపై దాఁటు నొకఁడు
పండ్ల కెటువంటి మ్రాఁకైనఁ బ్రాకు నొకఁడు
దిగువఁ గూర్చుండి తరువున కెగురు నొకఁడు
పెద్దపొదవున నుండి కుప్పించు నొకఁడు. 233

ఉ. కాయల ప్రేటులాడుచును గంతులువైచుచుఁ బూవుదీవలం
దూయలలూఁగుచు న్దరువు లూఁపుచుఁ బండ్లను బొట్టనిండఁగా, మేయుచు వెక్కిరింపుచును మిన్నకదాఁటుచు దోఁకలెత్తుచుం; గూయుచు నేల త్రొక్కుచును గుంపులు గూడి కపీంద్రు లెంతయున్. 234

క. వన మంతఁ గాసి చేయఁగ
వనపాలకు లేఁగుదెంచి వడిఁ గోపముతో

డను నదలించిన వారల
హనుమంతుఁడు మొదలుగాఁగ నగచరు లెల్లన్. 235

క. మెడఁ బట్టి వనములోపల
వెడలఁగ నటు పాఱ ద్రొబ్బి వెడలుం డన్నన్
దడయక దధిముఖుఁ డనుతమ
యొడయనికడ కేఁగి వార లుగ్రముగాఁగన్. 236

వ. విన్నవించినయంత నే. 237

చ. దధిముఖుఁ డప్డు మండిపడి తాఁ దనవారలఁ గూడి వచ్చి బ
ల్విధముల సంచరించుకపివీరులఁ గోపముతోడఁ జూచి యీ
మధువన మెల్లఁ గొల్లగొన మర్కటవల్లభునాజ్ఞఁ ద్రోయ మ
మ్మధములఁ జేయ నెంతఘనులంచును బాఱఁగ వారి నుగ్రతన్.

వ. ఇట్లు దండింపుచున్న దధిముఖుపై నంగదాదివనచరులు గినిసి
యాగ్రహంబున. 239

క. కొందఱఁ గఱచియుఁ బొడిచియుఁ
గొందఱఁ దలపట్టి యీడ్చి కొట్టియు గోళ్లన్
గొందఱఁ వ్రచ్చియుఁ దన్నియు
నందఱ నొప్పింప వార లాగ్రహవృత్తిన్. 240

క. వ్రయ్యలు వాఱఁగ వ్రచ్చినఁ
గ్రయ్యఁగ రక్తములు గ్రమ్మఁ గా నడితోడన్
గుయ్యో మొఱ్ఱో యని వా
రయ్యెడ సుగ్రీవుకడకు నరిగిరి భీతిన్. 241

వ. అరిగి రామలక్ష్మణులం గూడియున్న మిహిరనందనుం గనుం
గొని నమస్కరించి మధువనంబునందు జరిగినవృత్తాంతం బం
తయు విన్నవించిన వారల నాదరించి సుగ్రీవుం డిట్లనియె.

క. దేవరపంపునఁ జని వా
రే వెరవున సీతఁ గనిరొ యిటు గాకున్నన్
నావనము పాడుసేయరు
పావని మొదలైనవారు భయవిరహితులై. 243.

వ. అని రామభూపాలుండు విన సుగ్రీవుండు వారల నూరార్చి వారిదుండగంబులు వారికేయుండుంగాని వారలందోడ్కొని యతివేగమ రం డని యనిపినం జని యంగదహనుమంతులం గని యవనీశ్వరుం డీక్షణంబున మిమ్మందఱ నచ్చటికి రండని యానతిచ్చెం గావునఁ జెచ్చెరఁ బదుం డని తోడ్కొనిపోవు నప్పుడు వారల కెదురుగా వానరవీరులఁ గొందఱ ననిపిన వారలం గూడి చనుదెంచి శ్రీరామచంద్రునిపాదారవిందమ్ము లకు సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లాచరించి సౌమిత్రికిని వందనమ్ము లొనరించి సుగ్రీవునకు నమస్కరించి తనచేత మేలువార్త విన నుత్సహింపుచున్న రఘుకులేశ్వరులతలం పెఱింగి హనుమంతుం డి ట్లనియె. 244

శా. కంటిన్ జానకిఁ బూర్ణచంద్రవదనన్ గల్యాణి నాలంకలోఁ
గంటిన్ మీపదపంకజంబులను నేఁ గౌతూహలం బొప్పఁగాఁ
గంటిన్ మీకరుణావలోకనము విఖ్యాతంబుగాఁ గీర్తులం
గంటిన్ మాకపివీరబృందములలో గాంభీర్యవారాన్నిధీ.

సీ. కట్టినవస్త్రంబు కట్టుకొంగే తక్క
జీర్ణించి పోయినచీరతోడ
నుడుగనివగలచే నోరంత ప్రొద్దునుఁ
జెక్కిటఁ జేర్చిన చేయితోడఁ
బుడమిపైఁ బొరలాడునొడలు బూడిద బ్రుంగి
నిరతంబు దొరఁగుకన్నీటితోడ

నిడుదపెన్నెఱివేణి సడలించి జడలతో
నిరతనిరాహారనియతితోడ

తే. గినుక జంకించుదైత్యకామినుల నడుమఁ
దపముఁ జేయుచు దనుజబాధలకు నోర్చి
వనిత ప్రాణంబు దక్క సర్వముఁ ద్యజించి
నిత్యమును మిమ్ము మదిలోన నిల్పియుండు. 246

క. జానకిఁ బొడగనియును మీ
రానతి నా కిచ్చి పంపినట్టి విధంబుల్
నే నాయమ కెఱిఁగించియు
జానకిరత్నంబుఁ గొంచుఁ జనుదేఁ గంటిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున సీతచిహ్నంబులు రామచంద్రునకుం జెప్పి [illegible] ప్రణామంబు లాచరించి తనకు సీతామహాదేవి [illegible] శిరోరత్నంబు శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించినం జూచి దాని యక్కునంజేర్చి యానంద బాష్పంబులు గ్రమ్ము దేరమూర్ఛిల్లి తెప్పిఱిల్లి హా! వామలోచన హా! పద్మగంధి హా! సీత హా! సీతా యనుచు శోకించి సుగ్రీవుం జూచి మనము లంకా ప్రయాణము జేయఁ బోవుదము గాన సకల సేన[illegible] మని యానతిచ్చిన వానరేశ్వరుండు మహాప్రసాదం బని యంగద హనుమజ్జాంబవత్సుషేణ పనస నల నీలగజగవాక్ష గోముఖాదు లగుసేనానాయకుల నలువదికోట్ల నియోగించిన వారును నొక్కొక్కరు నూఱేసికోట్లబలంబు[illegible] రామచంద్రుని కిరువంకల నాడుచుఁ బాడుచు [illegible]ంబు వెడలి రని విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డటు మీఁది వృత్తాంతం బెట్టిదని యడుగుటయును. 248

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాద జలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకర చారుహంస! జానకినాథా! 249

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతురారి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

ప్రథమాశ్వాసము

కామారివినుతనామా!
సామీరికృతప్రణామ! సంహృతరాక్షో
గ్రామా! వర్షామేఘ
శ్యామా! సంగ్రామభీమ! జానకిరామా! 1

వ. నారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమునీశ్వరున కెఱింగించిన తెఱంగు వినిపించెద సావధానచిత్తంబుతో నాకర్ణింపుఁ డెట్లు శ్రీరామచంద్రుండు వానరసైన్యముతో వెడలి నడచుచుండ హనుమంతుం డంతకుముందు తాను లంక కరిగి మగిడివచ్చి యచ్చటివృత్తాంతమంతయు శ్రీరామచంద్రున కెఱింగించియు ద్రోవలో నుబుసుపోకకుఁగా మరల రావణుం డుండు చందంబును రాక్షసస్త్రీలసంవాదంబును నింద్రజిత్తతికాయాది కుమారవర్గంబు తెఱంగును గుంభకర్ణవిభీషణాది సోదరుల యునికియును లంకిణిపోంకం బణంచుటయు లంకలోపలకుఁ బోయిన చందంబును లంకాపురీదహనంబును సముద్రలంఘనంబును నది యిది యననేల తాఁజేసివచ్చినకార్యంబు నెల్ల నెవరెవ్వరేదేది యడిగిన వారి కావృత్తాంతంబు నెఱింగించుచుండ మిగిలినకపులు వినుచుఁ దమజాతిచేష్టలు సూపుచుఁ జనుచున్న చందంబు సుగ్రీవుండు రామచంద్రునకుఁ జూపుచు నడచుచున్న సమయంబున. 2

ఉ. కొందఱుమంతనమ్ములనుగొంచును గొందఱు దొమ్ములాడు
చుం, గొందఱు రామలక్ష్మణులకుం బ్రియవాగ్గతి నాటలా
డుచుం, గొందఱు గంతులేయుచును గొందఱు పండ్లిగిలించి
చూపుచి, ట్లొందఱుఁ బోవుచుండిరి దయానిధిరాముఁడు
సంతసిల్లఁగన్. 3

సీ. పాదఘట్టనలచేఁ బరఁగిన పెంధూళి
యాకసమ్మున మేఘమట్లు పర్వ
వీఁకతోఁ దాఁకినవృక్షజాతం బెల్ల
వ్రేల్మిడిఁ గొమ్మలు విఱిగి పడఁగ
బలువడితోఁ బోవు పక్షిజాతమ్ములు
భయముచే నందండ పాఱుచుండఁ
జూపించి రావణాసురునిసైన్యం బిట్లు
మనవారిచేతను బ్రుందఁ గలదు
తే. అనుచు శ్రీరామునకు నర్కతనయుఁ డిట్లు
సంతసము పుట్టఁ జెప్పుచు సాగిసాగి
క్రమముగా నందఱును గొంతకాలమునకుఁ
దిన్నఁగాఁ జేరిరి సముద్రతీరమునకు. 4

వ. ఇట్లందఱును సముద్రతీరమున విడిసి యున్నసమయంబున
హనుమంతుండు బుద్ధిమద్వరిష్ఠుండు గావున శ్రీరామచంద్రు
నకు నమస్కరించి రావణుండు రాజ్యంబునం బట్టభద్రుం
డై యున్నవాఁడు వానిం జంపి సీతామహాదేవిం దెప్పించు
పనికై వేగ మన మందఱమును సిద్ధుల మై యుండవలయు
ననవుడు రామచంద్రుండు తమ్మునితో. 5

క. ఈవానరులను దోడ్కొని
ప్రావీణ్యముతోడ వృక్షపర్వతతతులన్

వేవేగమె తెప్పింపుము
పోవుద మటమీఁద వైరిపురముం జేరన్. 6

వ. అని యిట్లానతిచ్చి సముద్రతరణోపాయం బాలోచించు చుండె నంత. 7

సీ. అక్కడ రావణుం డఖిలమంత్రుల వేగ
రావించి తగను వారలకు ననియె
మంత్రిసత్తములార! మర్కటుం డొకఁ డేఁగు
దెంచి మనందఱం గొంచెపఱచి
రాక్షసవీరుల రణభూమిఁ బొలియించి
వనమంత చెకలించి వార్ధి దాఁటి
పోయెను బోరానిపోకలఁ బోవుచుఁ
వాఁడు శ్రీరామునివద్ద కేఁగి

తే. ఏమి చెప్పనో యామీఁద నామనుష్యు
లిద్దఱును వానరులఁ గూడి యేపుమీఱ
వచ్చి లంకాపురములోనివారి నెల్ల
నేమి చేయునో యిపుడు నాకేమి దారి. 8

వ. అని యిట్లు రావణుండు నిండుపేరోలగంబునఁ గూర్చుండి డోలాయమానమానసుండై విచారించుచుండ నాసమయంబున విభీషణుండు సాయంసంధ్యావిధిం దీర్చికొని తన మంత్రులుం దానును గొల్వుకూటంబున కేతెంచి పెద్దగద్దియపైఁ గొలువున్నయన్నకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించిన నతండును సంతోషించి యనుజునకు నర్హపీఠంబుఁ జూపిన నాసీనుం డై యన్న కిట్లనియె. 9

తే. అవధరింపుము దేవ మహానుభావ
మనపురమ్మునఁ బ్రకృతము చను తెఱంగు

విన్నవించెద నున్నది యున్నయట్లు
కొంచెమవధానముగ నాలకించుమయ్య. 10

సీ. అన్నంబు నీరును నక్కఱ లేకుండ
భటు లందఱును దుఃఖపడుదురయ్య
కంబాలఁ గట్టిన గజబృంద మెల్లను
జవసత్త్వములు దూలి జడిసెనయ్య
హర్షంబుతోఁ గుంత హయజాతమంతయు
మెడ లెత్తుకొని వేడ్క మెలఁగెనయ్య
ప్రజ్వలించుచు నున్న ప్రతిహోమకుండంబుఁ
బొగలు గ్రమ్ముచు నాఱిపోవునయ్య

తే. ఇట్టియపశకునములఁ గన్పట్టుమయ్య
సకలశాస్త్రంబు లెఱిఁగిన జాణవయ్య
యింపుగాఁ జెప్పుచుంటి నాలింపుమయ్య
వేగ రాముని సతి నిచ్చివేయుమయ్య. 11

క. సీతను దెచ్చుట మొదలుగ
నీతో నయవాక్యములను నేఁ జెప్పితి నీ
చేతమునఁ బెట్టవైతివి
ఖ్యాతిగ నిఁక నైన సీత నాతని కిమ్మా. 12

వ. అదియునుంగాక మొన్న రాతిరి సీతయొద్దఁ గావలియున్న రాక్షసకాంత లందఱును నిద్రించుచున్న సమయంబునఁ ద్రిజట దిగ్గన మేల్కాంచి నిదురించుచున్న స్త్రీలను లేపి చెప్పిన దుస్స్వప్నంబు విన్నవించెద నాకర్ణింపుము. రామచంద్రుండు మనలంకపై దండు విడిసినట్లును నీవును గుంభకర్ణుండును దక్షిణాభిముఖులై గార్దభంబులపై నెక్కి పితృభూమి కరుగుచున్నట్లును నింద్రజిదాదికుమారవర్గంబును సైన్యం

బును మూలబలంబును సైన్యంబును నశించిపోవుచున్నట్లును సీతం జేకొని శ్రీరామచంద్రుం డయోధ్యకుం బోవుచున్నట్లును గలఁ గన్నదఁట. త్రిజటకల నిక్కంబై తోఁచెడిని. రాముండు వానరసైన్యంబుతోఁగూడి సముద్రతీరంబునకు వచ్చియున్నాఁ డని చారులు విన్నవించిరి. ఆరాముని దూతలు మరల నిచ్చటకు రాకమునుపే శ్రీరామచంద్రునకు సబహుమానంబుగా సీత సమర్పించుటయె లెస్స కార్యము. ఇంతచెప్పనేల మొన్న నొక్కదూత వానరవేషంబున వచ్చి తనపరాక్రమంబు నీకును బరివారమునకును నెఱింగించి పోయె నది గుఱుతుంచుకొమ్ము. అని యిట్లు నీతిచెప్పు తమ్మునిపైఁ గోపించి దిగ్గన కొలువుకూటంబువిడిచి యంతఃపురంబునకుఁ బోయె నాసమయంబున నాసభలోనివా రంద ఱును దమతమమందిరంబుల కరిగిరి. 13

క. మఱునాఁ డెప్పటియట్లనె
సురుచిరముగఁ గొలువు సేయఁ జోద్యంబుగ ని
ద్దుర బోవుకుంభకర్ణుడు
సరిగా మేలుకొని వచ్చె సభసలీలన్. 14

వ. ఇట్లు వచ్చి గృహప్రవేశంబుఁ జేసి స్నానాదిక్రియలు నిర్వర్తించుకొని భుజియించి మంత్రులతో నన్నకొలువునకుఁ జనుచుండుకుంభకర్ణునితో మరల విభీషణుండును మంత్రిసహితుండై వచ్చెను. అనుజు లిద్దఱును వచ్చి నమస్కరించిన దీవించి నేమం బడిగి యుచితాసనంబులం గూర్చుండ నియోగించినఁ గుంభకర్ణుం డత్యంతమును నాసన్నుండై కూర్చుండెను. కొంచెము దూరములోఁ గూర్చుండియున్న విభీషణుండు మరల నన్నతో ని ట్లనియె. 15

సీ. దశరథరాముండు తనపత్నిఁ గోల్పోయి
వానరావళిఁ గూడి వచ్చి యిప్పు
డదె చూడు మంభోధియావలియొడ్డునఁ
గపిబలంబులతోడఁ గలసి యుండె
రామునిసత్త్వంబు రమణిచే మున్నెంటి
మాతనిదమ్ముండు నట్టిఁడంట
సారిది వారికిఁ బ్రాపు సుగ్రీవుఁ డున్నాఁడు
వార్ధి నిఁకఁ ముంచినవానితమ్ముఁ
తే. డాతఁ డిట వచ్చి నిన్ను నుగ్గాడి కాని
సీతఁ దే నని పంతంబు చేసె నంట
వలదు వైరమ్ము సీత నీవలయు వేగ
నతని నని గెల్వఁగాఁ జాల రమరవరులు. 16

తే. రాముఁ గెలువంగ వచ్చునే రాజసమున
సీత నర్పించి తత్పదాబ్జాతములకు
నర్థిఁ బ్రణమిల్లి శరణ న్నన్న నతఁడె కాచు
సత్యసంధుండు సత్కృపాసాంద్రుఁ డతఁడు. 17

ఆ. చంప వచ్చినట్టి శత్రువు నైనను
శరణు చొచ్చునంత సదయుఁ డగుచు
నభయ మిచ్చి కాచు టాతనిబిరుదంట
సీత నిచ్చి రాముఁ జేరి బ్రదుకు. 18

వ. అనిన విని యారావణుండు కటకటంబడి విభీషణునితో
రోషభీషణంబుగా ని ట్లనియె. 19

తే. నీవు నాదాయతోఁ గూడి నీచబుద్ధి!
బుద్ధి సెప్పెదు నాకుఁ దమ్ముఁడవె నీవు

కడగి నీమంత్రులును నీవుఁ గంటిలోని
నెరసు సరవిగ నున్నారు నిశ్చయముగ. 20

తే. నాకుఁ దమ్ముఁడవయ్యు ననార్యముగను
నాదుశత్రులఁ బొగడుచు నాకు బుద్ధి
సెప్ప వచ్చితి వారాఁ సిగ్గులేక
యిచ్చవర్తింపుచుండు టిదేమి పనిర. 21

వ. అనిన విభీషణుం డన్న కిట్లనియె. 22

తే. నిన్ను జంపఁగఁ దలపోసి నీదుమంత్రి
వరులు గాచుచు నున్నారు వలదు గోత్ర
కలహ మీఁచెడుబుద్ధి యేకరణి నబ్బె
నన్న? యింకొక్కకొసమాట యాలకించు. 23

వ. రామచంద్రుం డాదినారాయణుండు సీత యాదిలక్ష్మి వానర బలంబు బృందారకసందోహంబుగావున నీ వారామచంద్రున కెదిరి జయంబు గొనుట కడిందికార్యంబు నేఁ జెప్పినబుద్ధి విని వేగనారాముని శరణు చొఱుము. సుఖంబుగ మనుము అని విన్నవించినహితవచనంబులు రోగికిఁ బథ్యాహారంబు రుచింపనిపోలికను వీనుల కసహ్యంబులై యుండ రావణుండు మండిపడి యిట్లనియె. 24

సీ. పటువిషం బొలికించుపాములతోనైన
జెలఁగి యింపుగఁ జెల్మి సేయవచ్చుఁ
గాని శత్రుల నెపుడైన వారములు సేయు
వానినిఁ దనప్రాణబంధు నైనఁ
జేరఁ దీసినయేనిఁ జేటు వాటిల్లును
గావున వీనిబల్గర్వ మణఁతు

విను కుంభకర్ణ నీవును రాకముసుపు నీ
చెడుగు నాకును బుద్ధి చెప్పఁ బూనె

ఆ. ననుచు హుంకరించి యవ్విభీషణుఁ బట్టి
వేగఁ గత్తిఁ బూని వ్రేయఁ బోవ
నట ప్రహస్తుఁ డప్పు డడ్డమ్ముగా వచ్చి
దేవ నీకుఁ దగునె యీవిధంబు. 25

క. నీ కేల యింత కోపము
నీకు హితముఁ జెప్పుచున్న నీతమ్ముని నీ
వే కత్తి వ్రేసి చంపిన
లోకులు నిను మెత్తురయ్య లోకస్తుత్యా! 26

తే. గుణయుతుం డైనమనవిభీషణుఁడు లేని
లంక యేటికి సైన్యంబు లింక నేల
వైభవం బేల యామీఁదఁ బ్రాణ మేల
శాంత మవధారు దేవ నీ స్వాంతమందు. 27

వ. అని ప్రహస్తుండు రావణుకోపంబును గొంత శాంతపఱిచె నప్పు డన్నకోపంబునకుఁ దమ్ముండు కుంభకర్ణుండు వడవడ వడఁకి యన్న కెదురాడ నోపక తమ్మునిఁ గాదనలేక గద్దియ మీఁదఁ గూర్చుండియున్నయన్నకుమ్రొక్కి నిదురగృహంబునకుం జనియె నట రావణుండు విభీషణుం జూచి యోరీ నీవు విశ్వాసఘాతుకుండవు స్వామిద్రోహివి గావున నీవు నా కొక్కపేదనరునిఁ బెద్ద జేసి చెప్పెద వాతఁడె పౌరుషశాలి యేని నీవాతనిం జేరి సుఖంబున బ్రతుకు మనిన నతం డిట్లనియె.

సీ. విను రాక్షసేశ్వర విష్ణుసన్నిభుఁడు రా
ముండు హా! పేదనరుండె నీకు

నతనిసత్త్వస్థితి యతనిపరాక్రమం
బిపుడు నీ కెఱుఁగంగ నెట్టు లగును
అవనీశుబాణంబు లతిరయంబున వచ్చి
దండించునప్పుడైనఁ దలఁచు నన్నుఁ
బర్వతశిఖరముల్ పడినట్టు నీతల
లిలఁ గూలునప్పుడైనఁ దలఁచు నన్ను

తే. నీకు దమ్ముండ నౌటనే నీవు బ్రతుకు
గోఱకుఁ జెప్పిన నీ కింతకోప మేల
వినుము నామాట సీత నర్పించి యతని
శరణు వేఁడుము వలదు నీసాహసమ్ము. 29

వ. అని చెప్పిన హితవచనంబులకు మఱింత కోపోద్దీపితమానసుండై యాజ్యాహుతిం బ్రజ్వరిల్లినహుతాశనుగతిస్సండిపడి పెళపెళనార్చి గద్దియమీఁదం గూర్చున్న విభీషణునివక్షంబు పగులం దన్నిన నతండు తనకన్నులనుండి తొరఁగు జలకణంబులు హస్తంబులం దుడిచికొనుచు నాక్షణంబున మంత్రులుం దానును దనతల్లియైన కైకసియొద్దకుం జని సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి యన్న చేసిన దున్నయం బెఱింగించి శరణాగతవత్సలుం డైనశ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబునకుఁ బోవుచున్నాఁడ నని చెప్పి యాయమ్మయనుమతంబు వడసి దీవనలు గైకొని చని సముద్రతీరంబున విచారగ్రస్తుండై యున్న శ్రీరామచంద్రునిం గని విభీషణుండు. 30

సీ. భానుకులోత్తంస వందితామరలోక
జానకీనాయక శరణు శరణు
తాటకాప్రాణవిదారణ రఘురామ
సకలలోకాధార శరణు శరణు

దిక్కునీవని వచ్చితిని దీనమందార
పరమపూరుష రామ శరణు శరణు
మాతృపిత్రాదులమాడ్కి సంరక్షించు
సర్వలోకస్తుత్య శరణు శరణు
ఆ. రాను వెఱచినాఁడ రక్షించు రక్షించు
మిప్పుడు నాకు నభయ మిమ్మి యిమ్మి
చూడు చూడు నిన్నుఁ జొచ్చితి శరణమ్ము
కావు కావు నన్నుఁ గరుణతోడ. 31

వ. అని యివ్విధంబున రామచంద్రుని స్తుతిసేయుచుఁ జేరవచ్చు తఱిని సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునిఁ గని విశ్వాసంబు సూపువాఁడై దేవా వీఁడు రావణుని తమ్ముండు విభీషణుం డనువాఁడు రాక్షసులు మాయలు సేయుదురు గాన వీని వధియింప నాజ్ఞయొసంగు మనిన రామచంద్రుం డందులకు సమ్మతింపక యితం డెవ్వండైన నేమి శరణన్న రావణుని తమ్మునినే కాదు రావణునైనను గాచెద శరణని వచ్చిన వాని ప్రాణంబులు గాపాడుట రాజులకుఁ బరమధర్మంబు. తొల్లి శిబిచక్రవర్తి రాజ్యంబుసేయుచుండ నొక్కఖగం బేతెంచి శరణు చొచ్చిన నభయం బిచ్చి తనదేహముం గోసి దానిం దఱుముకొనివచ్చిన డేగ కిచ్చెనఁట. కావున నాతని నాయొద్దకుఁ గొని రమ్మనవుడు సుగ్రీవుండు విభీషణునిఁ దోడ్కొని తెచ్చి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందములపైఁ బడ వైచిన నతండు విభీషణునెత్తి యాలింగనంబుచేసి యభయ ప్రదానం బొసఁగి నేఁడు మొదలు నీవు మాకు హితుండవు బంధుండవు నయితివి గావున నిన్ను మాతమ్ములలో నొక నిఁగాఁ జూచుకొనియెద నని నమ్మఁబలికి విభీషణా యింక

వైరిప్రభావంబు చెప్పు మనిన దశరథనందనునకు సంపాతిసం
బాచరించి కరంబులు శిరంబున ధరించి యతం డిట్లనియె. 32

క. రావణుబలసత్త్వస్థితి
యావీరునిశౌర్యమహిమ యభినుతి సేయన్
నావశము గా దతం డల
దేవేంద్రుని వెట్టిఁ గొనును దినము నరేంద్రా. 33

క. ఒక్కొక్కగవనివాఁకిట
నొక్కొకయేనూరుకోటు లుందురు దైత్యుల్
పెక్కురఁ గావలి యుంచును
దక్కక మఱి యెల్లకడలఁ దానును దిరుగున్. 34

వ. తనకుమారవర్గంబు లక్షయుం బదివేలు వారల కొక్కొక్క
రికి లక్షమంది బంట్ల నేర్పఱచి యుంచిన వారు లంకవీథు
లలోఁ గొందఱును నగరుచుట్టును గొందఱును నఱకొన్న
చోట్ల మఱికొందఱును గుంపుగూడి తిరుగుచుందురు.
అయినను బ్రహ్మాదుల కైనను సాధింప వలనుపడనిలంకాపట్ట
ణము మీచేత సాధింపఁబడఁగలదు. కావున మీరు వేవేగ
సముద్రునిం బ్రార్థించి సముద్రబంధనంబు సేయవలయు ననిన
నంత మహేంద్రపర్వతంబు డిగ్గి సముద్రప్రాంతంబున నిడిసి
జాంబవ దంగద సుషేణ నీల మైందాదివనచరవీరులచేత నలు
దిక్కులయందుం గలపర్వతంబులును వృక్షంబులును బాషా
ణంబులును దెప్పించి కడలి కట్టం గడంగిన. 35

శా. కూపారుండును సంతసిల్లి జలజాతుం జూచి మిన్నంటి స
ల్లాపం బుద్ధతిఁ బొంగఁ జూచి విరసోల్లాసంబునన్ రాఘవ
క్ష్మాపాలుండును గోపముం గదుర నీగర్వంబు నాచేత నే
మైపోనిప్పుడటంచు లక్ష్మణుఁడు విల్లందియ్యఁ బెన్వేఁకతోన్.

మ. పరుషోద్యత్కుటిలాకృతిన్ బొమలుచూపట్టంగ శోణప్రభో
త్కరరేఖల్గనుఁగొల్కులన్నిగుడఁ గోపండంబు చేఁదాల్చి
భూవరవంశాగ్రణి రాముఁ డద్భుతముగా వారాశిమీఁదన్
వడిన్, శరజాలంబులు పేర్చి ప్రేయుటయు నిచ్చన్ బ్రాణ
భీతిన్ వడిన్. 37

క. రామునియెదుట సముద్రుఁడు
తా మానవురూపుఁ దాల్చిదైన్యము దోఁపన్
రామునకు మ్రొక్కి యపుడా
ధీమంతున కనియె నిలిచి తేజం బెసఁగన్. 38

ఆ. ఇంక నేల తడయ నినకులాధీశ్వర
కపులఁ బంపి వేగఁ గట్టు మయ్య
కట్టఁ గట్టి దాటు కమలాప్తకులచంద్ర
నీదు కీర్తిలతకు నెలవు గాఁగ. 39

వ. మిమ్మును దరిసించుటకు మిన్నంటఁ బొంగితి నింతియకాని
కపటోపాయంబునఁ బొంగిన వాఁడను గా ననిన రామ
భద్రుండా కరుణాసముద్రుండు గావున సముద్రు నెప్పటి
యట్ల యుండ నియమించి వానరులం బనిచిన. 40

క. రాముని పంపునఁ బ్లవగ
స్తోమం బట్లరిగి యరిగి దొడ్డగుకొండల్
క్షేమమునఁ దెచ్చి జలనిధి
రామాజ్ఞను వైచి రధికరభసం బొప్పన్. 41

వ. అట్లు వానరవీరులు పర్వతపాషాణవృక్షజాతంబులు లక్షో
పలక్షలుగాఁ దెచ్చి వారాశిం బడవైచి తద్గుభగుభధ్వానం
బుల కుప్పొంగుచు బ్రహ్మాండభాండంబు బ్రద్ద లగునట్లుగా
వార్చుచు నట్టహాసంబులు సేయుచు గంతులు పెట్టుచు

వెక్కిరింపుచుఁ బరువులెత్తుచు మున్ను దెచ్చినవైచినపర్వతా
దులనెల్లఁ దిమితిమింగిలములు మ్రింగ నాసమయంబున. 12

ఆ. తిరుగఁ దెచ్చి వైవఁ దేలి రాకుండుట
నాత్మలోన సంశయంబు నొంపె
రాజసింహుఁ డపుడు రత్నాకరునిఁ జూచి
యడుగుటయును వేగ నాతఁ డనియె. 13

సీ. రావణుపంపున రా లెల్లఁ జేపలు
మ్రింగు చుండెఁ గదయ్య మేదినీశ
తిమితిమింగిలములు తిరుగుచు నాయందు
నుండి రావణుపంపు నొనరఁ జేయు
నలుఁడు కట్టినఁ గాని నిలువ నేరదు కట్ట
నలునిఁ బంపఁగదయ్య నళిననేత్ర
యని సరిత్పతి సెప్పి యవ్వేళ నరిగిన
వీరు లిచ్చుట మహావీర్యముననుU

తే. పర్వతంబులు తేరఁగా భానుకులుని
పంపుచేతను వారిధిఁ బరఁగ వేగ
నలుఁడు నాఁప్రొద్దె పదియోజనములు గట్టె
నంతలో సూర్యుఁ డస్తాద్రి కరుగుచుండె. 14

వ. అంత సూర్యాస్తమయం బగుటయు వానరేంద్రులు తమ
బలంబులం గూడి వేగునంతదాఁక సేతుబంధనంబునకుఁ గా
వుండి రంత సూర్యోదయం బయినవెంటనే మహాబలశాలి
యగుహనూమంతుండు సువేలాద్రి కరిగి యానగంబుపొంతి
నున్న హేమకూటంబును నాగపర్వతంబును సింహాచలంబు
నను మూఁడుగొండలు వాలపాశంబునం బెకలించి నిమ్మపండ్ల
మాడ్కిఁ బూలబంతులవంతున నెగఁజైచుచు నేతెంచి

నలుని కందిచ్చిన నాపర్వతంబులుమూఁడును దొంబదియోజ
నంబులు నిడుపుగల్గియుండ నివ్విధంబున శతయోజనములు
నిడుపును దశయోజనంబులు వెడల్పునుగా నీరధిని బంధించి
నలుం డావార్త రామున కెఱింగించినతోడనే యతండు
లంక లగ్గలు వట్ట నుద్యోగించి పనసు నుత్తరపుగవను జాంబ
వంతుఁ బడమటిగవను గవయు దక్షిణపుగవను హనుమంతుఁ
దూరుపుగవనుఁ బట్టనియమించిన వారలును లంకాపురంబు
లగ్గలకుంజొచ్చి రాక్షసుల నుగ్గునూచనంబు గావించు చుండ
హతశేషులు పరుగెత్తి యావింతయంతయు రావణున కెఱిం
గించిన నతండు చింతాక్రాంతుండై దేవాంతక నరాంతకాతి
కాయత్రిశిరోమహోదరమహాపార్శ్వాదుల రామలక్ష్మణులం
జంపి వారిశిరంబులు గొనిరండని పనుప వా రరుగుదెంచి
ఘోరాహవంబునం దమశిరంబులె రామలక్ష్మణుల బాణం
బుల కర్పించిన వారిలోఁ జావక మిగిలినయతికాయుం డరుగు
దెంచి తండ్రి యగు రావణున కిట్టు లనియె. 45

శా. దేవా భానుకులావతంసుఁడు మహాధీరుండు రాముండు బా
హావిఖ్యాతమహాప్రతాపమున దైత్యవ్రాతముగా భూరి వీ
రావేశంబునఁద్రుంచెఁబోమనమునందాశ్చర్యముగా భీతియుగా
ద్రోవగా వేఱ వచింపనేల యిఁకఁ దద్ఘోరప్రతాపోన్నతుల్.

వ. అని యతికాయుఁడు విన్నవించిన నుల్కిపడి కుంభకర్ణుని
మేల్కొలుపఁ బనిచిన నతండును లేచి యావులింపుచుఁ
బండ్లుగీటుచు లయకాలమృత్యువుం బోలె నేతెంచిన నట్టి
యనుజుం జూచి దశముఖుం డిట్టు లనియె. 47

క. అనిలో నీ వారాముని
నుపమబలశాలి యైనయనిలతనూజుగా

ఘనుఁ డగులక్ష్మణుఁ గూలిచి
విను వారలతలలు గొంచు వేగమ ప్మ్రో. 48

వ. అని యనిపిన. 49

సీ. భేరీమృదంగాదిభీమవాద్యధ్వాన
ములకు సముద్రముల్ పొంగి పొరలఁ
గపులపాలికి లయకాలుఁడో యనుచును
వినువీథి దివిజులు వెఱచి తొలఁగ
నతికాయుఁడును మహాహంకారమున వేగ
వెనువెంట రోషప్రవృత్తిఁ జనఁగఁ
గుంభకర్ణుండు కాకుత్స్థుపైఁ బోయిన
దక్షిణోత్తరసముద్రములరీతిఁ
తే. గదిసి యిరువురుఁ బోరాడఁ గడగుటయును
గపులు వేవేగ వచ్చిరి విపులశక్తి
సాధ్యగంధర్వపతులెల్ల సంభ్రమమునఁ
జూచుచుండంగఁ బోరిరి సురుచిరముగ. 50

వ. ఇట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు పేరావేశంబునఁ బోరుచుండఁ గుంభ కర్ణుండు విజృంభించి బలంబుల కుఱికి దిగ్గజకర్ణపుటస్ఫోటం బుగా నార్చుచు వానరవీరుల నసంఖ్యంబుగా మ్రింగుచుండ గడంగిన రఘువీరుం డలిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించి యతని శిరంబును దునుమాడె నంత నతికాయుండు తన పెనుతంత్ర పాటునకలిగి రాఘవేంద్రునికభిముఖంబుగా నిలిచి దివ్యాస్త్రం బులు ప్రయోగించుచుండ లక్ష్మణుం డడ్డువచ్చి నానాస్త్రం బులు ప్రయోగించి ఘోరంబుగా యుద్ధంబుసేసి కడపట వారుణాస్త్రంబు వింట సంధించి విడిచిన నది యతికాయుని

శిరంబుం ద్రుంచె నంత హతశేషు లైనరాక్షసులు కాదిశీకు
లయి రావణుం జేరి. 51

తే. దేవ దేవాంతకుఁడు నచ్చె దీనవృత్తిఁ
గుంభకర్ణుండు సమసెను ఘోరలీలఁ
దెగుప నతికాయుఁడును మ్రగ్గె దీని కింకఁ
బూని ప్రతికార మొనరింపు భూరితేజ. 52

వ. అని విన్నవించిన మండిపడి రావణుం డింద్రజిత్తుం బంపిన
నతం డాగ్రహంబున. 53

క. పరవీరులపై వైశ్వా
నరుచేఁ గొన్నట్టిచాపనారాచములుం
బరిఘుయు బ్రహ్మాస్త్రముఁ గొని
దుర మొనరింపంగ వచ్చె దోర్బలశక్తిన్. 54

వ. తదనంతరంబున. 55

క. తండోపతండములుగాఁ
జండాశుగసమితిఁ బఱపి శైలశరాళిన్
గాండమయంబుగఁ జేయుచు
భండన మొనరించె దైత్యపతిపుత్త్రుండున్. 56

సీ. మిన్నక రామసౌమిత్త్రులమీఁదను
ప్లవగసేనలమీఁద బాహుశక్తి
బ్రహ్మాస్త్ర మడరింపఁ బటునినాదంబునఁ
బఱతెంచి వానరప్రతతిమీఁద
బ్రహ్మమంత్రజ్ఞానపరు లైనవారి ని
ర్బంధంబుగాఁ జుట్టి పట్టి కట్టి
తక్కినవారల నుక్కడంగించినఁ
గనుఁగొని యమరేంద్రకంటకుండు

తే. వైరమెల్లను నేఁటితోఁ దీఱె ననుచు
మించి కెరలుచు విల్లెక్కు డించి పాఱి
శాంతతను బొంది రాక్షసచక్రవర్తి
కడకు నేఁగెను వడి ముద్దుఁగొడుకుఁగుఱ్ఱ. ౫౭

క. మునినాయక విను మంతట
దనమనుమలపాటు దెలిసి తనలోఁ జానే
కనుఁగొనఁ జాలక పోయెనో
యనఁగను నపరాబ్ధిలోన నర్కుఁడు గ్రుంకెన్. ౫౮

క. అరవిందభవుని కరుణను
వర మందినవాయుసుతుఁడు వసుమతిమీఁదన్
మఱి బ్రహ్మమంత్రజపముం
బిరుదై యున్నట్టి యలవిభీషణుఁ డొకఁడేపోవన్. ౫౯

వ. తక్కఁ దక్కినవారెల్లరును మూర్ఛాగతులై చచ్చినవారివలెఁ
పడియున్నసమయంబున వాయుసుతుండును విభీషణుండును
దమలో నెవ్వరు చచ్చిరో నొచ్చినవా రెవ్వరో విచారింపవల
దగు దని మహాంధకారంబునఁ దుటసింగపుఁగొఱవులు
పట్టుకొని రణరంగంబుఁ గలయ శోధింపుచు నచ్చట శరతల్పం
బున నున్న జాంబవంతునిం గని విభీషణుం డిట్లనియె. ౬౦

క. భల్లూకేశ్వర! వానరు
లెల్లను నృపవరులతోడ నిలమీఁదను మూ
ర్ఛిల్లియుఁ జచ్చియు నున్నా
రొల్లంబోవుచును దీని కుపమను గొనుఁ డన్నన్. ౬౧

ఆ. అప్పుడు జాంబవంతుఁ డసురేశ నీకంటఁ
గన్ను విచ్చి చూడఁ గానరాదు

వాయుసుతుని మేలువార్త నాకిప్పుడు
చెవులు సోఁకునట్లు చెప్పుమయ్య. 62

వ. అనిన విని హనుమంతుండు. 63

చ. పదములఁ జేరి మ్రొక్కుచును బాణియుగంబును మోడ్చి నీ
కృపఁ, బ్రదికినవాఁడ నన్న నతిప్రీతినిఁ జేరఁగ దీసి నీవిటన్
బ్రదికితిగాన నీకతనఁ బార్థివముఖ్యునిసేన లన్నియున్, బ్ర
దుకునిజంబుగా నిపుడుపావనియంచుఁ బ్రియంబు సేయుచున్.

వ. వినుము వాయునందనా యాలవణసముద్రంబున్ దాఁటి హిమవంతంబును నిషధాచలంబును గడచి మేరుశైలంబును వెండికొండయును శ్వేతపర్వతంబును నతిక్రమించి ఘృత సాగరంబు లంఘించి ద్రోణగిరిమధ్యంబునం దున్న యౌషధ శిఖరంబునం గలసంజీవినాద్యదివ్యౌషధంబులు గొనివచ్చి రాఘవప్రీతిగా సైన్యంబుల ప్రాణంబులు నిలిపి కీర్తి వడయు మని ప్రార్థించిన నియ్యకొని వాయునందనుండు వాయువేగ మనోవేగంబునం జని జాంబవంతుండు చెప్పినదివ్యౌషధాచ లంబునె కొనివచ్చి సకలసైన్యంబుల ప్రాణంబులు గాచి నిమేషమాత్రంబున నక్కొండ తొల్లింటియునికిపట్టుననె నెలకొల్పి వచ్చె నపుడు. 65

క. ఇనుఁ డుదయపర్వతంబునఁ
గనుపట్టినఁ దెల్లవాఱఁ గపిసైన్యములున్
జననాథుఁ గాంచి మ్రొక్కిరి
జనపతియును వాయుసుతుని సంశ్లాఘించెన్. 66

వ. అంత నింద్రజిత్తుపరాక్రమంబునకు సంతోషించి నిజంబును గల్లయును దెలియుటకు రావణుం డనుపఁ జారు లేతెంచి యుత్సాహంబుతో యుద్ధసన్నద్ధులై కెరలుచున్న వానరబలం

బులం గనుంగొని మరలి చనుదెంచి రామచంద్రుని బలంబున్న తెఱం గెఱింగించిరి. అది విని కలంగియుఁ గలంగనిభంగి నాశ్చర్యంబు నొంది రామలక్ష్మణులపైకిఁ గుంభనికుంభగవాక్షప్రజంఘశోణితాక్షులం బంపిన వారును దమతమబలంబులతోడఁ గరితురగరథారూఢులై వెడలి సింహనాదంబులు సేయుచు నావానరసైన్యంబుపైఁ గవిసి శరవర్షంబులు గురియుచుఁ బరిఘలం జక్కుచేయుచు నడిదంబుల వ్రేయుచు ముద్గరంబులం జెండుచు ముసలంబుల మోదుచుఁ గరులచే మట్టింపుచుఁ దురంగములచేఁ ద్రొక్కింపుచు రథంబులం దోలి వెంపరలాడుచు మహాహవంబు సేయుసమయంబునఁ గపిబలంబు లదరి గిరివర్గంబులుఁ దరువర్గంబులును ననర్గళంబుగఁ గైకొని బ్రతిఘటించి పోరాడునప్పుడు. 67

క. తెంపున వాలికుమారుఁడు
కంపనుఁ డను వాఁ డెదుర్పఁ గని కోపమునం
గంపింపఁ బట్టి వానిని
జంపెను వక్షంబు పొడిచి సాహసవృత్తిన్. 68

వ. అప్పుడు. 69

చ. కనుఁగొని శోణితాక్షుఁడు నకంపను బ్రాణముఁగొన్న వాలినం
దనునిపయిం గడుం గినిసి తార్కొని తాఁకి రథంబుఁదోలినం
గనలుచు నంగదుండు తురగంబులతోన రథంబు నుగ్గుగా
దనుజునిమీఁదఁ దా నుటికి తన్నిన వాఁడును గూలె నేలపైన్.

ఆ. అతఁడు నేలఁ గూల నాప్రజంఘుండును
ఘనుఁడు యూపనేత్రుఁ డెనసి వాలి
కొడుకుమీఁద రాఁగఁ గోపించి మైందుండు
ద్వివిదుఁ డంతలోనె తెంపు మిగిలి. 71

క. దనుజులఁ దోలఁ బ్రజంఘుఁడు
గనుఁగొని యవ్వాలిసుతునికటములు పొడువన్
గనలి నిశాచరుశిరమును
ఘనతరదృఢముష్టిఁ బొడిచి కడపెన్ ధరకున్. 72

సీ. ఘనుఁడు ప్రజంఘుండు కపనంబులోఁ బడ్డ
నక్షయబలుఁడు యూపాక్షుఁ డంత
గపఁగొని వ్రేసిన ఘనతతోఁ గుప్పించి
భుజశక్తి నాతనిఁ బొడివి పట్టి
కొనిపోవునప్పుడు కోపించి యన్నకై
శోణితాక్షుఁడు వచ్చి శూరుఁ డగుచు
విడిపించుకొనఁ జూడ వడిగ మైందుఁడు డాసి
కలన యూపాక్షుని గదిసి పోరి

తే. సాహసంబున నొఱలంగఁ జంపుటయును
శోణితాక్షుండు ద్వివిదునిఁ జూచి పొడువ
నతఁడు మూర్ఛిల్లి తెప్పిరి యసువఁ బట్టి
శిరము కూలంగ నడిపంబుచేత వ్రేసె. 73

తే. శోణితాక్షుండు పోరిలోఁ జూర్ణమయినఁ
గుంభుఁ డప్పుడు కోపించుకొనుచు వచ్చి
ద్వివిదు నెదుటొమ్ము నాటఁగఁ దీవ్రశరము
లేసి వడిఁ జంపె నాజిలో నేమి చెప్ప. 74

క. తమ్మునిపాటు గనుంగొని
హమ్మున మైందుండు కుంభు నురుతరముష్టిన్
ఱొమ్మున బొడిచిన నతఁ డో
కృమ్మునఁ గూలంగ నేసె నమరులు దలఁకన్. 75

ఉ. అంగదుఁ డంతఁ గుంభునిశరాంగముపై నొకపర్వతంబు భూ
మింగలయంగ వ్రేయుటయు మేదినికిఁ బడి చాఁటి వాలిపుత్త్రుం
గని దైత్యుఁ డాగ్రహముతో ముసలంబున వ్రేయ నొచ్చి తాఁ
కంగొని వజ్రిపౌత్త్రుఁడు సగర్వమునం దగ మోదె నార్చుచున్.

క. కాలాంతకరుద్రులతోఁ
బోలుపఁ దగుకుంభుఁ డపుడు భుజబలశక్తిన్
వాలికుమారుని ధరపైఁ
గూలఁగ వడి నేసె నైదుకోలలచేతన్. 77

వ. ఇట్లు వాలికుమారుండు కుంభునిచేత బాణపీడితుండై పడుట
యెఱింగి రామచంద్రుఁడు వానిపై సుగ్రీవజాంబవద్ధనుమ
దాదులం బంపిన. 78

క. వారంద ఱధిపునాజ్ఞను
భూరుహములు గిరులుఁ గొనుచు భువనము లదరన్
బోరున నార్చుచుఁ గుంభునిఁ
దారసమై వ్రేసి రంత దర్పోద్ధతులై. 79

క. వారలు వ్రేసినతరుగిరు
లారయఁ దనుఁ దాఁకకుండ నవి తునియలుగాఁ
గ్రూరాస్త్రంబులఁ దునుముచు
నారసముల వారివారి నాటఁగ నేసెన్. 80

క. ఏసినఁ గుంభుని రవిజుం
డాసమయమునందు నేసె నదరంటంగా
నేసినఁ గ్రమ్మఱ రవిజుని
గాసిల వక్షంబు పొడువఁగా నిలఁ బడియెన్. 81

తే. మూర్ఛ తేఱి యారవిజుఁ డమోఘముష్టి
పూని దైత్యునియొమ్ముపైఁ బొడువ నంత

శరధిమథియించు మందరాచలముమాడ్కి
ధీరత యడంగి దిర్దిరఁ దిరిగి పడియె. 82

ఉ. కుంభుఁడుగూలినంగని నికుంభుఁడు వాఁ బరిఘాయుధంబు సం
రంభ మెలర్పఁ ద్రిప్పి దినరాజతనూజునిపైకి రాఁగ బల్
సంభ్రమమొప్ప వాయుజుఁడు శౌర్యము గన్పడ నడ్డమైన ది
క్కుంభిగముల్ కలంగఁగనుగొబ్బునవక్షమువై చెనార్చుచున్.

క. వ్రేసిన పరిఘాయుధ మది
వీసము నాటంగలేక విఱిగిన మిగులన్
గాసిలి దైత్యుఁడు పవనజు
నాసమయమునందు నేసె నడిదముచేతన్. 84

తే. అంతహనుమంతుఁ డుగ్రుఁడై యసురగళము
నందు వాలంబు దగిలించి యాకసమునఁ
ద్రిప్పి ధరణీతలంబునఁ ద్రెళ్ళఁ గొట్టి
సింహనాదంబుఁ జేసె నచ్చెరువు గాఁగ. 85

వ. అట్టిసమయంబున. 86

క. హతశేషులు ఘటకర్ణుని
సుతు లాహవభూమిఁ దెగినసుద్దులు లంకా
పతి కెఱిఁగించిన దుఃఖో
న్నతుఁడై యొక్కింతతడవునకు నిట్లనియెన్. 87

తే. మనకుఁ గలయట్టిబాంధవగణము సుతులు
దొరలుఁ బరివారమును గంధకరులు హరులు
గుటిలకపియూథములఁబారి. గొఱియ. లగుచుఁ
దెగిరి మునుముట్ట నేఁటితోఁ దీవ్రగతిని. 88

వ. అని చింతింపుచుఁ గొంతవడికి ధైర్యంబుం గొని. 89

క. దైతేయవల్లభుఁడు గడు
ప్రీతిన్ మకరాక్షుఁ జూచి పృథుతరశక్తిన్
మీతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
యాతనిపై నూడు పేఁగు పఱుగు మటన్నన్. 90

సీ. సింధురరథభటసైంధవంబులతోడఁ
దఱచైనపట్టుఛత్రములతోడఁ
బటహభేరీముఖ్యబహువాద్యములతోడ
దట్టంపునానాయుధములతోడ
వందిమాగధసూతబృందస్తుతులతోడఁ
గెరలాడుబిరుదుటెక్కెములతోడ
బహుళకాహళశంఖభాంకారములతోడ
రాజిల్లునవచామరములతోడ

తే. నడిచె దిగ్దంతిభూదారనాగకూర్మ
కులనగేంద్రయుతముగ భూతలము గదలఁ
బదరజఃపాళిసంఛన్నభానుఁ డగుచు
దక్షుఁ డైనట్టి మకరాక్షుఁ డాక్షణంబ. 91

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబుగాఁ గదలి వానరవీరులతోడం దలపడి పోరాడునెడ వానరబలంబులు తలచెడి పాఱుటఁ గని రాజపుంగవుం డోహో వెఱవకుఁ డని తనమఱుపున కున్ మరలించి మకరాక్షుం జేటి చూచి చండకాండముల తండంబులు ఖండించి హరుల శరంబులపాలుచేసి రథంబులను సారథులతోడం గూడఁ బృథ్విం గలిపి బలంబులఁ జలంబునం దఱిమి సింహనాదంబు చేసినం గినిసి మకరాక్షుం డి ట్లనియె. 92

క. మాతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
నీతో యుద్ధంబు సేయ నేఁ డిదె కలిగెన్
నాతీవ్రనిశితసాయక
పాతంబులపాలొనర్తుఁ బగ దీఱ నినున్. 93

వ. అనిగర్వోక్తులువల్కుచుం గెరలితీవ్రాస్త్రంబులారాముపైఁ
దనబాహాబలశక్తి నేయఁ గని కోదండంబునం దప్పుచున్
వనజాప్తాన్వయుఁ డేసె వాని నటగీర్వాణుల్ ప్రశంసింపఁగా
దనుజుం డేసెను రామభూవిభునిపైఁ దద్బాణజాలంబులన్.

క. ఆశరము లుడిపి మఱియొక
యాశుగమున వానిచాప మపుడు దునిమి యా
దాశరథి రథము పొడిగాఁ
గౌశలమున నేయ వాఁడు క్ష్మాస్థలి కుఱికెన్. 95

ఆ. ధరకు నుఱికి దుష్టదైత్యుఁడు గదఁ ద్రిప్పి
భానుకులుని నేయ దాని నొక్క
విశిఖముననె తునిమి వేగంబె విభుఁ డగ్ని
శరముఁ దొడిగి వానిశిరముఁ ద్రుంచె. 96

క. ఆయెడ మకరాక్షుఁడు రిపు
సాయకములు దూఱ నాటి చచ్చుట విని దై
తేయుఁడు గుండెలు వగులఁగఁ
బాయనిదుఃఖంబుపాలుపడి చింతిల్లెన్. 97

వ. ఇట్లు చింతాక్రాంతుండై కొంతతడ వూరకుండి మేఘనాదునిఁ
గనుంగొనియె. 98

క. అక్కట! నీవును నేనును
చక్కఁగ మఱి తక్కినట్టిదళములు దెగఁగా
నొక్కకపి యైనఁ గానీ

యక్కడ రిపులందు నొచ్చి రనఁగా వింటే. 99

వ. అదియునుంగాక. 100

సీ. నాగపాశంబున నాఁ డాజిలోఁ బడ్డ
ప్లవగు లీరీతిని బ్రదుకు టెట్లు
బ్రహ్మాస్త్రమునఁ గూల్పఁబడి ధాత్రి యెడఁబాసి
పోయినకపు లెల్లఁ బట్టు టెట్లు
కుంభకర్ణుఁడు సావఁ గొట్టినవానరుల్
చెచ్చెఱ జీవించి వచ్చు టెట్లు
అతికాయుఁ డడఁగించినట్టి కీశబలంబు
క్రమ్మఱఁ దానెల్ల గలుగు టెట్లు

తే. రాముఁ డెన్నంగ నాదినారాయణుండె
వనచరావళు లెల్ల దేవతల మున్నె
కానలేనైతి నీరీతిఁ గదనమునను
వారి గెలువంగ నెవ్వారివశము చెప్పుము. 101

వ. అని దీనాలాపంబు లాడుచున్న తండ్రికి నమస్కరించి మేఘనాదుండు మేఘగంభీరవాక్యంబుల దుఃఖోపశమనంబు చేసి నేఁటితోడఁ బగ సాధింతు నని ప్రాగల్భ్యంబుగఁ బలికి యనిపించుకొని గజవాజిరథాంగాదు లగుచతురంగబలంబులు గూర్చుకొని ఛత్రచామరంబులు పిక్కటిల్ల నట్టహాసంబు సేయుచు లంకాపురంబు వెడలి సంగ్రామరంగంబునకుం జని తనబలంబులఁ జక్రాకారంబుగా నిలిపి తన్మధ్యంబున రథావతరణంబుచేసి రక్తాంబరగంధమాల్యంబులు ధరియించి లోహపాత్రంబునఁ గృష్ణసర్పరక్తంబు నించి తర్పణంబు చేయుచుఁ దద్విధియుక్తం బైనహోమంబులు సేయుచుండ నేడ నొకకృత్తి ప్రత్యక్షం బై నిలిచి మెచ్చితి వరం

బిచ్చెద వేఁడు మనిన నతండు తా నాకసంబున నుండి ఖండ
నంబు సేయునెడఁ గపులకుం గానరాకుండ నంధకారంబు
గావించిన నేను వారిని జయింతునని ప్రార్థించిన నియ్యకొని
యె నంత మేఘనాదుండు నభంబున కెగసి మహాంధకార
బాణంబు ప్రేసిన దానంజేసి పెంజీకటిం గప్పినఁ జీకాకై
పాఱుచున్న వానరులం గని వాయునందనుండు శ్రీరామ
చంద్రునితో నిట్లనియె. 102

క. వాయవ్యాస్త్రముచేతను
బాయును జు మ్మంధకారబాణవిశేషం
బీయెడ నేయుఁడు శ్రీరఘు
నాయక యని విన్నవింప నవ్వుచు నంతన్. 103

క. వి ల్లెక్కు వెట్టి మారుత
భల్లము సంధించి తివిచి పార్థివుఁ డలుకన్
బెల్లార్చి యేసె గగనం
బెల్లను వడిఁ దూల దైత్యుఁ డిలపైఁ గూలన్. 104

ఆ. రాజతిలకుఁ డంబరమ్మున కెగయంగ
వాయుశరముఁ దొడిగి ప్రేయఁ దడవె
మాయశక్తి దొలఁగి పోయిన నంతలో
మేఘనాదుఁ డుర్విమీఁదఁ బడియె. 105

చ. బడియును మేఘనాదుఁడుసుపర్వులుబెగ్గిలనుగ్రబాణముల్
తొడిగి ప్లవంగసేనపయిఁ దోరముగా నడరింప నంతటన్
బెడబెడనార్చిమారుతివిభీషణు లుగ్రత దానవావళిన్
బొడిపొడిసేయలక్ష్మణుఁడుపూనికనాతనిఁదాఁకెనార్చుచున్.

క. అంతట దానవసేనలు
పంతము చెడి తలలు వీడఁ బాఱం గని తా

నెంతయు వెఱవకుఁ డనుచును
గుంతము ద్రిప్పుచును దైత్యకుంజరుఁ డంతన్. 107
శా. సౌమిత్రిం గని గర్వ మొప్పఁ బలికెన్ శౌర్యంబుసంధిల్లఁగా
నామీఁదం బఱపింపవచ్చితివె నానాగాస్త్రసంఘంబులన్
నే మి మ్మందఱఁ గట్టుటల్ మఱచితే నేఁడైనఁ జింతింపుమీ
నీమానస త్త్వవిశేష మెల్ల మదిలో నిక్కంబుగా లక్ష్మణా. 108
వ. అని బాణప్రయోగంబు సేసిన. 109
క. వానిని బ్రతిశరములు దాఁ
బూనిక సంధించి త్రుంచి భుజబలశక్తిన్
దానవుని మూర్ఛపుచ్చెను
భానుకులుం డంత నొక్కబాణముచేతన్. 110
ఆ. ఇంద్రజిత్తుఁ డప్పు డినకులోద్భవునిచే
మూర్ఛనొంది తెలిసి మూర్ఛగతిని
భాసమాన మైనబాణత్రయంబున
నతని నొవ్వనేసి యార్చెనంత. 111
సీ. సౌమిత్రి తా వానిచాపంబు నడిమికి
ఘనతథాస్త్రంబుచేఁ దునుఁగ నేసి
పదిబాణములు వానిబాహుమధ్యంబునఁ
గాటంబుగా వడి నాడ నేసి
తురగంబులను నాల్గుతూపులఁ దునుమాడి
సారథి నొక్కట సంహరించి
శరవృష్టిఁ గప్పిన సురవైరి కోపించి
కాద్రవేయాస్త్రసంఘంబు లేయ
తే. గరుడశరమునఁ దునిమి లక్ష్మణుఁడు కినిసి
వడిఁ గుబేరాస్త్ర మతనిపై వైచె నసుర

దానిఁ దునుమాడి వేగ నైంద్రాస్త్ర మేసె
నరవరుఁడు దాని యామ్యబాణమునఁ ద్రుంచె. 112

వ. ఇట్లు త్రుంచిన. 113

క. వరుణాస్త్రంబును నేసెను
సురరాజవిరోధి రాజసూనునిమీఁదన్
గర మలిగి రామునోదరుఁ
డరుదారఁగ దాని ద్రుంచె నైంద్రాస్త్రమునన్. 114

వ. మఱియును. 115

తే. కనలి దానవుఁ డతనిపై గంధపుష్ప
సమితి నొప్పెడుగంధర్వశరముఁ వోడిగి
ప్రేయఁ గోపించి దశరథోర్వీపసుతుఁడు
ఖండశశిబాణమున దాని గం డడంచె. 116

వ. ఇట్లుగంధర్వశరంబును ద్రుంచి యంతటం బోవక దేవేంద్ర
దత్తం బైనభుజగాస్త్రంబు వింటి సంధించి వేదంబులు నిత్యం
బగునేని రామచంద్రుండు ధర్మాత్ముండేని యింద్రాది బృందా
రకద్రోహి యైనయింద్రజిత్తునిశిరంబు నీశరంబు ద్రుంచుం
గాక యని వానిపై లక్ష్యంబుచేసి ప్రత్యాలీఢ పాదస్థుండై
నిలిచి కర్ణాంతంబుగాఁ దిగిచి యేసిన నదియును గాలానలా
భీలజ్వాలాజాలంబు లుప్పతిల్ల గగనంబునం బఱతెంచి
యక్కఱకురక్కసునిశిరంబుఁ ద్రుంచిన. 117

క. కనుఁగొని దేవత లందఱుఁ
దనుఁ బొగడఁగ మరలి రాముతమ్ముఁడు విజయం
బునవచ్చి మ్రొక్క నాతని
మనుజేంద్రుఁడు కౌఁగిలించి మఱి యి ట్లనియెన్. 118

క. నీచేత వీఁడు త్రుంగుట
భూచక్రం బెల్ల మేలు పొందెను వినుమీ
నాచేత దశముఖుండును
నీచుఁడు తెగు నెల్ల నిజము నిర్మలచరితా. 119

వ. ఇట్లు సౌమిత్రి చేత నింద్రజిత్తు తెగె నని చెప్పిన నారదుని వాల్మీకిమహామునీంద్రుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు. 120

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా. 121

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబు నందలి యుద్ధకాండమునం బ్రథమాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. అమలినశుభచరిత్రా
కమలదళసమాననేత్ర! కౌశికమిత్రా!
ద్యుమణికులవార్ధిసోమా!
సమదాసురజనవిరామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమహామునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం
గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మట్లు. 2

ఆ. చారు లరుగుదెంచి సౌమిత్రిచే నింద్ర
జిత్తుఁ డీల్గె ననుచుఁ జెప్పుటయును
బంక్తిముఖుఁడు సుతునిఁ బలుమాఱు దలఁచుచు
వగవఁ జొచ్చె నెల్లవారు వినఁగ. 3

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గుమారుం బలవరింపుచు దుఃఖిం
పుచుఁ గొంతతడవున కూఱడిల్లి ధైర్యంబు నూలుకొల్పి
తనకుమారుం జంపినవానిని నేఁ డవశ్యంబును సంగ్రామ
రంగంబునఁ జంపుదు నని నియమంబు చేసి తత్క్షణంబ. 4

సీ. శైలసన్నిభము లౌసామజంబులతోడ
ననిలవేగము గల్గుహరులతోడఁ
గాంచనోజ్జ్వలము లౌఘనరథంబులతోడఁ
బ్రతి లేనిఘనమూలబలముతోడఁ
గిమ్మీరవర్ణోరుకేతనంబులతోడఁ
దఱ చైనపట్టుఛత్రములతోడ

భేరీమృదంగాదిపృథువాద్యములతోడ
వరశంఖకాహళధ్వనులతోడఁ
తే. బాదఘట్టనచలితోర్వీభాగుఁ డగుచు
వనధు లెల్లను బిండలివండు గాఁగ
నడిచె లంకేశుఁ డధికసన్నాహమునను
రామచంద్రునితోడను రణ మొనర్ప. 5

మ. కరిఘీంకారములున్ మహాజవతురంగవ్రాతహేషావళుల్
వరకోదండనినాదముల్ సుభటదుర్వారాట్టహాసంబులున్
గురుశంఖోజ్జ్వలనాదముల్ దశదిశాక్రోశంబుగా నొక్కటై
పరగన్పంక్తిముఖుండు వా నడిచెఁగోపస్ఫూర్తినిశ్వాసుఁడై.

వ. ఇట్లు చతురంగబలంబులు గొల్వ లోకవిద్రావణుం డగు రావణుండు సమరం బొనర్ప నరుదేరం గని రాఘవేశ్వరుం డతనికి దండనాయకులం బనిచిన వారును దరుగిరిపాషాణపాణు లై యెదురు నడిచి సింహనాదంబులు సేయ నుభయ బలంబులుం దలపడి పోరాడుసమయంబున నమరవైరులు శస్త్రాస్త్రవర్షంబులు గురియించి నొప్పించి నంత వానరవీరులు మరల దానవులపైఁ బాషాణపాదపంబు లడరింప నరి బలంబులు విఱిగి పికాపిక లై పఱచున త్తఱిఁ బంక్తికంధరుం డుదగ్రుం డై కెరలుచుఁ గ్రూరనారాచంబులు చాపంబునం దొడిగి పనసపవనతనయనలనీలద్వివిదశరభకుముద గజగవయగవాక్షగంధమాదనాంగదమైందాదుల నొక్కొక్కరిఁ బదేసిబాణంబుల గుదిగొన నేసిన విఱిగి యగచరసేనలు సురుగునయ్యవసరంబున. 7

క. చేరి విరూపాక్షుని దగు
తెరిపయిని నొక్కకొండ ధీరతతోడన్

సూరజుఁ డప్పుడు మిక్కిలి
సూరత్వం బడర నేసి చూర్ణము సేసెన్. 8

ఆ. రథము విఱిగినంత రణమధ్యమున నొక్క
వారణంబు నెక్కివచ్చునెడను
వాలికొడుకు దాని పటురోషమునఁ ద్రోల
సుఱికి ప్లవగుఁ గోల నఱికె వాఁడు. 9

క. అక్షయబలుఁ డగురవిసుతుఁ
డాక్షణమున నుగ్రుఁ డగుచు నద రంట విరూ
పాక్షునివక్షముఁ బొడిచిన
రక్షోవీరుండు కూలి రణమునఁ బడియెన్. 10

వ. ఇట్లు కూలిన. 11

క. హర్యక్షుని యాతనికూరిమి
తమ్ముండును గనలి వచ్చుతపనజునత్యు
గ్రమ్ముగ మార్కొని జడి గా
నమ్ములవర్షంబుఁ గురియ నాలోఁ బెలుచన్. 12

చ. శరములు తాఁకకుండ నొకశైలమునం దగ నోసరించి యా
యరదము నుగ్గుగాఁ గపికులాగ్రణి వైచిన వాఁడు నేలకుఱ
వరభుజశక్తి దాఁటి కరవాలున నేసినఁ దప్పఁ గ్రుంకి వా
నరపతి కొట్టె నప్డు మహినాథుఁడు సంతసమంది చూడఁగన్.

క. కదనమున నొచ్చి దానవుఁ
డదలింపుచు భానుసుతునియాదల వగులక
గదచే నడిచిన వానినిఁ
గుదియంగాఁ బట్టి వైచెఁ గుంభినిమీఁదన్. 14

క. అంత సుపార్శ్వుఁడు మిక్కిలి
పంతము నెఱపుచును రథము పవనాత్మజుపై

నెంతయుఁ బఱపుచు బాణము
లంతంతనె నాట నేయునవసరమందున్. 15

సీ. హనుమంతుఁ డాదైత్యునరదంబుపై దాఁటి
చెక్కలు వాఱంగఁ ద్రొక్కి వేసి
సైంధవంబులఁ జంపి సారథితలఁ గొట్టి
గొడుగులు పడగలు పుడమిఁ గలిపి
వడి వానిచే నున్నయడిదంబుఁ గైకొని
బిరుసుగా నేసిన ధరను గూలి
గొబ్బునఁ దెప్పిర్లి కోపంబు దీపింప
ననిలజునురము మూఁడంబకముల

తే. జాంబవంతుని నిరుమూఁడుసాయకముల
వడి గవాక్షుని నైదింట వాలిసుతుని
నేడు బాణంబులను దూలనేసె నంత
నవనిఁ బడి లేచి యంగదుం డాగ్రహమున. 16

తే. వానిచే విల్లు విఱిచిన వాఁడు కినిసి
పరిఘఁ గొని యేయ మూర్ఛిల్లి ధరణి వ్రాలి
తెలిసి యంగదుఁ డాదైత్యుఁ దెగువ నురము
పిడు గడంచినగతి ముష్టిఁ బొడిచి చంపె. 17

వ. ఇట్లు సుపార్శ్వాదిరక్షోనాయకు లాక్షణంబునం గూలిన. 18

క. తనకట్టెదురను గూలిన
దనుజులఁ బెక్కండ్రఁ జూచి దశకంఠుఁడు దాఁ
గనలుచు సూతున కనియెను
జననాయకుమీఁద రథముఁ జన నిమ్మనుచున్. 19

ఆ. అధిపుఁ డానతిచ్చినట్లుగా సూతుండు
రామచంద్రుమీఁద రథము వఱపె

నపుడు శంఖకాహళాదిరవంబులు
వందిజనులనుతులు సందడింప. 20

వ. ఇట్లు శతాంగతురంగహేషారవంబులును బహుళకింకిణీ
ఘంటికానినదంబులును రథనేమిస్వనంబులును దనుజభటాట్ట
హాసంబులును బోరుకలంగ సంగరరంగంబున కరుగు
దెంచు నక్తంచరేశ్వరుండు ధనుర్ధరుండై ప్రతిఘటించుసమ
యంబున. 21

క. తన కెదిరించినరాముని
గని దనుజవిభుండు కినుక గదురంగ నటం జ
య్యన నాగాస్త్రములు దన
ధనువునం గీలించి యేసెం దనభుజశక్తిన్. 22

క. అవి లెక్కంగొనక ఖరారి
నవనీనాయకుఁడు గినుక నసురాధిపుపై
దివిజారు లులికి పాఱంగం
బవిసన్నిభ మైనతీవ్రబాణము లేసెన్. 23

సీ. లంకేశుఁ డవి యెల్ల లక్ష్యంబు సేయక
తిమిరాంబకములు సంధించి యేయ
నిబిడ మై చీఁకటి నిండంగఁ బర్వినఁ
గపు లెల్ల నంధు లై కళవళింప
నుర్వీశ్వరుం డంత నుగ్రబాణంబుల
నంధకారం బంత నడఁగఁ జేసి
వాసవారాతిపై వహ్నిబాణము నేయ
నాతండు రౌద్రాస్త్ర మడర నేసె

తే. రెండుబాణంబులును గూడి గం డెసంగఁ
బెనఁగి యాకాశమున నుండి పృథ్విమీఁదఁ

బడియె నద్భుతగతి ,జగత్ప్రళయముగను
సురలుఁ గపులును దైత్యులుఁ జోద్యపడఁగ. 24

వ. అట్లు మహాద్భుతకరంబుగా సమరంబు జరుగుచున్నసమ
యంబున. 25

క. రాముని మేనను బాణ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుఁ డలుకన్
రాముఁడు ఘననారాచ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుమీఁదన్. 26

చ. ధరణిపుమీఁదనుం గనలి దానవనాయకుఁ డేసె నంత భీ
కరశరభోష్ట్ర కాకఫణిగండకఘూకబలాక భేకసూ
కరకరిబుశ్వకూర్మ శుకగర్దభభల్లుకనీలకంఠకే
సరివృకగృధ్రకీటబకసైంధవసైరిభవక్త్ర బాణముల్. 27

వ. ఇట్లు నిరంతరంబుగాఁ బ్రయోగించిన. 28

చ. పరువడి మీఁదవచ్చుపటుబాణచయంబులఁ జూచి రాఘవుం
డరుదుగ వాని నన్నిటి వియత్తలవీథిని ద్రుంచి క్రమ్మఱన్
సురరిపుమీఁద నేసె బలసూదనముఖ్యులు సూచి మెచ్చ ని
బ్బరముగ నగ్ని బాణము నభంబునఁ గీలలు పర్వుచుండఁగన్.

వ. అమ్మహాస్త్రంబువలన. 30

క. దహనముఖంబులశరములు
గ్రహముఖములు గలుగునట్టిఘనతరశరముల్
మిహిరముఖంబులశరములు
బహుళముగాఁ గల్గి దైత్యపతిపైఁ బర్వెన్. 31

ఆ. అంత దానవేంద్రుఁ డాబాణతతు లెల్లఁ
దృణములట్లు నడుమఁ ద్రెంచి వైచి

మయునిచేతఁ గొన్న మహనీయ మగునట్టి
శంబరాఖ్య మైనశరము వైచె. 32

క. ఆశరమున బహుశస్త్రము
లాశుగతిం గలిగి గవియ నన్నిటి నొకటన్
నాశము చేసెను రాముం
డాశాపతు లలర మన్త్రశస్త్రముచేతన్. 33

ఆ. శంబరాఖ్యశరము జగదీశుబాణంబు
వలనఁ జెడక రాముపక్ష మడర
నాపె నంతలోన నాకారిపై నేసె
విశిఖతతులు వేయి వేయునెడను. 34

క. రావణుఁ డాబాణములకు
వేవేగను ప్రతిఘటించి వేసినశరముల్
చేవ మెయిఁ దాఁకి పడి ధా
త్రీవలయంబునను వడి ధరిత్రిఁ పడంకెన్. 35

ఉ. తల్లడ మంది రామవసుధాపతి కడ్డము సొచ్చి లక్ష్మణుం
డుల్లమునొవ్వనాటుచుమహోన్నతకోపముతోడ దైత్యుచే
విల్లును నారియుం దునిమివేసి వడిన్ శరసప్తకమ్ముచే
బల్లిదుఁ డైనదైత్యకులపాలునివక్షముఁ దూర్చియార్చినన్.

క. అంత విభీషణుఁ డమరేం
ద్రాంతకు నరదంబుఁ గూల నట నేసిన న
త్యంతజవంబున ధరణికి
గంతుగొనెన్ వడిని బంక్తికంధరుఁ డలుకన్. 37

వ. ఇట్లు తనరథంబుఁ గూలనేసిన విరథుం డై రావణుండు
మయదత్తం బైనశక్తినిఁ బూని తమ్ముని నేయఁ జూచు
చున్నంత శరణాగతవజ్రపంజరుం డగురాఘువేశ్వరునితో

బుట్టు వగుటం జేసి లక్ష్మణుండు కరుణాపరుం డై విభీషణుం దనవెనుక నిడికొని యెదిర్చినం గని నీవు నాపగర కడ్డంబ వైతివి గావున నీవ యీశక్తిచేత హతుఁడవు గమ్మని యేసిన నదియును శతఘంటికారంజితంబును శతకోటినిన దంబును పావకజ్వాలాభీలకీలాన్వితంబును నై పఱతేరం గని సురేంద్రాదిదేవగణంబులు భయం బంది రాముతమ్మునకు దీర్ఘాయు వగుం గావుత మని దీవింప జగంబులు తల్లడిల్ల సముద్రంబులు ఘూర్ణిల్లఁ గులాచలంబులు వడంకఁ జంద్రార్క బింబంబులు దలంక నేఁగుదెంచి సౌమిత్రియురంబునాటి ధాత్రిం బడియె నట్టియవసరమ్మున. 38

సీ. పంక్తికంధరుఁ డేయుబాణంబు లవి లెక్క
సేయక రఘుకులసింహుఁ డపుడు
తమ్మునిమెయి నాటి ధరణి గాడినశక్తి
నొగి వానరులు తీయ నోపకున్న
నవలీల దాని నొయ్యనఁ దీసి పోవైచి
ఘను లైనకపులను గాపు వెట్టి
నేనె రాముఁడ నైతినేని మజ్జనకుండు
దశరథుం డగునేనిఁ దప్పకుండఁ

తే. గలన నెదిరించి నాతోడఁ గయ్యమునకు
నిలిచె నేనియు దనుజేంద్రు నిజము గాఁగ
నమరు లెఱుఁగంగ జంపుదు నతనిచేతఁ
జత్తు నింతియకాని నే రిత్త మగుడ. 39

వ. అని మఱియును. 40

క. రాముఁడు రావణుఁ డనుచును
భూమిపయిని నిర్వురనికి పొసఁగదు నుండీ

నామాట వినుఁడు లెస్సగ
రాముఁడ నే నొండె భువిని రావణుఁ డొండెన్. 41

వ. ఉండుఁడు మని వీరాలాపంబు లాడుచు రామచంద్రుండు ధనుర్ధరుండై శరవర్షంబులు గురియించిన నసురేశ్వరుండును బ్రతిశరంబుల వాని నన్నింటినిం దూల నేసినఁ గనలి రామచంద్రుండు తొడిగినయమ్మును వెడలుతూఁపులును విల్లు గుడుసుపడుటయు నెఱుంగరానిచందంబునఁ బింజపింజం గఱచి పాఱుచుండునట్లుగా హస్తంబు ముడుచుటయుఁ జూచుటయుఁ దెలియరాకుండ రావణుకాలునేతు లాడకుండ శరలాఘవంబు నెఱపుచు నేయుచున్నయప్పుడు విఱిగి శరీరభూషణంబు లురులఁ గిరీటంబులు దుల్లఁ దలలు వీడ మరలి మరలి చూచుచు మృగేంద్రుం గన్నగజేంద్రుని చందంబున భీతచేతస్కుండై దశముఖుండు లంకాపురంబుఁ జొచ్చెఁ దదనంతరంబున. 42

క. ఆవేళ లావు సూపుచు
రావణుచే శక్తి దాఁకి రణరంగమునన్
జేవ సెడి పడినలక్ష్మణ
దేవుగ్ దగ్గఱఁగ రామదేవుఁడు వచ్చెన్. 43

వ. ఇట్లరుగు దెంచి. 44

తే. రక్తసిక్తాంగుఁడై ధాత్రి శక్తి నాఁటి
యున్నతమ్ముని గనుఁగొని యుస్సు రనుచు
దుఃఖ మంతంత నాఁగక తొంగలింపఁ
దొడలపై నిడి బాష్పముల్ దొప్పదోఁగ. 45

సీ. హా! భానుకులదీప! హా! సత్యసల్లాప!
హా! సుగుణకలాప! హా! సురూప

హా! ధర్మసంచార! హా! వైరిసంహార!
హా! కీర్తివిస్తార! హా! సుధీర!
హా! నిత్యసుజ్ఞాన! హా! పుణ్యసంధాన!
హా! పూజ్యసమ్మాన! హా! నిధాన!
హా! శౌర్యగుణవృద్ధ! హా! యుద్ధసన్నద్ధ!
హా! చిత్తసంశుద్ధ! హా! ప్రసిద్ధ!
తే. హా! మునీశ్వరసంరక్ష! యసురశిక్ష!
హా! గుణస్తోత్రసత్పాత్ర! యబ్జనేత్ర!
హా! సదాచారసంపన్న! హా! ప్రసన్న!
యనుచు శోకాతురాత్ముఁడై యంతకంత. 46

క. జనకునిపంపున నడవికిఁ
జనుదెంచియు నిడుమ కోర్చి సన్మునివృత్తిన్
నను గూడి నడవ నేర్చిన
యనుజన్మా! యెందుఁ బోయి తయ్యా తలఁపన్. 47

క. వనమునఁ గలఫలమూలము
లనుదినమును భక్తియుక్తి నర్పించుచు మ
జ్జనకునిభంగిని నన్నును
జనకజఁ బోషించి యెందుఁ జనితివి తండ్రీ! 48

క. నీవంటితోడఁబుట్టువు
నీవంటిగుణోత్తరుండు నిజ మూహింపన్
భూవలయమందుఁ గలఁడే
భావింపఁగ నీవె తక్కఁ బావనచరితా! 49

క. నెఱయక నిద్రాహారము
లెఱుఁగక పదునాలుగేండ్లు హితమతితో మ
మ్మఱిమఱి నరసిన నిన్నును

మఱువ నగునె నీతి గల్గుమనుజాల కెందున్. 50

క. నిన్నిచట విడిచి పురికిని
జన్నను నినుఁ గన్నతల్లి సనుదెంచి ననుఁ
నిన్నడుగఁ దడవ మదిలోఁ
జిన్నం బోవుచును నేమి చెప్పుదుఁ దండ్రీ! 51

వ. అని మఱియును. 52

చ. వినుఁడు కపీంద్రులార పలవింపుచు మజ్జనకుండు నాకమున్
జనియె ధరాతనూభవ నిశాచరుచేఁ జెఱవోయె నేఁటితో
ననుజుఁడు దీఱె నింక నడియాసల నుండుట నాకు ధర్మమే
చనుఁడు నిజాశ్రమంబులకు సంశయ మొందక మీరు గొబ్బునన్.

వ. అని విభీషణుం గనుంగొని.

ఉ. అక్కట! నీకు నింటఁ గలయట్టిసుబాంధవకోటిఁ బాసి నీ
విక్కడ కేఁగుదెంచితి వహీనముదంబున మమ్ము నమ్మి వెం
పెక్కఁగ రావణుండు తగ నేలెడిలంకఁ గడంగ నీకు నేఁ
దక్కఁగ నిత్తు నన్ ప్రతిన దప్పె విభీషణ నీవు పోవుమా.

వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ బ్రలపించుచున్న రామభూపాలు
నకు సుషేణుం డిట్లనియె. 56

ఉ. దేవర నీకు నీగతి మదిం దలపోయఁగ నేల తీవ్రమై
రావణుచేతిశక్తి బవరంబున నాటుటఁ జేసి లక్ష్మణుం
డీవిధిఁ సుండెఁగాని ధరణీశ్వర చూడు ముఖారవిందమున్
జావఁడు సావఁ డియ్యెడ నిజంబుగ నమ్ము మనంబులోపలన్.

ఉ. పున్నమచందురుం దెగడి పొల్పెసలారెడిమోముఁదమ్మియున్
గన్నులు కల్వరేకులను గాంతి జయించెడుఁ గాని రక్తిమన్
జెన్నుదొలంగియుండ వఱచేతులుఁ బాదములున్ దలంపఁగా
నున్నవి వర్ణముల్ గలిగి యొప్పుతొ లంగదు రాఘవేశ్వరా!

వ. అని విన్నవించుచు హనుమంతుఁ గనుంగొని సుషేణుం డిట్లు లనియె. 59

క. ఈయన ప్రాణము లెత్తఁగ
వాయుజ యలనాఁటిమందు వడిఁ దేవలె నీ
వీయెడ నచటికిఁ దడయక
పోయి వెసఁ దెమ్ము ప్రొద్దు పొడువక మునుపే. 60

వ. అనిన భూకాంతుండు హనుమంతున కి ట్లనియె. 61

క. రమ్మా వాయుతనూభవ!
యిమ్మహి సత్కీర్తిఁ బడయు మీతని ప్రాణం
బిమ్ముగ రక్షింపుము నా
తమ్ములలో నీవు నొక్కతమ్ముఁడ వరయన్. 62

వ. అని డాయం జని కౌఁగిటం జేర్చి దీవించి యంపె నప్పుడు. 63

ఆ. పదము లూనఁ ద్రొక్కి వదనంబు దిగఁ జూచి
చేతు లూని నడుము చిక్కఁబట్టి
క్రుంగి నిక్కి యెగసి కుప్పించి వడి దాఁటి
చనియె గగనవీథి ననిలసుతుఁడు. 64

వ. అట్టిసమయంబున. 65

సీ. దనుజేశుఁ డావార్త విని కాలనేమిగే
హము సొచ్చి నడిరేయి యతనితోడఁ
తనచేత హతుఁ డైనధరణీశుతమ్ముని
ప్రాణంబు లెత్తంగఁ బవనసుతుఁడు
సనుచున్నయట్టియాపని విఘ్న మొనరింప
గ్రక్కున నటఁ బోయి రమ్మటన్నఁ
గాలనేమి యిదేటికార్యంబు తగ దన్న
వినక కోపించిన వేగ నరిగి

తే. ద్రోణశైలంబుచేరువత్రోవయందు
వనముఁ గావించి తగ మునీశ్వరునిరీతి
జపము సేయుచుఁ గన్నులు చక్కమూసి
నడుము నిక్కించి పద్మాసనమున నుండె. 66

వ. అప్పు డాకాశమార్గంబునఁ జనుచున్న యప్పవనసుతుండు వనంబుం గాంచి త్రోవ దప్పె నని మనంబున సందియ మొంది యమ్మునీంద్రు నడిగి చనువాఁడై యతనికి నమస్కరించి యి ట్లనియె. 67

క. మునినాథ నేను రాముని
పనికై చనుచున్నవాఁడఁ బరమౌషధముల్
గొని రావలె మది భావిం
చి నిజమ్ముగ నిపుడు త్రోవ సెప్పుము నాకున్. 68

వ. అని ప్రార్థించి దాహోపశమనంబున కుదకంబు వేఁడిన నక్కపటమునీంద్రుఁ డి ట్లనియె. 69

ఆ. పవనతనయ రామభద్రునిపని మాకుఁ
దీర్పవలయుఁ గాన నేర్పుతోడఁ
బ్రాణరక్షకొఱకు ద్రోణాద్రి కరుగంగ
వలదు వినుము నాదువనమునందు. 70

తే. ఘనతరంబైనసంజీవకరణి మొదలు
గాఁగ దివ్యౌషధంబులు గలవు గానఁ
గొంచుఁ బోవచ్చు గావునఁ గోరుపండ్లు
తనివి దీఱంగఁ దిని నీళ్లు త్రాగు మిచట. 71

వ. అని తనహస్తంబున నున్నవిషయుక్తంబైనకమండలూదకంబు చూపినం గని హనుమంతుం డవి చాల వనిన నక్క

పటుమునీంద్రుండు క్రూరమకరావృతం బైనకమలాకరం
బొకం డెఱింగించి పొమ్మనినఁ బవనాత్మజుండు సని. 72

క. విమలమకరందలుబ్ధ
భ్రమరనికరపక్షపవనపరికంపితస
త్కమనీయకుముదకైరవ
కమలంబులు గలుగుకొలనుఁ గనుఁగొని యచటన్. 73

సీ. మడుఁగులోపలఁ జొచ్చి కడుపార నుదకంబు
గ్రోలంగ డిగ నందుఁ గ్రాలుమొసలి
పాదముల్ కబళించి పట్టినఁ జరణముల్
విదళింపఁ బట్టాని విడువకున్నఁ
గడు సూక్ష్మరూపుఁ డై కడుపులోపలఁ జొచ్చి
వేగంబ ఛేదించి వెడలె నంత
నది దేవకన్య యై యాకాశమునసుండి
తనదువృత్తాంత మంతయును జెప్పి

తే. వీఁడు దైత్యుండు నమ్మకు సీనిఁ జంపి
పొమ్ము సంజీవికొండకుఁ బ్రొద్దు గలుగ
నీకతంబున శాపంబు నాకుఁ దీఱె
ననుచు దీవించి చనియెఁ దా నమరపురికి. 74

వ. అంత హనుమంతుండు తేజోవంతుండై యరుగుదెంచి కపట
సంయమినిం గనిన నతం డిట్లనియె. 75

చ. తడసితి వేల యింతవడి దాపుననే వసియించినట్టియా
మడుపున కేఁగి రాకునికి మా కనుమానముదోఁచెనయ్య యి
ప్పుడు గలదేనిఁ గొంత గురుపూజకు విత్తముకాన్క వెట్టి నీ
వడుగుము మందులెట్టివి ప్రియం బగునట్టివి నీకు నిచ్చెదన్.

చ. అనవుడుఁ గోపమెత్తి పవనాత్మజుఁ డప్పుడు నీకుఁ బూజ గొ
మ్మని యురుముష్టిచేఁ బొడువ నాతఁడు డీకొని పక్షిరూపుఁ
డై,తనుఁగదియంగవచ్చుటయు దాని నపక్షముగాఁగఁ ద్రుం
చినఁ, గినిసి మృగేంద్రుఁడై పొడువఁ గేసరిపుత్త్రుఁడు దానిఁ

తే. అంత సుగ్రీవుఁ డై వచ్చి యనిలతనయు [గూల్చినన్.
బ్రతికె సౌమిత్రి మందులపని తలంప
వలదు రమ్మని నన్ను భూవరుఁడు పనిచె
మిగిడి పోవము పద మన్నమాట వినుచు. 78

వ. సుగ్రీవుం డని విచారించి కాకుండుట యెఱింగి వాని బాహు
మధ్యంబునఁ బొడిచిన నతం డారూపంబు విడిచి శత
శృంగుం డై నొప్పించిన నలిగి జగత్ప్రాణనందనుండు
వాలంబున నడిచి కరంబులు ఛేదించి శిరంబుఁ ద్రుంచివైచి
సింహనాదంబు చేసి జయలక్ష్మిం గైకొని. 79

క. ద్రోణాద్రి కేఁగి మందులు
పోణిమి నీకున్నఁ గినిసి పొల్పలరఁగ నా
క్షోణీధర మగలింపుచుఁ
బాణితలాగ్రమునఁ బెట్టి పట్టుకరాఁగన్. 80

సీ. కావలి యున్నట్టిగంధర్వగణములు
పదునాల్గువేలు కోపంబుతోడ
నాహవం బొనరింప నంద ఱ నచ్చోట
వాలముఖంబున వసుధఁ గూల్చి
గగనమార్గంబునఁ గడుతీవ్రగతితోడఁ
బోవ నంది గ్రామపురమునందుఁ
దైలయుక్తం బైన తలలతోఁ బొరలాడ
గలిగినరామలక్ష్మణుల తెఱఁగు

తే. భరతుఁ డారాత్రి కలఁ గని భయము దోఁచి
తొడరి దుస్స్వప్నదోషంబు దొలఁగి పోవ
విప్రవరులకు దానముల్ వేడ్క నిచ్చి
వెలుపలను నున్న భరతభూవిభునిఁ గాంచి. 81

తే. రాముఁడే యంచు నూహించి రాముఁ డేల
వచ్చు నిచటికి సౌమిత్రి వనచరులను
జనకనందనఁ దగ డించి జగ మెఱుంగఁ
బగరఁ జంపక రా నేమిపని తలంప. 82

వ. అని యిట్లు సందియంపడి కాఁ డని నిశ్చయించి యంత హను
మంతుండు దక్షిణపాథోనిధి దఱియం జనునప్పుడు దశా
ననుపంపున సేనలఁ గూడి మాల్యవంతుం డెదిరించి శస్త్రా
స్త్రంబులు గురియించి నొప్పించినం గని వాతూలసంభవుండు
వాల మల్లార్చి యార్చిపేర్చి దనుజబలంబులఁ జలంబునం
దఱిమి వాలముఖంబున గళంబులు పట్టి నానాముఖంబులం
బాఱవైచినఁ గని మాల్యవంతుండు తీవ్రశరంబుల నొప్పిం
చిన నడరి యద్దానవేంద్రునికంఠంబున వాలంబుం గీలించి
గిరంగిరం ద్రిప్పి సముద్రమధ్యంబునఁ బడవైచిన వాఁడును
బాతాళంబునకుం జనియె నాక్షణంబ. 83

తే. మాల్యవంతునిఁ బోకార్చి మానుషఃపున
గగనమండల మందంద పగులనార్చి
వచ్చునప్పుడు శతకోటివారిజాప్త
దీప్తిఁ గనఁబట్టెఁ బ్రాచీనదిక్కునందు. 84

వ. ఇట్లు వెలుంగుచున్న మహాపథాచలంబు దివ్యదీప్తులు గనుం
గొని రాఘవేశ్వరుం డది సూర్యోదయం బని మనంబునఁ
దలంకి కపిరాజున కిట్లనియె. 85

చ. అదె కనుఁగొంటిరే కలయ నర్కుఁడు పూర్వగిరీంద్రశృంగ
మం, దుదయమునొందె నింక నిటసుంచినఁ దమ్ముని ప్రాణవా
యువుల్, బ్రదుకుటదుర్లభంబకట పల్కు అమ్రొక్కెఁడు ప్రొద్దె
మాకుఁ దా, నదయత శత్రుఁడయ్యెఁ గపులార వినుం డిదె
మీకుఁ జెప్పెదన్. 86

తే. మాకులంబున కెల్లను మహినిఁ బలఁపఁ
దానె కర్తయై యుండియు ధర్మ మగునె
యుదయ మందంగ మనుమఁ డి ట్లున్నయెడను
గొసరి చుట్టాలుఁ బగవారిఁ గూడవలెనె. 87

క. ఈలాగునఁ దాఁ బొడిచిన
మాలక్ష్మణు ప్రాణమేల మగుడును భానుం
గూలఁగ నేసెద విల్లును
గోలలుఁ దెమ్మనుచు నందికొనునాలోనన్. 88

వ. రామచంద్రునకు జాంబవంతుం డి ట్లనియె. 89

ఉ. భానుఁడు కాఁడు చూడు నరపాలక మందులకొండదీప్తు లి
మానముదోఁచెఁగాని యనుమానము లేదు వినుండు వేడ్క
తో, వానరసేన నిం కెదురు వాయుతనూజుని గారవింపఁగా
మానవనాథ పంపు మనుమాత్రనె వచ్చె నతండు తీవ్రతన్.

క. అనిమిషులు సన్నుతింపఁగ
హనుమంతుఁడు ద్రోణశైల మతిశీఘ్రముగాఁ
గొనివచ్చి నిలిచి రఘురా
ముని శ్రీపాదముల కెలమి మ్రొక్కెనయంతన్. 91

వ. రామచంద్రుం డతనిం గౌఁగిలించుకొని సుషేణుం జూచి నీ
విందలిదివ్యౌషధంబులవలన సౌమిత్రి ప్రాణంబులు తేర్ప
మనిన నయ్యధిపునాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వనచరసహితుం

వై పర్వతం బెక్కి తొల్లి దేవత లమృతపానంబు చేసిన తావున నారాయణుండు మోహినీరూపంబున నమృతము పంచునప్పుడు సూర్యచంద్రులనడుమ నిలిచిన రాహువు శిరంబుఁద్రుంచినతావున బలిచక్రవర్తి యాగంబు చేసిన తావున రాక్షసులు జన్మించినతావున శంకరభగవానుండు పర్వతరాజు కూఁతును బెండ్లియాడిన తావున వానరులకుం జూపుచు నగ్గిరింద్రంబుపై నున్న యౌషధంబులు గొనివచ్చి ప్రయోగింప నాయౌషధములసామర్థ్యంబునం జేసి లక్ష్మణునకుఁ బ్రాణంబులు మగుడవచ్చె నంత సకలవానరులు నానందసాబ్ధిం దేలి రప్పుడు సౌమిత్రి రామునకు నమస్కరించిన రామచంద్రుండు కౌఁగిటం జేర్చి హనుమంతుం డొనరించినయుపకృతికి సంతోషించి యీపర్వతంబును దొల్లింటి యునికినే యుంచి రమ్మనిన నతం డట్ల కావించె నని నారదుండు చెప్పిన వాల్మీకిమునీశ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు. ౯౨

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! ౯౩

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండమున ద్వితీయాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

తృతీయాశ్వాసము

క. విమలసుధాకరవదనా!
సుమనశ్చేతోబ్జసదన! సుస్థిరకదనా!
కమనీయరదన! శత్రువి
షమ! రఘుకులసార్వభౌమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీంద్రుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 2

క. కలకల పక్షులు గూయఁగఁ
బలపల నై తారకములు పడమటఁ దోఁపఁగ
జలజములు విరియఁ దూర్పున
బలపల నై తెల్లవాఱ భానుఁడు పొడమెన్. 3

సీ. అటఁ మున్ను దశకంఠుఁ డాచార్యుఁ డైనట్టి
శుక్రానుమతి దేహశుద్ధితోడ
రణజయార్థంబుగా రథములు గుఱ్ఱముల్
కవచంబు లస్త్రసంఘములు గలుగఁ
బాతాళగుహఁ జొచ్చి పీతిహోత్రునిఁ గూర్చి
సాయక హోమంబు సేయుచుండ
నాహోమధూమంబు లాకసంబునఁ బర్వఁ
గని విభీషణుఁడు భూకాంతునకును
తే. విన్నవించెను మాయన్న నిన్న నరిగి
హోమ మొనరింపుచున్నవాఁ డుడుగ కిపుడు

మొనసి యాహోమ మది తుద ముట్టెనేనిఁ
గలన బ్రహ్మాదు లాతని గెలువలేరు. 4

క. ఈపని విఘ్నము సేయఁగ
భూపాలక కపుల నేర్చి పుచ్చుము లేదే
మీపని విఘ్న మగు ననుడు
భూపాలవరేణ్యుఁ డపుడు భూధరచరులన్. 5

చ. గవయగవాక్షవాలిసుతకంజహితాత్మజనీలవాయుసం
భవనలగంధమాదనవిభాషితభల్లుకనాథముఖ్యులన్
దివిజవిరోధిపైఁ బనుపఁ దీవ్రత నేఁగి పురంబు సొచ్చి దా
నవపతిసేనలం దఱిమి నాకము ఖేదిల నార్చి యుత్తఱిన్. 6

క. గుహఁ జొచ్చి దనుజవల్లభ
విహితమె సాహసము విడిచి విను మునివృత్తిన్
దహనగతధూమరేఖల
సహరహమును నీకు వ్రేల్వ నర్హం బగునే. 7

క. మగఁటిమి గలిగినపురుషులె
మగతనముఁను విడిచి నడువ మగువలు నగరా
తగ దనక నేఁడు మఱుగున
విగతవ్రీడుండ వగుచు వేల్వం దగునే. 8

మ. అని కేలెంచి నృపాలశేఖరుఁడు వాహ్యాళిప్రదేశంబునన్
నిను రమ్మంచును బిల్చుచుండ నిచటన్ నీవుండి వ్యాజంబునన్
దనుజాధీశ్వర వీరధర్మ మగునే తప్పించుకో నంచు న్నవ్వన
చారులాసిగవట్టియీడ్వఁగను గ్రవ్యాదుండు నిశ్చింతుఁడై. 9

క. కదలక హృదయజ్ఞానము
వదలక మంత్రంబుచొప్పు వడి తప్పక లోఁ

జెదరక వ్రేల్చుచు నుగ్రత
బెదరక కూర్చుండె నట గభీరప్రౌఢిన్. 10

వ. అట్లు శిలాస్తంభంబుపగిదిని జలింపకున్న నతనిచేతియాహుతులు విడిచి పోవైచి స్రుక్స్రువంబులు నలుఁగఁ ద్రొక్కి యిధ్మంబు హోమద్రవ్యంబులు నొక్కింత నగ్నిలోఁ ద్రోచి హోమాగ్నిం జిందఱవందర చేసి భుజంబు లెక్కి మీసలు పట్టుకొని లాగి తలలు గదలించి వీనులఁ బెనుబొబ్బ లిడి కదల కున్నం గినిసి వాలితనూభవుం డంత నంతఃపురంబు నకుం బోయి యందున్నమందోదరినిఁ జుట్టుపట్టి యీడ్చుచు బరువునఁ గొనివచ్చి దశవదనుముందఱ నిలుప నక్కాంత దుఃఖాక్రాంత యై తనకాంతున కి ట్లనియె. 11

తే. రామచంద్రుండె యాదినారాయణుండు
గపులె దేవత లని నీకుఁ గనఁబడంగ
నెల్లవేళల నేఁ జెవి నిల్లు గట్టి
విన్నపము సేయ నామాట వినకపోతి. 12

మ. మయదైత్యేంద్రునకుం దనూజ నయి నేమంబొప్ప నీపత్ని నై
జయవెట్టంగను నింద్రజిజ్జనని నై సర్వాంగనాపూజ్య నై
భయ మెన్నండు నెఱుంగనట్టినను నిబ్భంగిఁ వనాటుండు ని
ర్భయవృత్తిందలవట్టి యీడ్వఁగనుఁగోఁబాలైతినీముంగలన్.

క. రాముని దూతలు నన్నును
బాములు వెట్టంగఁజూడఁ బందువె నీకుఁ
నామానము గాపాడని
నీమానుష మేటి కిపుడు నిర్జరవైరీ. 14

ఉ. ఈమునివృత్తికన్న దనుజేశ్వర రామునితోడ నేఁడు సం
గ్రామము సేసి గెల్చిన నఖండరమావిభవంబు గల్గు నా

రామునిచేతఁ జచ్చిన స్థిరం బగుమోక్షము గల్గు దీనికై
యేమిటి కింతదైన్య మిసి! యిచ్చఁదలంపుము రాక్షసేశ్వరా.

వ. అని యనేకవిధంబులుగా దీనాలాపంబు లాడుచు వెక్కి వెక్కి యేడ్వం గని లజ్జించి మహోగ్రాకారుం డై లేచి దగ్ధశేషకాండంబులచే వానరవీరులకరంబులు శిరంబులు ముక్కులుఁ జెక్కులు నలుఁగ మొత్తినం బఱచి వారు రామచంద్రునిసమ్ముఖంబునకుం బోయి తాము పోయి వచ్చిన పని విన్నవించి రట్టిసమయంబున. 16

తే. నగచరులఁ దోలి క్రమ్మర నగరి కరిగి
పంక్తికంఠుండు ధైర్యంబు పాదుకొల్చి
విన్నఁదనమున వగపునఁ జిన్నవోయి
చెంత నున్నట్టితనకులకాంతఁ జూచి. 17

క. నాకేలు వట్టి వెలసిన
నీ కేలా చిన్న వోవ నీరజనయనా
నాకులు బెదరఁగ నల యి
క్ష్వాకుకులోద్భవుల గెలిచి వచ్చెద నింకన్. 18

తే. తెలియ మయపుత్త్రి నాదుప్రతిజ్ఞ వినుము
వనచరులతోడ రామభూవరుని నేఁడు
చంపు టొండెను వానిచేఁ జచ్చు టొండెఁ
గాని యూరక మరలుట కానిమాట. 19

వ. అని వీరరసం బుప్పొంగఁ బ్రతిజ్ఞాలాపంబులఁ దనపట్టపుదేవి యగుమందోదరి నోదార్చి కొలువుకూటంబున కేతెంచి యచ్చట. 20

క. శిరముల వీనుల గళములఁ
గరముల నురమున నడుమునఁ గమనీయపదాం

బురుహాముల భూషణావళు
లరుదారఁగఁ దాల్చి మోహనాకృతి మీఱన్. 21

తే. గంధమాల్యాంబరాదులు బంధురముగ
మేనఁ గలయంగ ధరియించి దానవేంద్రుఁ
డంత రణభేరి వ్రేయించి పంత మలర
బిరుదురాహుత్తవీరులఁ బిలువఁ బనిచె. 22

వ. అట్టి యవసరంబున. 23

ఆ. రోష మడర ఖడ్గరోముండు వృశ్చిక
రోముఁ డల్ల సర్పరోముఁ డగ్ని
వర్ణుఁ డాది గాఁగ వచ్చిరి రాక్షస
వీరు లపుడు దనుజవిభునిఁ గొలువ. 24

క. ఇరువదిచేతుల శస్త్రా
స్త్రరములు మెఱయంగఁ దాల్చి కౌతుక మడరన్
దురగములు నూఱు గట్టిన
యరదముపైఁ గూరుచుండ యతివిభవమునన్. 25

సీ. భేరులు తమ్మటల్ పెల్లునిస్సాణముల్
బూరగొమ్ములు కంచువీరణములు
మకిలక్రోవులు వీరమద్దెలల్ గిడుగిళ్లు
పేరైనతప్పెటల్ పిల్లఁగ్రోళ్లు
తారలు చిమ్మటతాలలు శంఖముల్
కాహళాల్ పసిఁడిఢక్కలును బిడులు
గాలిగొమ్ములు డోళ్లుకైవళ్లు రుంజలు
ఛత్రసంఘుంబులు చామరములు

తే. బోరుకలఁగంగ దిక్కులు బూరటిల్ల
దనుజవర్గంబు లిరువంకఁ దవిలి కొలువ

వెడలె సన్నాహ మడరంగ వీరరవము
కరువు గట్టినచందంబు గానఁబడఁగ. 26

క. కాలాగ్ని కాలభైరవ
కాలాంతక కాలగండ కాలాహి కళా
భీలసముద్యద్దినకర
కాలాకృతితోడఁ బంక్తికంఠుఁడు వెడలెన్. 27

వ. ఇట్లుత్కృత్సాహంబుగా యుద్ధరంగంబునకు బయలు దేఱిన సమయంబున. 28

చూర్ణిక. జయజయ కైకసీగర్భసముద్రసంపూర్ణసుధాకరా! జయజయ మయతనూజామనోహరా! జయజయ రాక్షసకులసార్వభౌమా! జయజయ సాగరావరణాలంకాధీశ్వరా! జయజయ పాకశాసనభద్రశ్రీహరణచతురా! జయజయ కుటిలవైశ్వానరపుటభేదనిర్ధూమధామా! జయజయ సమవర్తి సంపద్విచ్ఛేదకా! జయజయ దనుజవల్లభహల్లకల్లోలా! జయజయ యబ్ధీశ్వరతోయశోషణబడబానలా! జయజయ పవమానసంహారా! జయజయ యక్షనాయకదుర్వారగర్వాపహారకా! జయజయ యీశానైశ్వర్యహరణోద్యమా! జయజయ నవగ్రహానుగ్రహనిగ్రహా! జయజయ దశగ్రీవాలంకారా! జయజయ కైలాసనగేంద్రోత్పాటనకందుకక్రీడావినోదా! జయజయ భవానీశ్వరశ్రీపాదకమలశిరఃకంజాతపూజాసమర్థా! జయజయపుష్పకారూఢసకలదిగంతవిక్రాంతా! జయజయ బ్రహ్మవంశప్రదీపకా! జయజయ త్రిలోకవిజయా! రావణేశ్వరా! జయీభవ దిగ్విజయీభవ.

వ. అని వందిబృందంబు లుభయపార్శ్వంబుల జయజయ ధ్వనులతో బిరుదు గద్యపద్యంబులు వక్కాణింప ముక్తాతపత్రం

బులనడుమ మహిళామండలార్పితచామరపవనకంపితకుంత
లుం డగుచు వీరరసంబు పురుషాకారంబు దాల్చినలీల నేతేర
నుజ్జగంబులు గడగడ వడంకెఁ గులాచలంబు లొడ్డగిల్లెఁ
జంద్రార్కమండలంబులు తడఁబడె నక్షత్రంబులు డుల్లె
నట్టిసమయంబునఁ గరిబృంహితంబులు నశ్వహేషారవం
బులును దనుజభటాట్టహాసంబులును సురత్రాసజనకంబు
లుగాఁ బటహనిస్సాణభేరీశంఖకాహళభాంకారరవంబులును
బ్రతిధ్వనుల నీన నంత రావణుపై మేఘంబులు రక్తధా
రలు వర్షించె బిరుదధ్వజంబులు విఱిగిపడియెఁ దురం
గంబులవాలంబులనుండి నిప్పు లురిలె దిక్కుల ధూమంబు
నిబిడం బై పర్వె నట రామునిచే రావణుండు తెగుట యవ
శ్యం బని నభంబును మ్రోసె నట్టిసమయంబున. 30

క. భూనాయకుఁ డతివేగమ
దానవసేనలకు నెదురు దార్కొని పోరన్
వానరసేనలఁ బంపెను
భానుజముఖ్యాధిపతులఁ బౌరుష మడరన్. 31

మ. తరుశైలంబులతోడ నార్చుచు భుజాదర్పంబు లుప్పొంగ వా
నరవర్గంబు లెదిర్చి వచ్చునెడ నానాకారు లాదక్షిణో [స్యుం, ?]
త్తరవార్ధుల్ ప్రకటించి డాయుగతినుద్యత్ప్రౌఢిఁదార్కొంచు సం
గరముం జేయఁగఁజొచ్చిరంతసురలాకాశంబునం జూడఁగన్.

సీ. కరుల నెక్కించి భీకరలీలఁ ద్రొక్కించి
వాజులఁ దోలి తీవ్రముగ నేయ
రథములఁ బఱపి శిరంబులఁ జక్కాడి
చెలఁగి పదాతులఁ జేరి పొడువఁ

బంతంబు చేకూఱఁ బ్లవగో త్తముఁలఁ గేరి
తరువులుఁ బాషాణతతులుఁ బఱపి
శైలంబు లదరించి సంహారములు సేయఁ
గలఁగక దైత్యులుఁ గవులు గలసి.

తే. పోరునప్పుడు వానరవీరు లసుర
వరులమీఁదను బాషాణవర్ష మధిక
లీలఁ గురియింప దనుజు లావేళ విఱిగి
తలలు వీడంగఁ బఱచిరి తత్తరమున. 33

సీ. మెండైనరథములమీఁదికిఁ గుప్పించి
విక్రమప్రౌఢిమై విఱుగఁ ద్రొక్కి
కరులకొమ్ములు పట్టి బిరబిర వడిఁ ద్రిప్పి
జగతీస్థలంబున జదియఁ గొట్టి
తొడరి సైంధవకోటి తడకాళ్లు విదళించి
పట్టి పెక జెక్కలు వాఱఁ గొట్టి
కాల్బలంబులపై కిఁ గదిసి శస్త్రంబుల
తోడఁ గూడనె చుట్టి తునియఁ గొట్టి

తే. ఛత్రములు గూల్చి చామరసమితి విఱిచి
కెరలి యార్చుచు బిరుదుటెక్కెములు చించి
వాద్యసంఘంబు లవలీల వసుధఁ గూల్చి
కపులు దోలిరి దానవగణము నెల్ల. 34

ఆ. అంతఁ బంక్తివదనునరదంబు నెదురుగా
నడుచువాయుపుత్త్రునకును ఖడ్గ
రోముఁ డనియె నతని రూపించి నాతోడ
రణము సేయ వేగ రమ్మటంచు. 35

చ. పిలిచిన రోష మెత్తి కడు భీకరవృత్తిని ఖడ్గరోముతోఁ
దలపడ వానిరోమములు దాఁకి శరీరము నొచ్చి యంతలో
పల నొకపర్వతంబు గొని పావని దైత్యునిమీఁద వేయ ని
శ్చలతను ఖడ్గరోముఁడును జక్కఁగఁజేసినఁ దత్క్షణంబునన్.

చ. మఱియొకపర్వతంబు హనుమానుఁడు గైకొనివచ్చి క్రమ్మఱన్
మెఱవడిఁ ద్రిప్పి తద్రథముమీఁదను వైచిన వజ్రధారచేఁ
బఱియలువాఱి ధాత్రిఁ బడుపర్వతమో యనఁ జేరితోడ ని
ర్భరముగ ఖడ్గరోముఁడు సపాటగఁగూలె దురంబులోపలన్.

ఆ. రోజి కలన ఖడ్గరోముండు గూలుట
సర్పరోముఁ డెఱిఁగి సాహసమున
వాలిసుతుని దాఁక వానిరోమంబుల
విషము సోఁకి నొచ్చి వేగఁ దెలిసి. 38

క. ఆలోన సర్పరోమునిఁ
దూలించుచు వానిముక్కుదూలము పగులన్
వాలితనూజుఁడు దన్నినఁ
జాలంగా నొగిలి తెలిసి సాహస మొప్పన్. 39

ఉ. వాలితనూజునెన్నుదురు వ్రక్కలువాఱఁగ సర్పరోముఁ డా
భీలత నార్చి చేకొలఁదిఁ బేర్కొని కొట్టినరక్తధారలన్
దేలుచు నంగదుం డతని దీకొని పూని శిరంబు చెక్కలై
వ్రీలి పడంగఁ గొట్టఁ బృథివీస్థలిఁ గూలెను సర్పరోముఁడున్.

క. ఆలోన సర్పరోముఁడు
గూలుట కనుఁగొనుచు మిగులఁ గోపంబునఁ దా
నాలో వృశ్చికరోముఁడు
నీలునిపై రథముఁ దోలె నిర్భయవృత్తిన్. 41

ఉ. బోరన నీలుఁ డంత నొకభూజముఁ గైకొని వానితేరిపై
శూరత నేసి యాక్షణమ చూర్ణముగా నొనరింప నేలకున్
ధీరతదాఁటిభూరుహముఁద్రెంచఁగనుంగొనినీలుఁ డొక్కమం
దారమహీజమున్ వయిచె ధారుణి వృశ్చికరోముఁ డీల్గఁగన్.

సీ. వృశ్చికరోముఁ డావేళఁ ద్రుంగుటఁ జేసి
వడి రోషమున నగ్నివర్ణుఁ డడరి
త్రేతాగ్ను లొక్కఁడై తెరలి మండినలీల
దనమేనిమంటలు దరికొనంగ
రావణునెదురఁ బరాక్రమస్థితిఁ బేర్చి
రామచంద్రునిమీఁద రథముఁ దోలి
ప్రల్లదంబునఁ బెక్కుభాషలు నుడువుచు
సాయక నిచయంబు లేయునెడను

తే. వానిశౌర్యంబుఁ దెంపును వానిబలముఁ
జూచి భూపాలుఁ డప్పుడు చోద్యపడుచు
ధనువునందును వారుణాస్త్రంబు దొడిగి
యగ్నివర్ణునితలఁ ద్రుంచె నాక్షణంబ. 43

తే. అగ్నివర్ణుండు తెగిపోవు టసురవరుఁడు
కన్నులారంగఁ గనుఁగొని కలుషవృత్తి
రామచంద్రుని డాయంగ రథముఁ బఱపి
పలికె నుత్కటగర్వప్రభావుఁ డగుచు. 44

క. జాఱకుమా బీరము చెడి
పాఱకుమా రిపులు నవ్వ భయపడి వనమున్
దూఱకుమా పేర్కొంచును
జీరకుమా కపులఁ దోడు చేకొని పోరన్. 45

మ. అని విల్లెక్కిడి దైత్యనాయకుఁడు రోషాయత్తచిత్తమ్మునన్
ఘనమౌర్వీనినదంబు భీకరముగాఁ గావించి పెల్లార్చి య
జ్జననాథాగ్రణిమీఁద నుగ్రశరముల్ సంధించి బిట్టేయఁగా
వినువీథిన్ సురసంఘముల్గలువఁగావీక్షించె దేవేంద్రుఁడున్.
వ. ఇట్లు కనుంగొని. 47
క. రథ మెక్కి రావణుండును
బృథివీస్థలి నుండి రామపృథ్వీపతియున్
బ్రథనము సేయుట తగ దని
వ్యథఁ బొందుచు నాత్మలోన వాసవుఁ డంతన్. 48
క. మాతలిచేతను గవచము
చాతుర్యము గలుగురథము చాపము శరమున్
భూతలనాయకునకుఁ బురు
హూతుఁడు పుత్తెంచెఁ గడు మహోన్నతమహిమన్. 49
వ. ఇట్లు పుత్తెంచిన. 50
చ. ధరణికి వచ్చి మాతలి ముదంబునరామునిఁ జూచి మీకుఁగా
సురపతి పంపినాఁ డధికశోభనకృత్యము లై వెలుంగు నీ
శరములు విల్లు వజ్రకవచంబును దేరును వీనిచేత సం
గరమున దైత్యునిందునిమి త్తైకొనురాఘవ శ్రీజయంబులన్.
వ. అని చెప్పిన మాతలిప్రియవచనంబులకు సంతసించి విభీష
ణానుమతంబున రామభూపాలుండు వజ్రకవచంబు దొడిగి
శరశరాసనంబులు గైకొని యింద్రస్యందనంబునకు వలగొని
వందనం బాచరించి బాలాదిత్యుండు పూర్వపర్వతం బెక్కు
చందంబున రథం బెక్కునంత జయజయధ్వనులతో సుగ్రీ
వాంగదహనుమదాదు లైనవానరవీరులు మ్రొక్కి రప్పు
డంతరిక్షంబున దేవసంఘంబులు సంగ్రామరంగంబుఁ జూడ

వేడ్కపడి వచ్చి విమానంబులతోఁ గ్రిక్కిఱిసి చూచు
చుండి రాసమయంబున. 52

క. గిరి గిరి నభము నభంబును
ధర ధరయును జలధి జలధి దార్కొనురీతిన్
సురరిపుఁడు నసురరిపుఁడును
దురమున నెదురించి రధికదోర్బలయుక్తిన్. 53

వ. ఇట్లు మార్కొనుచు. 54

శా. వీరాలాపము లాడుచుం గదిసి దోర్వీర్యంబుతోడన్ ధను
ర్జ్యారావంబులు మిన్ను ముట్ట నతితీవ్రం బైనశబ్దంబులన్
వారాసుల్ కలఁగంగనార్చి నిజగర్వస్ఫూర్తినుప్పొంగుచున్
క్రూరాస్త్రంబుల నేసిరొండొరులపైఁ గోదండపాండిత్యులై.

క. దనుజేశుఁ డేయుశరమును
మనుజేశుఁడు తప్పఁ ద్రుంచు మార్కొని కడిమిన్
మనుజేశుఁ డేయుశరముల
దనుజేశుఁడుఁ దప్పఁ ద్రుంచుఁ దతభుజశక్తిన్. 56

క. కంటున నేసినశరములు
వింటన్ దప్పించుకొనుచు వెస బాణములన్
గెంటింపుచుఁ దమగాత్రము
లంటక యుండంగ నేటులాడిరి కడిమిన్. 57

క. మొదల నొకబాణ మావలఁ
బదులును బదిపదులు వేయుఁ బదివేలును నేఁ
బదివేలు లక్ష కోటియుఁ
జెదరక విలుకాండ్ర మీఁద శీఘ్రిమ పర్వెన్. 58

క. తొడిగినబాణము వింటను
దొడిగినయట్లుండు మిగుల దోడ్తో నవలన్

వెడలెడుశరములు లెక్కకుఁ
గడగుఱు తన రాక చిత్రగతులఁ బర్వెన్. 59

వ. అట్టిసమయంబున. 60

చ. అభవముఖాంతకాదులు మహాత్ములు వింటికి వారికన్ననుఁ
త్రిభువనమందు వీరెగణుతింపఁగ నెక్కుడటంచు మెచ్చుచుఁ
నభమున నుండి ప్రస్తుతి ఘనంబుగఁ జేతురు దేవకోటు ల
ట్లుభయబలంబునంబొగడుచుందురు రాముని రావణాసురున్.

చ. ధనువులమ్రోఁత మేఘనినదంబులు గా శరదీప్తిజాలముల్
ఘనవరచంచలావళులు గా మణిమౌక్తికదీప్తి ధాత్రిమీఁ
దను వడగండ్లుగా క్షతజధారలు సంతతవర్షధారగా
ననయముఁ జెప్ప నొప్పె విపులాహవమప్పుడు వానకాలమై.

తే. పంక్తికంఠుండు మిగులఁ గోపంబు గదురఁ
దేవగంధర్వశరము సంధించి తివిచి
రామభూపాలుమీఁద విక్రమము మెఱసి
వేసి వడి నార్చె దిగ్దంతివిసర మదల. 63

క. దానికిఁ బ్రతిశర మప్పుడు
మానవనాథుండుఁ దొడిగి మానుష మడరఁ
బూనిక నేసిన దానిం
బోనీయక త్రుంచి వైచె భువనము లలరన్. 64

క. త్రుంచినఁ గనుఁగొని దనుజుఁడు
మించినకోపమున రాముమీఁదను వడి సం
ధించి స్ఫురద్విషబాణము
వంచింపక యేయ దానివలనఁ జాలన్. 65

ఆ. నాగశరము లొదవి నానాముఖంబుల
వచ్చునపుడు మనుజవల్లభుండు

గరుడబాణ మేసి ఖండించె నన్నింటి
మింట సురలు సూచి మెచ్చి పొగడ. 66

చ. అది వృథవోయినన్ దనుజుఁడాగ్రహమూని కరత్రిశూలము
య్యదనునఁ ద్రిప్పివైవ విపులార్భులఁ బేర్చుచు వచ్చుదానిపై
వదలక ముందుగాఁ ద్రిదశవల్లభుఁ డిచ్చినశక్తి నేసినన్
బొదలుచుఁ బాఱి త్రుంచె మణిభూషణజాలమునా త్రిశూల [మున్.

వ. అట్లు శూలంబును దూలి పోయిన.

క. సూతుని రథమును వాజులఁ
గేతువుఁ దూలంగ నేసి కినుక మెయిం జే
సేతను నొప్పించిన నృపుఁ
డాతఱి దైతేయవిభుని నద్భుత మడరన్. 69

క. సూటి గొని యసురతలలకి
రీటము లవలీల డుల్లి రివ్వున నొసలున్
బీటలు వాఱ శతాంగము
ఘోటకములగుండె లవిసి కూలఁగ నేసెన్. 70

ఉ. ఆయెడ దైత్యనాయకుఁ డహంకృతి రాముని మేన నాఁటఁగా
వేయుశరంబు లాయముల వేగమె గాఁడిన రక్తపూరముల్
కాయమువొప్పఁదోఁగవడిఁ గ్రమ్మెడునప్పుడుగూడ నొప్పెఁబ
ద్మాయతలోచనుండు చరమాద్రితటిం దగు భానుఁడో యనన్.

ఆ. అంత రామచంద్రుఁ డత్యంతకుపితుఁడై
బాణవృష్టిఁ గురియఁ బంక్తిముఖుఁడు
కాలు వ్రేలు చెయ్యి కదలింప నోపక
మెదల లేక రథముమీఁద నొరిగె. 72

వ. రావణుండు సొమ్మసిల్లి పోవు టెఱింగి కాలకేతుఁడు తేరు
దూరంబుగాఁ గొనిపోయినఁ గొంత ప్రొద్దునకు దను

జేంద్రుండు మూర్ఛదేరి యోరీ పగవారలు నవ్వఁ దగ
పనక రథం బిట్లు తేఁ దగునే యని కోపించినఁ గాలకేతుం
డును యుద్ధమధ్యంబున దేవరకు సంకటం బైన రథంబు
వెడలఁ గొనిపోవుట యోటమిగా దని ధర్మవిదులు సెప్పు
దురు గావున నే నిట్లు దెచ్చితి నని విన్నవించిన సూతుని
వాక్యంబులకు మెచ్చి పసదనంబు లిచ్చి మనరథంబు రాముని
పయిం బఱపు మనిన నట్ల కావించినఁ గనుంగొని. 73

క. ఆతనిరథమున కెదురుగ
మాతలి ! మనరథముఁ బఱపుమా యన నతఁడుఁ
వే తీవ్రగతిం బఱపిన
భూతలపతి వలికె దనుజపుంగవుతోడన్. 74

ఉ. భూరిభుజప్రతాపమునఁ బొంగుచు నిర్జరకోటి మాటికిఁ
బోర జయించి తంచుఁ బలుపోకలు పోదువు నీవు భీతిమైఁ
దారక నిల్చి నాయెడఁ బ్రతాపము సూపుము చూపవేని నా
వారిజగర్భుఁ డడ్డుపడ వచ్చినఁ జంపుదు నిన్ను రావణా. 75

ఉ. ఆలములోన వానరుల నాలము సేసినయట్లు గాదు నా
పాలిశరంబు నీనుదుటివ్రాలు హరింపఁగఁ బాలుపడ్డ దీ
వేళ వృథాపహాస్యములు వేయివిధంబుల మానలేక తాఁ
గాలుఁడు కన్నుగీఁటె నిదె కాలము డగ్గఱె నీకు రావణా. 76

చ. హరిగిరివహ్నిగిహ్నిఁ బ్రళయాంతకుఁ గింతకుదైత్యగీత్యవా
ర్వరుగిరు గాడ్పు గీడ్పు ధనవల్లభు గిల్లభు రుద్రు గిద్రు సం
గరమున నోర్చినట్టిదశకంధర నీకు జయింప వచ్చునే
సురనగధీరు నుగ్రరణశూరుఁ బయోధిగభీరు రాఘువున్. 77

క. మతిఁ దలఁప సుఖరతిం బతి
వ్రతలను మునివరులఁ బట్టి వ్రతములు గర్వో

న్నతిఁ జెలఁచినట్టిదురిత
స్థితి నిప్పుడు నీవు నాకుఁ జిక్కితి విచటన్. 78

వ. అని గర్వాలాపంబు లాడుచున్నయుర్వీశునకుఁ బూర్వ
గీర్వాణాధీశ్వరుం డగురావణాసురుం డి ట్లనియె. 79

క. అంతటిభూరిపరాక్రమ
వంతుఁడ వౌ టెఱుఁగుదేని వసుధేశ్వర నా
పంత మెఱింగియు నెఱుఁగక
యింత ప్రగల్భముల నాడ నేటికి నీకున్. 80

క. సీలావును నాలావును
వాలాయము సురలు సూచి వర్ణింపఁగ నేఁ
డాలములోపలఁ జూపుద
మేలా గర్వోక్తు లిప్పు డినకులతిలకా! 81

మ. జననాథాగ్రణి నా ప్రతిజ్ఞ వినుమా శాంతాత్ముఁడై నీకునై
వనజాప్తుం డిట వచ్చి కావు మనుచున్ వైళంబ నన్ గోరినన్
వినువీథిన్ సుర లెల్లఁ జూచి వెఱవన్ భీరంబు సంధిల్లఁగా
నిను నీతమ్ముసిఁ జంపకుండ మరలన్ నేలంకకుం బోఁజుమీ.

వ. అని కోపోద్దీపితమానసు లై వీరాలాపంబు లాడుచు నిర్ద
ఱును నుద్దవిడి గర్జింపుచు నోలమాసగొనక మీఱినకోపం
బున శరీరంబులు మఱచి జయోల్లాసంబు లుల్లసిల్ల నొసల్లఁ
బొడము పెన్ జెమట మొత్తంబులును రక్తపూరంబులునున్
బెరసి కాలువ లై పాఱుచుండ మెఱుంగుకఱుకుటంపగములు
నాటినం జుఱు కెఱుంగక తమకంబులను నిష్ఠురబాణసంఘట్ట
నంబులను బృథులరథనేమిస్వనంబులను ద్విసహస్రతురంగ
హేషారవంబులను భటులసింహనాదంబులను గగనంబు
వగుల జగంబులు కలంగ సముద్రంబులు ఘూర్ణిల్ల ధాత్రి

వడంక దిగ్గజంబులు మ్రొగ్గతిల్లఁ బడ నభోభాగంబున దేవ
గంధర్వసిద్ధసాధ్యకిన్నరకింపురుషాదులు సూచి వెఱంగుపడ
నిది పగ లిది రాత్రి యని యెఱుంగక తమకంబున నే డహో
రాత్రంబులు పోరాడి యలసి బాణప్రయోగంబు లుజ్జ
గించి యొకరి నొకరు సూచుచుండ నయ్యవసరంబున. 83

క. సరసీరుహమిత్రాన్వయుఁ
డరు దరు దని సురలు వొగడ నసురేశ్వరున
క్కరములు శిరములుఁ దెగిపడ
నురుముష్టిని దీసి వేగ నుగ్రాస్త్రములన్. 84

క. తెగి పడినతలలుఁ జేతులు
దెగినట్లే మొల్చుచుండఁ దీవ్రత యదరన్
జగతీశుఁ డపుడు మదిలోఁ
దెగ కుండుట చిత్ర మనుచు దీకొని మఱియున్. 85

క. ఒకకోలఁ దలలుఁ జేతులుఁ
బ్రకటంబుగఁ ద్రుంచినంత బాహులుఁ దలలున్
వికచాంబుజములరీతిని
సకలేశుఁడు వెఱగుపడఁగఁ జయ్యన మొలిచెన్. 86

క. తొడిగెడిశరములు ధరపైఁ
బడియెడుమస్తకము లేరుపడ కుండఁగ న
ప్పుడు రామమహీతలవరుఁ
డెడతెగ కుండంగ నేసె నేమని చెప్పన్. 87

వ. అట్టిసమయంబున. 88

ఆ. వింటఁ దొడుగుశరము వెడలెడుశరమును
దిరుగ మొలుచుతలలుఁ దెగినతలలు

నెట్టివారి కైన నెఱుఁగంగ రాకుండ
రాముఁ డేయఁ దొడఁగె రణములోన. 89

ఆ. శరము దొడిగి తివియఁ జక్రంబువలె నుండు
శరము విడుచునపుడు చాప మగును
జూడ నొప్పె దార శోభితం బగురాము
చేతివిల్లు సెప్పఁ జిత్ర మగును. 90

ఉ. కాంచనపుంఖదివ్యవిశిఖంబుల బాహులు మస్తకంబులుఀ
ద్రెంచినఁ ద్రెంచినట్లు కడుఁదేజ మెలర్పఁగ నుద్భవించు స
త్కాంచనరత్నభూషణనికాయముదీప్తులు ప్రజ్వరిల్లఁగాఁ
గాంచనగర్భదత్తవరగర్వవిశేషముచేత సారెకున్. 91

చ. పొరిఁ బొరిఁ ద్రుంచినఀ దిరిగిపుట్టెడుచందముఁగోల నారిపై
వెరపుగఁ బూనుచందమును వేసెడుచందముఁ బాలుచందము
న్నరము నుతింపఁగా నరుదుగాదె తలంపఁగ దేవతాళికిఀ
శిరములచిత్రముఀ నృపతిచేతివిచిత్రము తూపుచిత్రమున్.

ఉ. రావణుఁడేయుబాణములు రాముని బాణము లొక్కపెట్టునఀ
రావణు మేన నాటియును రామునినాటియు రక్తపూరముల్
పూవులతోడిమోదుగను బూర్వగిరీంద్రముమీఁదిభానునిఀ
జేవురుకొండశాలువలసిందురఁముఀ దలఁపించు నెంతయున్. 93

క. ఒత్తిలి రాముఁడు దైత్యుని
కుత్తుక నొకకోలఁ ద్రుంచి కూల్చుట దొడ్డో
నెత్తురు గ్రమ్మకమున్నె
మొత్తములుగఁ దలలు మరల మొలచుట దొడ్డో. 94

వ. అని దేవసంఘములు గొనియాడ శ్రీరామచంద్రుండు దైత్య
నాయకునితలలుఁ జేతులుం ద్రుంచి త్రుంచి విసివినం గని
విభీషణుండు నరేంద్రున కిట్లనియె. 95

క. పోలఁగ నాతనినాభీ
మూలంబుననున్న యమృతమును మొదలను ని
ర్మూలముగా శ్రీరఘుభూ
పాలక తెగవ్రేయు మగ్ని బాణముచేతన్. 96

క. అది తెగిపోయినపిమ్మటఁ
బదితలలును రెట్టి గలుగుబాహులు మరలన్
జెదరక తునుమఁగఁ దునుమఁగ
దుది ముట్టఁగ మొలుచు నూటతొమ్మిదిమారుల్. 97

వ. అంత నంతం బౌ నని విన్నవించిన విని రామభూపాలుం
డట్లు గావించిన. 98

క. ఒకతలయు రెండుచేతులు
నకలంకస్థితిని గల్గున ట్లితనికి నేఁ
డొకతలఁకు దెచ్చె నౌ నని
ప్రకటించిరి సురలు రామభద్రుని నెలమిన్. 99

తే. అంత నమృతంబు తెగిపోవ నసురవిభుని
మేనబాహులుఁ దలలును మిన్న కడఁగి
పోయి కనుపట్టె నప్పు డద్భుతము గాఁగ
రెండుచేతులు నొకతల గండు మిగుల. 100

వ. అంత దైత్యేంద్రుండు తనమనంబున. 101

క. ఎవ్వరు నెఱుఁగనిమర్మం
బివ్విభునకు నెఱుకపఱుప నిటు గావించెన్
మవ్వమున నీవిభీషణు
క్రొవ్వెల్ల నడంతు నంచుఁ గ్రూరతతోడన్. 102

సీ. తొల్లి వరప్రాప్తి దొరికినయటువంటి
రక్తాభ మనుమహాశక్తి దివిచి

గంధపుష్పాక్షతకలిత మై కనుపట్టి
విపులతేజంబున వెలయుచున్న
దానిఁ బ్రయోగింప దారుణానలతీవ్ర
శిఖలు దిక్తటములఁ జెలఁగుచుండ
ఘనఘనారావమై ఘంటానినాదంబు
శ్రుతిపుటంబులకు నశ్రుతము గాఁగఁ

తే. జండతరముగ నట విభీషణునిపై కిఁ
జిచ్చు లుమియుచు నుగ్రమై వచ్చుదానిఁ
గాంచి రాముండు నిశితమార్గణముచేతఁ
దృణముకై వడి నడిమికిఁ ద్రెంచివై చె. 103

వ. ఇట్లు తనశక్తి వృథ యగుటఁ గని దానవేంద్రుండు మాన వేంద్రునిపైఁ గరం బలిగి నిట్టూర్పు నిగిడింపుచు నసిముసల ముద్గర పరశు పట్టిస ప్రాసగదాదండ కోదండ భిండివాలాది సాధనంబుల నవక్రవిక్రమంబున నాలంబు సేయుచుండఁ గని విభీషణుం డులికి దేవా! వీఁడు రెండుకరంబులతోడనే మెండుగ యుద్ధంబు సేయం దొడంగె నింక శిరంబులుఁ గరంబులు మరల నుద్భవించెనేనిఁ గార్యంబు దప్పుటకు సందియంబు లేదు. కావున వీని నీలోనన బ్రహ్మాస్త్రంబున నడఁగింపఁ దగు నని విన్నవించిన. 104

మ. అనఘుం డుజ్జ్వలచాపదండమున బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి యొ య్యనఁ గర్ణాంతముగాఁ గడుఁ దివిచి ప్రత్యాలీఢపాదస్థుఁడై దనుజాధీశ్వరుబాహుమధ్యము వడిం దాఁకంగలక్ష్యంబుగాఁ గొనిబిట్టేసె నదల్చితీవ్రతరమౌకోపంబు దీపింపఁగన్. 105

క. ఆప్రేటు వడిగ నాటిన
రావణుఁ డతివివశుఁ డగుచు వ్రాలె ధరిత్రిన్.

దేవతతి పొగడి యప్పుడు
పూవులవర్షంబు గురిసె భూవరుమీఁదన్. 106

ఉ. సంగరభూమి రావణుఁడు సత్త్వముఁదూలి ధరిత్రిఁగూలినన్
గ్రుంగె భరంబునన్ ధరణి క్రుంగెఁ గులాచలవర్గమెల్ల వేఁ
గ్రుంగె దిశాకరీంద్రములు గ్రుంగె. మహోరగవంశనాథుఁ
డున్, గ్రుంగె ఘులీకులేశ్వరుఁడు క్రుంగె వరాహముగ్రుడ్లు
తేలఁగన్. 107

క. జగములకు నెల్లబాధకుఁ
డగురావణుఁ డాజిఁ గూల నంతటితోడన్
బగ దీఱె ననుచు రాముఁడు
తగఁ దన విల్లెక్కు డించి తమ్మున కిచ్చెన్. 108

సీ. అఖిలలోకమ్ముల కానంద మొదవెను
సురలకంటికి నిద్ర సోఁకె నంత
మునులు చేసినతపంబులు చాల ఫలియించెఁ
దోడరి సాధ్యులకుఁ దుందుడుకు వాసె
గుహ్యకావళికినిఁ గూడు నోటికిఁ బోయె
సిద్ధులతలఁపులు సిద్ధినొందె
పర్వికరంబులతల్లడం బడఁగెను
కిన్నరసంఘంబుకీడు తొలఁగె

తే. గరుడగంధర్వఖేచరగణములకును
క్షేమ మింపారె జనపరిణామ మయ్యె
వేడ్క లింపొందె బాధలు విడుగఁ డయ్యె
సంగరంబున దైత్యుండు సచ్చుకతన. 109

ఉ. అంత విభీషణుండు తనయన్నపదంబులమీఁద వ్రాలి య
త్యంతవిషాదదుఃఖజనితాశ్రుకణంబులు రాల నేడ్చె లో

కాంతకుఁ జైనరావణుమహాద్భుతదుష్టపరాక్రమంబు భూ
కాంతునిముంగలన్ దడవి గద్గదకంఠకషాయనేత్రుఁడై. 110

వ. అట్టిసమయంబున మందోదరి మొదలైన యంతఃపురసుందరీ
సందోహంబు లేతెంచి తమప్రాణేశ్వరుం డైనరాక్షసకుల
సార్వభౌముం గని వక్షంబులు శిరంబులు మోఁదుకొనుచు
బహువిధంబులఁ బ్రలపింపుచుఁ బరివేష్టించికొని యుండ
భూకాంతుండు శాంతాలాపంబుల ననునయించి విభీషణుం
గని నీవు దుఃఖం బుడిగి మీయన్నకు నగ్నిసంస్కారాది
విధుల నాచరింపు మనిన నతం డట్లు కావించినయనంతరంబ
విభీషణుని లంకానగరంబునకుం బట్టంబు గట్టించిన నతండు
సుగంధద్రవ్యంబులును నవరత్నఖచితంబు లైనభూషణం
బులును జీనిచీనాంబరంబులును గానుకగా నిచ్చినం బరిగ్ర
హించి యవి యెల్లను మాతలి కిచ్చి ప్రియోక్తులం దనిపి
యనిపిన నతండు స్వర్గంబునకుం జనియె నయ్యవసరంబున. 111

సీ. ఆలోన రాఘవుం డావిభీషణుఁ జూచి
సత్ప్రీతియుక్తిమై సరగఁ బిలిచి
పంక్తికంధరు నాజిఁ బరిమార్చితి నటంచు
వసుమతీతనయకు వార్త సెప్పి
సీదేవి మొద లగునీరజాక్షులచేత
నతివకు శృంగార మమరఁ జేసి
కొంచు రమ్మని చెప్ప నంచితగతి నేఁగి
సరమాదిసతుల కాసరణిఁ జెప్ప

తే. సతులు నిర్మలజలముల జలక మార్చి
పట్టుపుట్టంబు ముదమునఁ గట్టఁ బెట్టి

చందన మలంది సురభిపుష్పములు ముడిచి
మేలిమణిభూషణంబులు సాలఁ దొడిగి. 112

క. ఇందిరతో సరి యగునా
సుందరిఁ ద్రైలోక్యమాత సొబగొందఁగఁ దా
నందలమునఁ గొనివచ్చిరి
కందర్పనిభుండు రాముకడకుం బ్రీతిన్. 113

వ. ఇట్లు గొనివచ్చి రామభూపాలునిసమ్ముఖంబున నునిచిన నద్ధరాతనూజాత పతికి వినయభక్తితాత్పర్యంబులు వెలయఁ బ్రణమిల్లిన నతండు వనితారత్నం బగుసీతం గనుంగొని యిట్లనియె. 114

క. కులసతిఁ జెఱ గొనిపోయిన
యలశాత్రవు గెలువ నోపఁ డనుపలుకులకున్
గెలిచితిఁ బగ చంపితి నిఁక
నెలఁతా నీయిచ్చఁ జనుము నే ని న్నొల్లన్. 115

ఆ. అనుచుఁ బలుకుపలుకు లవనీతనూజాత
కర్ణములకు వాఁడి గలుగునట్టి
నారసములు సోఁకి నాటినయట్లైన
సరసిజాక్షి మూర్ఛఁ జాలి నొంది. 116

చ. నరవర ! నాదుచిత్తము మనంబున నీవ యెఱింగియుండియున్
బరుషము లాడ నేమిటికిఁ బాపము నాయెడ లేదు కాదుపో
సురలునుతింపమేటిసొదఁ జొచ్చెద మెచ్చుఁ డటన్న రామభూ
వరునిమనం బొడంబడిన వారిజలోచన సీత యాతఱిన్. 117

క. హృదయేశుఁ డలర నప్పుడ
సొదఁ జొచ్చెను భూమిపుత్రి సురలు నుతింపన్

ముద మంది పద్మభవుఁ డా
యదనం బ్రత్యక్ష మయ్యె నౌ నౌ ననుచున్. 118

ఆ. అంతఁ బద్మగర్భుఁ డవనీశుఁ డగురామ
భద్రుఁ జూచి పలికెఁ బరమపురుష
వనజనేత్ర సీతవలన దోసము లేదు
నమ్ము వసుమతీశ నాదుమాట. 119

వ. అని పలికినపితామహునిమాటల కుభయసేనలును సంతసిల్లి నవి. అనంతర మగ్నిభగవానుండు నయ్యంగనం గొనివచ్చి పరమపతివ్రతాభరణం బగునిద్ధరాతనూజాతం గైకొమ్మని యప్పగించిన నయ్యెడ దశరథుండు ప్రసన్నుండైన శ్రీరామ చంద్రుండు సతీసమేతుం డై తమ్ముండును దాసును నమ స్కరించినఁ గుమారద్వయంబును గోడలిని నాలింగనంబు చేసి తద్దుఃఖంబులం బాపి చనియె నప్పుడు సకలదేవతలు నిట్లనిరి. 120

క. మాకొఱకు జనన మొందితి
రాకాసులరాజుఁ జంపి రక్షించితి వా
లోకంబు లెల్లఁ గృపతో
సాకేతపురాధినాథ! సజ్జనవినుతా! 121

క. అని వినుతి సేసి కలనన్
జనిపోయినకపుల నెల్ల సత్కృప బ్రదుకుం
డని వరము లిచ్చి యరిగిరి
ఘను లాదేవతలు మరలి గగనంబునకున్. 122

వ. తదనంతరంబున. 123

తే. భానుపుత్త్రాదివానరబలముతోడ
ఘనవిభీషణముఖ్యరాక్షసులతోడ

మఱియు జానకితోడ లక్ష్మణునితోడఁ
బుష్పకం బెక్కి చనియె నాభూమివిభుఁడు. 124

వ. ఇట్లు పుష్పకారూఢుం డై చనుచుండి రామభూకాంతుండు కాంతారత్నంబునకుఁ జేయెత్తి చూపుచు సంగ్రామస్థలం బిదె రావణకుంభకర్ణాదులైన రాక్షసబలంబును మర్దించిన తా విదె సువేలాచలం బిదె సముద్రంబునఁ బంధించినసేతు బంధనం బిదె విభీషణుఁడు మమ్ము శరణుచ్చొచ్చిన ప్రదేశం బిదె సుగ్రీవుని కిష్కింధానగరం బిదెవాలిని నేలఁ గూలనేసి నచోటిదె భానునందనుండు మమ్ముఁ బొడగన్నస్థలం బిదె ఋశ్యమూకాచలం బిదె వాయుతనూభవుండు మమ్ము బొడ గన్న తా విదె పంపాసరోవరంబునిదె కబంధుండను దానవుని వధించినప్రదేశం బిదె జటాయు వనుపక్షీంద్రుండు నిన్ను గొనిపోవునప్పుడు రావణాసురునితోడంబోరి మడిసినస్థానం బిదె జనస్థానం బిదె దశవదనుండు నిన్నుఁ జెఱఁ గొనిపోయిన చోటిదె మాయామృగంబును బడనేసినచోటిదె ఖరదూషణాదులు నాతోడఁ బోరి పొలసినతావిదె శూర్పణఖ యను దాని ముక్కు సెవులుం జెక్కినయిక్క యిదె సుతీక్ష్ణుం డను మునీంద్రుండు వర్తించునాశ్రమం బిదె యగస్త్యాశ్రమం బిదె యత్రిమహామునీంద్రునిపత్ని యనసూయాదేవి యంగ రాగంబులు నీకిచ్చినచక్కియిదె విరాధుం డనురాక్షసుండు నిన్నుఁ బట్టికొనిపోవుచుండ విడిపించినచోటిదె చిత్రకూటా చలం బిదె భరతుండు మనల నొడంబఱిచి మరలఁ గొని పోవ వచ్చినచోటిదె గంగానది యల్లదే కనుంగొను మని చెప్పుచు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరం జని యచ్చటఁ బుష్ప కంబుడిగ్గి యమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించిన నతండు రాముని

దీవించి మహానందంబు నొంది యనిలసంభవా! వేవేగ నీవేగి
నందిగ్రామమ్మున నున్న భరతునకు మారాక యెఱింగించి
రమ్మని యనిపిన. 125

క. అరుదెంచి చూచెఁ బావని
సురుచిరసౌభాగ్యభరతు శోభనచరితుఁ
విరచితపుణ్యస్ఫురితుఁ
నిరుపమసత్కీర్తినిత్యనిరతుఁ భరతున్. 126

వ. కనుంగొని వందనంబు సేసి కరంబులు మోడ్చి వినయంబున.

ఆ. భరతునకును రామభద్రుఁ డేతెంచిన
వార్తఁ జెప్ప వినుచు వాయుసుతుని
గారవించి నిండు కౌఁగిటఁ జేర్చుచు
నగ్రజన్ముసేమ మడిగి యడిగి. 128

క. తల్లులు ముప్వురకును రఘు
వల్లభుఁ డేతెంచినట్టివార్తలు దెలుపఁ
బల్లిదుఁ డగుతనతమ్ముని
నల్లన సాకేతపురికి ననిపెఁ వేడ్కన్. 129

వ. అట భరద్వాజాశ్రమంబున మజ్జనభోజనాదులాచరించినాఁటి
రాత్రి నిలిచి మఱునాఁ డమ్మునీంద్రుని వీడ్కొని శ్రీరామ
చంద్రుండు పుష్పకారూఢుండై చనుదెంచుచున్న యప్పు
డన్నకు భరతుండు సకలసేనాసమేతుండై తల్లులుం దమ్ముం
డును నెదురేఁగి రాఘువేశ్వరు పాదారవిందంబులకు వందనం
బాచరించిన నతం డనుజన్ములఁ గౌఁగిలించుకొని లక్ష్మణసహి
తుండై జనకరాజనందనం గూడి తల్లులు ముప్వురకుం బ్రణ
మిల్లి వార లతిస్నేహంబున నిండుకౌఁగిళ్ల నొత్తుచు దీవింపఁ
దమలోఁ దాము పెద్దపిన్న యంతరువుల వందనంబులు సేసి

కొని మరలి నందిగ్రామంబున కేఁగి యచ్చటఁ బుష్పకంబు డిగ్గి దానికర్చన లిచ్చి కుబేరుని పీటికిఁ బొమ్మని యనిపి భరతు మందిరంబు ప్రవేశించె నట్టి శుభసమయంబున. 130

క. దానంబు లిచ్చి భద్ర
స్నానంబులు సేసి భూషణంబులు పూఁతల్
చీనాంబరములుఁ బరిమళ
సూనంబులుఁ దాల్చి రధికశోభనలీలన్. 131

వ. ఇట్లు రామాదిసోదరచతుష్టయంబును భూమినందనయును దపోవేషంబు లుజ్జగించి రాజచిహ్నంబులు గైకొని దానవ వానరబలంబులం గూడుకొని షడ్రసోపేతంబు లైనభోజ నంబులం బరితృప్తులై యారాత్రి గడపి మఱునాఁడు గజ తురగస్యందనాదివాహనంబు లెక్కి ఛత్రచామరాదులు మెఱయ శంఖభేరీభాంకారంబు లుల్లసిల్ల వందిమాగధుల బిరుదుకైవారంబులు సెలంగ నయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవే శించి నగరులోనికిఁ జొత్తెంచి వసిష్ఠానుమతంబున శుభ ముహూర్తంబున భద్రసింహాసనంబునఁ బట్టభద్రుండై రామ భద్రుండు భూసురులకు దానంబు లొసంగి యర్థార్థుల కిష్టా ర్థంబు లిచ్చి విభీషణసుగ్రీవాంగద జాంబవద్ధనుమదాదులఁ బ్రియవచనంబులం దనిపి వారివారికిం దగినపగిదిని గట్నంబు లిచ్చి వీడ్కొలిపిన వారు నిజస్థానంబులకుం జని రంత మహానందంబున. 132

ఆ. అశ్వమేధయాగ మన నొప్పుజన్నంబు
నెలమిఁ జేసి దివిజులెల్ల మెచ్చ
లీలఁ బదునొకండువేలేండ్లు ధరయేలెఁ
బరమధర్మమహిమఁ బ్రజలు వొగడ. 133

సీ. సకలౌషధక్రియాసంజీవకరణిచేఁ
జెలఁగి దిక్కులకు రక్షింపఁ జాలు
బంధురోన్నతశస్త్రసంధానకరణిచేఁ
గుటిలారులను రంభ గూర్పఁ జాలు
సంతతోత్పాదనసావర్ణకరణిచే
నర్థులదారిద్ర్యమడఁపఁజాలు
ననుదినసంధాన మనుశల్యకరణిచేఁ
బురుషార్థనికరంబుఁ బ్రోవఁ జాలు

తే. సిద్ధివిద్యానురాగప్రసిద్ధుఁ డైన
రాజచంద్రుఁ డితం డని రాజు లెల్ల
సన్నుతింపఁగ విలసిల్లె జగతియందు
భాగ్యవిస్తారి రామభూపాలశౌరి. 134

సీ. కుటిలత నదులందుఁ గుంతలంబులయందు
బొంకు జూదములందు బూతులందు
లేమి వైరులయందు లేమలనడుమందు
భంగ మంబుధులందుఁ బరులయందుఁ
గోపంబు ఖలులందుఁ గ్రూరవర్తనులందు
వడఁకు వీణలయందు వ్యసనులందు
బంధంబు రతులందుఁ బటుశిరోజములందు
మోహంబు ధనమందు ముదితలందుఁ

తే. జింత కవులందుఁ దపసులచిత్తమందు
వర్ణమిళితంబు చిత్తరువందు యవను
లందుననె కాని యొండెడఁ జెందకుండ
లీల ధర యేలె రామభూఫాలవరుఁడు. 135

క. ఈరామచరిత మెప్పుడు
వారక విన్నట్టివారు వ్రాసినవారుఁ
గోరి పఠించినవారును
శ్రీరామునికరుణ మేలు సెందుదు రెలమిన్. 136

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 137

మాలిని. కువలయదళనేత్రా కోమలస్నిగ్ధగాత్రా
భవముఖనుతిపాత్రా భక్తవృక్షాళిచైత్రా
రవిశశిసమధామా రక్షితాశ్రాంఘ్రిభామా!
కవిజననుతనామా కావుమా మమ్ము రామా! 138

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కారి రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

మొల్లరామాయణము
సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1953.

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము	...	2	8
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయామాత్యునిది	...	1	0
అప్పకవీయము, క్రొత్తకూర్పు	...	5	0
,, శ్రీగిడుగురామమూర్తిపంతులవిమర్శ	...	0	12
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	6
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	4
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	...	0	12
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము, 2 సంపుటములు	...	15	0
ఆంధ్రమహాభారతము:—			
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
,, టీక (పాతది)	...	8	0
ఆదిపంచకము	...	11	4
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	7	8
శాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆది సభాపర్వములు గలసంపుటము	...	4	0
ఆరణ్యపర్వము	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	4	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	4	0
శాంతిపర్వము	...	4	0
అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	4	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

పోస్టుబాక్సు 1372 — 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. 1

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతం)	...	0	8
డిటో గట్టుప్రభుకృతము	...	0	10
కుమారసంభవము, నన్నెచోడకృతము	...	5	0
గజేంద్రమోక్షము, సటీక	...	0	10
గయోపాఖ్యానము, రామనామాత్యకవి	...	0	12
గయోపాఖ్యానము, ద్విపద (కృష్ణార్జునసంవాదము) గోపమంత్రిది		0	8
గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్వాన్ జ. నే. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారిది		0	12
,, శ్రీగోర్తి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది	...	1	0
గరుడాచలము - యక్షగానము, పెద్దచ్చు	...	0	4
గీతమంజరి, శ్రీ చిలకమర్తిలక్ష్మీనరసింహము	...	0	4
చాటుపద్యమణిమంజరి	...	1	12
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మన	...	1	8
చెన్నబసవపురాణము	...	2	8
చెన్నపురీవిలాసము	...	0	8
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందస్సు)	...	2	0
జైమినీభారతము	...	2	8
తెలుగుసమస్యలు	...	0	3
దశావతారచరిత్ర	...	4	0
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8
ధనాభిరామము	...	0	12
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	12
నరసభూపాలీయము, సటీక (కావ్యాలంకారసంగ్రహము)...		3	0
నలోపాఖ్యానము సటీక	...	0	12
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు	...	2	4
నాచికేతోపాఖ్యానము, మల్లికార్జునకవి	...	1	0
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	2	8
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	12
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6